MIHAI GHEORGHE ANDRIEŞ

PIELE ROŞII

DE LA NORD DE RIO GRANDE.

FABULOASA CIBOLA

Umbra verzuie a pădurilor de pini şi cedri a rămas demult în urmă ca o amintire îndepărtată. Istoviţi, încărcaţi peste măsură, caii înaintează anevoie. Mulţi şchioapătă, răniţi de pietrişul colţuros al platoului, în care nimeni până acum n-a deschis vreun drum.

În fruntea micului detaşament ce merge la pas – cătând cu prudenţă în zare, călăreşte pe un roib voinic Francisco Vásquez Coronado, nobil oştean în slujba Spaniei, trimis să descopere în necunoscutul pământ ce se desfăşoară la miazănoapte de Río Grande del Norte – Cibola, misterioasa cetate de aur.

Un alt călăreţ, înveşmântat în haina neagră a călugărilor, se apropie în trap de el. Ochii îi lucesc ca aprinşi de friguri sub gluga-i de şiac întunecat.

— Nemaipomenite ţinuturi, don Francisco. Pe cât de sălbatice şi mereu schimbătoare, pe atât de înşelătoare…

— Într-adevăr, Fra Angéhco, Cibola – s-a vădiţi – nu-i decât fructul unei minciuni. Iată, suntem în 1540. Sfârşitul lui iune. De un an rătu Lim hai-hui prin păduri necălcate de nimeni şi câmpii năpădite de ierburi sălbatice – prin pustiuri mistuite de arşiţă şi stâncării ca cele pe care le străbatem, fără a întâlni nicio cetate mai acătării, darămite oraşe daurite…

Miere şi untdelemn, cuvântul omului cernit nu zăbovi:

— R Nu pierd speranţa… Când am plecat din Culicán, luminatul Marcos de Niza mi-a împărtăşit în taină că undeva, dincolo de această prăpastie, spre răsărit, s-ar afla şapte oraşe cu turnurile şi acoperişurile caselor poleite cu aur… Se pare că locuitorii acestora se ospătează în vase cu totul şi cu totul de aur şi au tainiţe pline cu avuţii… Şi – oricum – don Francisco, venim aici să aducem dreapta credinţă printre aceşti indieni nevolnici ce se închină soarelui şi fiarelor pădurii…

Francisco Coronado, nobil scăpătat şi dornic nu numai de a-şi înauri blazonul, ci mai cu seamă de a-şi rotunji averea – cum făcuse şi Hernando Córtez în Mexic, şi Pizzaro în Perú – tăcu. Gândurile îi erau mai mult stăpânite de aur şi mai puţin de grija de a împărtăşi băştinaşilor cuvântul Evangheliei.

— Cárdenas – strigă el, adresându-se unuia din locotenenţi – porneşte cu trei călăreţi şi cerceteaizà în jur, poate găseşti vreo ieşire pe unde să coborâm spre râu!

Curând, ei ajung la marginea unei uriaşe despicături a platoului, ce lăsa să se vadă coborând prăpăstios un po\amiş ameţitor. În fundul îngust al prăpastiei sticleşte sub soarele încă viu o apă roşiatică. Din creştetul pantei, ei privesc înfioraţi înspre adâncul celui mai mare canion din lume – Colorado.

Grăbiţi să ajungă cât mai repede în legendarul „ţinut al celor şapte oraşe aurite", oştenii îşi continuă drumul făcând popasuri scurte-Mulţi cai be-tegi sunt lăsaţi slobozi. Din cei 500 cai de călărie şi 1.000 de cai de povară cu care a pornit detaşamentul n-au rămas nici a treia parte. Oamenii sunt obosiţi şi îngânduraţi. Zilele se scurg egale, monotonia marşului acestuia fără sfârşit nefiind ruptă decât de peripeţiile vânatului. Nu întâlnesc în drum nici ţipenie de om… Până într-o dimineaţă limpede, când detaşamentul, sleit de puteri, ajunge în preajma unei ape. Malul e adumbrit de copaci înalţi din frunzişul cărora izbucnesc – adevărate flăcări mici – flori sângerii. Miraţi şi încântaţi deopotrivă de această privelişte tonică, oştenii detaşamentului se opresc.

— Popas I García, adăpaţi caiil… Tabăra…

Coronado nu mai isprăveşte fraza; din umbra copacilor se desprind siluetele mai multor bărbaţi. Par mult mai înalţi decât soldaţii spanioli, poate şi din pricina penajului ce le împodobeşte straniu fruntea. Un şorţ de piele şi o pelerină scurtă îi înveşmântează. Lănci lungi de trei metri şi arcuri puternice, buzdugane ghintuite – iată un arsenal de temut pe care ochii ageri ai spaniolilor l-au inventariat într-o clipită… Feţele şi trupurile băştinaşilor sunt brăzdate de dungi albe, negre şi albastre.

Coronado stă în cumpănă ce ordin să dea; războinicii ies tot mai numeroşi din ascunzişul copacilor. De undeva de departe răsună surd bătăile unei tobe cu vibraţii ciudate.

Caii nechează. Câţiva, lăsaţi pesemne liberi din frâu, speriaţi, pornesc în galop, îndreptându-se spre râu. Alţi cai, smulgându-se din strânsoare, îi urmează galopând nebuneşte.

Indienii, înspăimântaţi de făptura aceasta nemaivăzută – pe care mai târziu o vor numi „marele câine năzdrăvan" – se retrag în dezordine, pierzându-se printre arborii ce întovărăşesc ca o perdea

densă de verdeaţă apele râului.

Orele se scurg greu. De-o parte şi de alta, temeri. Când soarele scăpată, însă, băştinaşii se apropie, aducând daruri: peşte de râu fript în spuză, porumb copt, fructe zemoase, acrişoare, cu gust pădureţ, dar răcoritoare, şi o pastă verzuie, plăcută la gust, pe care de-abia mai târziu află Coronado că-i pregătită din ierburi aromate şi ouă de brotac.

Bucate simple, aduse pe talgere de lemn şi în coşuri de nuiele împletite. Daruri modeste ca şi aşezarea în care sunt poftiţi să se adăpostească peste noapte.

— O nouă amăgire García… socoteam că am ajuns în sfârşit la porţile cetăţii mult râvnite. Când colo…

— …ne întâmpină un sat cu câteva zeci de colibe… Aş vrea să cred că de astă dată pornind la drum nu ne vom poticni iar… în replica locotenentului lui Coronado răzbate mai multă amărăciune decât încredere în viitorul expediţiei.

În zilele şi săptămânile următoare, ei întâlnesc triburi răzleţe de băştinaşi, sumar înveşmântaţi şi cu podoabe sărace, ce-i primesc cu ospitalitate, dar care nu sunt în stare să le dea nicio indicaţie cu privire la ţinta lor – oraşele daurite, care până în cele din urmă s-au dovedit a fi doar o nălucă amăgitoare.

Expediţia condusă de don Francesco Vásquez Coronado nu s-a întors încărcată cu aur, dar a adus veacului 16 o hartă destul de exactă a ţinuturilor explorate de el şi oamenii lui – Jaramillo şi García López de Cárdenas.

Parcurgând preriile virgine ale Lumii noi, pe care rătăceau animale bizare asemănătoare taurilor Castiliei, dar mult mai voinice şi cu un greabăn arcuit şi lânos, ei străbat prin păduri dese şi trec cu greutate peste râuri atât de largi cum nu mai văzuseră nicicând. Colorado – râul cel colorat în roşu –, Arkansas, Kansas şi Missouri sunt însemnate – mai mult sau mai puţin exact, dar pentru prima oară – în schiţele cartografice făcute de Francisco, care înaintează în drumul său de la apus spre răsărit până la poale le Munţilor Stâncoşi. Oarecum în aceeaşi vreme, din direcţie contrară

— Dinspre răsărit spre apus –, alţi conchistadori

— Conduşi de Onata şi de Soto – înaintează explorând o zonă imensă, de la litoralul răsăritean până spre malurile uriaşului fluviu Missouri.

În preajma anului 1600, coroana Spaniei îşi anexase un teritoriu imens din spaţiile vaste ale pământurilor aflate la nord de Río Grande del Norte şi Golful Mexic: un milion de kilometri pătraţi. Acest teritoriu era străjuit de o singură cetate întărită – Santa Fé, pe care spaniolii o înalţă în primii ani ai veacului 17.

Trecuse doar un secol de când, în acea de neuitat zi de octombrie a anului 1493, marinarul de veghe din creştetul catargului caravelei *Pinta* anunţase corăbierilor că ţinta călătoriei lor zbuciumate se profila în zare: pământ! Dar nu „Ţara mirodeniilor" apăruse la orizont, ci un continent necunoscut, care îşi va căpăta mai târziu numele de America. Marinarii spanioli socotiseră de bună seamă că au atins ţărmul Indiei atunci când au debarcat pe pământul ostroavelor din preajma continentului. Iată de ce ei au numit pe băştinaşi *indieni* şi-apoi *pieile roşii*, intrigaţi de ciudata culoare roşcată a tenului lor, care nu se datora, aşa cum s-a văzut lesne mai târziu, decât ocrului cu care îşi boiau în anumite prilejuri chipul şi corpul.

Şi indieni le-a rămas numele. Oamenii de ştiinţă, mai apoi, pentru a-i defini mai bine, i-au numit însă *amerindieni*, exprimând condensat în această nouă formulă faptul că erau băştinaşi ai continentului American, numiţi la început indieni.

Iniţial – până n-au încercat arsura plumbilor şi ascuţişul lamelor de Toledo – „pieile roşii" se vădiseră netemători, plini de bunăvoinţă şi gata să se apropie cu prietenie de oaspeţii veniţi de departe.

„Le-am dat bonete roşii, mătănii de mărgele şi multe alte obiecte de sticlă, care le-au stârnit o mare bucurie. Ei s-au purtat atât de bine cu noi, încât faptul acesta ni s-a părut o minune; veneau înot până la bărcile în care ne aflam şi ne aduceau papagali, gheme din fire de bumbac, mici dar de şi o seamă de alte lucruri, schimbându-le pe obiecte pe care le dădeam noi. Toţi umblă goi, aşa cum s-au născut. Iar toţi oamenii pe care i-am văzut erau încă tineri, bine făcuţi – trupurile şi feţele lor erau foarte înmioase, iar părul aspru ca de cal şi scurt… Unii îşi boiesc pielea cu vopsea neagră (pielea lor are aceeaşi culoare ca a locuitorilor din ostrovul Canarelor, care nu sunt nici negri şi nici albi), alţii – cu vopsea roşie; unii îşi suumenesc cu orice le vine la îndemână chipul, alţii întreg corpul, iar unii au boiţi numai ochii sau nasul. Ei nu poartă şi nu cunosc armele de fier; când le-am arătat spada, au apucat tăişul şi din neştiinţă s-au tăiat la degete. Nu am văzut la ei fier…" Astfel îşi însemna Cristofor Columb prima întâlnire cu

băştinaşii Lumii noi.

Tot aşa i-au cunoscut şi oştenii lui Francisco Coronado şi ceilalţi conchistadori ce i-au urmat. Triburile de „piei roşii" erau însă mult prea risipite în uriaşul teritoriu încă nedeplin cunoscut. Marii feudali ai Spaniei erau nemulţumiţi. Aurul râvnit nu fusese găsit. Lipsea astfel stimulentul unor noi expediţii. Alte probleme covârşeau în Europa atenţia regilor Castiliei şi Aragónului. Imensele teritorii americane încorporate declamatoriu în imperiul spaniol rămâneau încă virgine, nepătrunse. O singură fortăreaţă – Santa Fé – ridică pe turlă steagul Spaniei. Nimeni încă în Europa nu bănuia cât de vaste sunt ţinuturile aflate la nord de Río Grande, pământuri ce însumau aproape aria Europei şi a Africii luate laolaltă, după cum s-a vădit ulterior.

Câteva decenii mai târziu, expediţiile trimise în aceste zone nordice ale imensului dublu continent american se limitează să cerceteze şi să carteze ţărmurile, puţine pătrunzând prin estuarul marilor cursuri de apă spre mai adâncul regiunilor atlantice ale Americii. Conchistadorii Europei iau contact cu băştinaşii, îndeobşte mai ales cu cei de pe coastele nordice şi răsăritene, nebănuind nici pe departe câte felurite populaţii vieţuiesc în această zonă a Lumii noi, neamuri diverse şi răzleţe, dar legate de o serie de trăsături comune – atât în ceea ce priveşte originea, cât şi, în linii mari, esenţa civilizaţiei lor.

care e ob Irsi a
„Pieilor roşii"?

Curând, în primii ani de la debarcarea conchistadorilor europeni pe ţărmurile Lumii noi, a reieşit că pământurile pe care calcă conchistadorii nu sunt cele ale Indiilor mult râvnite – „Ţara mirodeniilor" –, ci fac parte dintr-un continent neştiut până atunci în Europa. Un continent unde trăiau populaţii necunoscute, care purtau oarecum amprenta rasei mongoloide – ochi aşezaţi oblic, pomeţi ieşiţi în relief, părul negru, lucios şi neted –, dar care aveau şi o seamă de trăsături originale: nuanţa arămie, bronzată a pielii, statura mult mai înaltă – 1, 69… 1, 72 m – decât media popoarelor asiatice şi nasul puternic reliefat, adesea acvilin. Cu vremea, odată cu extinderea explorării acestei vaste „terra incognita", s-a vădit că în unele zone trăiau băştinaşi a căror piele era aproape albă, nuanţă asemănătoare într-o oarecare măsură europenilor, indieni cu ochi albaştri sau verzi şi părul de o nuanţă castanie, uşor roşcată.

Care e obârşia acestor neamuri amerindiene? Iată o întrebare la care s-au străduit să răspundă în cursul timpului numeroşi istorici, etnografi şi antropologi. O problemă dificilă cu atât mai mult, cu cât multă vreme arhivele arheologice ale continentului, insuficient consultate, nu au adus lumini noi în această privinţă. În ultimele decenii investigaţiile întreprinse de către arheologi în straturile suprapuse ale pământului nord-american au scos la iveală, însă, elocvente mărturii asupra unor timpuri mult îndepărtate: felurite unelte şi arme de piatră şi de os, rămăşiţele carbonizate ale unor străvechi locuinţe, cenuşa vetrelor populaţiilor demult stinse ale acestor ţinuturi. Alături, resturile animalelor – unele inexistente în aria Lumii vechi – răpuse de vânătorii acelor vremi.

Acest captivant mesaj al trecutului proiectează cu o mare putere de sugestie filmul vieţii aspre, tumultuoase, înfiorată de primejdii, a unor populaţii primitive, ce înfruntau în regiunile septentrionale ale Americii frigul şi zăpezile şi care vânau cu suliţi de lemn şi toporul de piatră, mamuţi giganţi, precum şi elani, urşi mult mai înalţi şi mai puternici decât cei cunoscuţi în epoca contemporană.

Măsurând radioactivitatea cărbunilor din vetrele primitive, cât şi a altor urme materiale scoase la iveală, savanţii au stabilit şi timpul când au început să afluiască aceste populaţii în nordul Americii. Toate indiciile fixează perioada respectivă în urmă cu aproximativ 25 de milenii, la sfârşitul ultimei perioade glaciare. Triburile în migraţie şi-au jalonat în mare măsură drumul parcurs prin rămăşiţele ce le-au păstrat arhivele pământului din nord.

Cei mai mulţi dintre specialişti socot că aceste populaţii au venit dinspre apus, urmând două curente principale de migrare: unul care, pornind din Asia, trecea peste istmul acoperit de gheţuri al strâmtorii Bering pentru a ajunge pe pământul ferm al peninsulei Alaska; altul, trecând tot prin spaţiul vestic al Asiei, urma calea apelor – utilizând „pontoanele" insulelor Kurile – şi se răspândea apoi pe litoralul pacific al Americii nordice.

Căutând condiţii mai prielnice de trai, triburile migratoare se deplasează mereu spre miazăzi. Deplasarea lor în timp a fost lentă. Ele înaintează anevoie în cuprinsul spaţiului necunoscut – în care-i întâmpină o faună şi o floră cu totul deosebită de ţinuturile lor originare – ocolind zidurile înalte ale munţilor adesea neospitalieri. Coboară de-a lungul litoralului Oceanului Pacific, risipindu-se apoi în

grupuri mici şi răzleţe spre adâncul continentului, a cărui imensftate nu erau nici pe departe în stare s-o cuprindă cu imaginaţia.

Trec milenii… Urmele rămase sunt vagi şi nu prea numeroase. Ultimele cercetări aduc lumini interesante însă din unele straturi arheologice mai apropiate de vremea noastră. Ies la iveală astfel aşezări, obiecte de artă, unelte etc, care vădesc că, în urmă cu câteva milenii, în unele zone ale ţinuturilor aflate la nord de Golful Mexic şi Río Grande au existat câteva intense focare de civilizaţie – în sud-vestul şi sud-estul continentului mai cu seamă. Acestea erau reprezentate de paşnice populaţii de agricultori organizaţi în triburi. În sud-vest teritoriile acestora se întindeau în aria Arizonei, Noului Mexic şi în zonele sudice ale statelor nord-americane Utah şi Colorado, iar în sud-est în valea fluviului Mississippi până înspre Marile lacuri.

În rodnica vale a Mississippiului se dezvoltă astfel, în urmă cu 1.000 de ani, comunităţi agricole caracterizate printr-o civilizaţie ce poartă amprenta influenţei aztece – una din cele mai fertile civilizaţii ale dublului continent american, ce a luat naştere în aria Mexicului şi a Guatemalei.

Aceste triburi din sud-estul „continentului ridică numeroase monumente, înalte şi masive, sub forma unor enorme mo de de pământ bătut, asemănătoare oarecum gorganelor scitice ce le întâlnim în Europa răsăriteană. Deasupra lor, pe o platformă orizontală, înălţau clădiri destinate fără îndoială ritualurilor religioase – durate din lut şi bârne. Ele amintesc prin forma şi rolul lor – fără a avea proporţiile şi robusteţea acestora – piramidele aztece şi maia.

Unele din aceste coline unde se efectuau ritualuri atingeau dimensiuni impresionante, ţinând seama de tehnica folosită şi perioada în care au fost construite. Mărturie a acestor vremuri stinse, un atare monument – Ewerald Mound – ridicat în valea fluviului Mississippi depăşeşte în înălţime 100 de metri şi acoperă o întindere de mai bine de două hectare. Pe platforma orizontală din vâri se înalţă alte şase mici monumente de aceeaşi formă. Astfel de construcţii de proporţii considerabile au mobilizat neîndoielnic mii şi mii de braţe, fapt ce se conturează cu atât mai mult cu cât nenumărate coline rituale de acest fel sunt risipite pe toată valea fluviului.

Mantii lucrate cu multă măiestrie din pene colorate – meşteşug specific aztecilor şi maiaşilor – o ceramică fină, decorată în negru şi alb cu motive geometrice stilizate, armonios alternate, vădesc din plin

influenţa vecinilor din miazăzi, după cum sculpturile – descoperite la Ohio şi Alabama – şi vasele zoomorfe de diorită verde încrustate cu multă migală mărturisesc aceleaşi îndepărtate dar puternice influenţe.

Aceste comunităţi agricole înfloritoare, avute şi îndestulate, au stârnit pofta de jaf a triburilor nordice. Înzestrate cu arme de luptă perfecţionate şi superioare numeric, ele au încălcat teritoriile râvnite. Triburile *pueblo*, *moggoloni*, *nimbrii*, *hohokan* sunt atacate, ciocnirile devin din ce în ce mai dese. În această lumină se explică aşezările statornicite pe platourile înalte, singuratice, sau satele-bloc întărite ale străvechilor comunităţi *pueblos*, durate în Colorado sub streaşină unor faleze stâncoase, ori satele semicirculare ale indienilor *pueblos bonito*, ale căror ziduri – în parte ruinate – pot fi şi azi văzute în statul nord-american New Mexico.

Cu vremea, marile comunităţi agricole decad, o parte din oameni se risipesc. Autoritatea lor descreşte. Legăturile economice şi implicit cele spirituale cu centrele de influenţă din miazăzi – şi aşa atât de depărtate – se pierd. Urmează o perioadă de reflux, după care abia o mie de ani mai târziu încep să se ridice unele triburi ca *pueblo*, *irochezii*, *mandanii*, a căror organizare social-economică ajunge pe o treaptă de dezvoltare istorică superioară majorităţii comunităţilor amerindiene aflate la nord de Río Grande.

Faptul că puternicul focar al civilizaţiei mexicane – aztece şi maia – n-a exercitat o influenţă mai marcantă şi statornică se exnlică şi min distanţa considerabilă ce-l señora de snaţiile aflate la miazănoapte şi apus de Golful Mexic. Munţi înalţi, potrivnici, pustiuri ostile, păduri neospitaliere şi ape mari, 1 600 de kilometri şi mai bine de drum întins, distanţă enormă în acea perioadă, constituiau tot atâtea bariere, ziduri greu de străbătut.

Să nu uităm, de altfel, că acum 40 de secole, când sub soarele fierbinte al Africii, în valea Nilului, se dezvoltă o civilizaţie înfloritoare, cu o mare putere de expansitme, multe din popoarele continentului european se aflau într-un stadiu

2 – Pieile roşii mult mai înapoiat, iar altele nu depăşiseră faza de dezvoltare a epocii neolitice.

Dar să ne reîntoarcem pe continentul nord-american, în anii erei noastre, printre „pieile roşii”.

Din preajma anilor 1.000 – 1200, când încep să se destrame marile comunităţi agricole de care am amintit şi până în anii conchistei

spaniole – respectiv în secolul 16 –, istoria neamurilor amerindiene din aria ţinuturilor aflate la nord de Río Grande este puţin cunoscută. Ce ştim cu destulă siguranţă e faptul că în perioada aceasta, în cuprinsul imensului spaţiu continental trăiau o sumedenie de triburi amerindiene, unele înrudite, altele izolate şi străine unul de altul, comunităţi tribale ce însumau cam un milion de oameni.

Uniţi printr-o origine şi o istorie – în linii generale – comune, „pieile roşii" se diferenţiau în mare măsură, în funcţie de caracterul specific al evoluţiei lor sociale şi economice, de natura preocupărilor şi vieţii lor de toate zilele.

În vreme ce populaţiile amerindiene din ţinuturile aride ale litoralului sud-vestic al Pacificului nu învăţaseră a cultiva solul şi îşi agoniseau hrana culegând roadele sălbatice ale câmpului şi pădurii, scormonind pământul pentru a smulge rădăcinile comestibile ale anumitor plante, în miezul continentului, spre vest de Missouri, şi de la Golful Mexic până departe în Dakota nordică, triburile *cuapacă*, statornicite în Arkansasul de azi, *wişi\îi* (Oklahoma), *păunii* (Nebraska), *omahii* şi mal cu seamă *mandanii* (Dakota de nord) cultivau, în afara unor plante ca fasolea şi bobul, numeroase varietăţi de porumb. Potrivit specialiştilor, indienii cunoşteau 17 soiuri diferite, începând cu porumbul gigant din zona meridională şi sfârşind cu cele nordice, mai scunde, dar cu rod" îndestulător.

Dacă cele mai multe dintre triburile amerindiene din acest spaţiu nu cunoşteau tehnica topirii fierului, până la închegarea unor legături mai strânse cu „feţele palide", unele comunităţi indiene din nord ajunseseră să meşterească „la rece" lame de cuţit din cupru nativ şi chiar plăci – valoros obiect de schimb pe o mare arie teritorială.

Ilustrând diferitele trepte de dezvoltare a comunităţilor indiene dispersate, tehnica construcţiei locuinţelor, arhitecl Tira caselor şi în genere a aşezărilor obşteşti cunoaşte – aşa cum vom vedea pe larg mai apoi – o mare diversitate. Cadrul are limite foarte depărtate una de alta – de la bordeiele pe jumătate îngropate în pământ ale indienilor *paconi* la casele falanster ale *irochezilor* ori la locuinţele supraetajate ale unor tribrui *pueblo*.

Şi în domeniul vieţii spirituale se remarcă – făcând abstracţie de factorii comuni ce desemnează unitatea – o seamă de deosebiri, unele foarte sensibile în ceea ce priveşte concepţiile despre originea lumii, divinitate şi riturile magice şi religioase ale nenumăratelor seminţii

amerindiene. Dacă la unele triburi ca *irochezii*, *algonkinii*, *timucuii* coexistă până în epoca modernă credinţa într-o fiinţă divină unică, generatoare a astrelor şi a celor trei regnuri pământene, şi totodată într-o întreagă cohortă de duhuri, unii indieni din nord ca *iachinii* şi *nupii* au credinţe animiste, socotind divinitatea în făptura tuturor lucrurilor, în toate forţele firii. Mituri fantastice şi legende naive, îitualuri primitive şi ceremonii spectaculoase marchează limitele extreme între care se plasează viaţa spirituală a marelui număr de comunităţi tribale amerindiene.

Foarte diferite sunt şi graiurile amerindiene.

sute de neamuri – sute de graiuri

Dacă, în genere, ca statură şi înfăţişare amerindienii din ţinuturile aflate la miazănoapte de Río Grande del Norte aveau – cum am văzut – o seamă de trăsături comune, în ceea ce priveşte limba vorbită se diferenţiau – atât în vremea când vin în contact cu europenii cât şi mult mai târziu – în aşa mare măsură, încât cu greu se puteau înţelege chiar unele triburi vecine, iar limba vorbită de „pieile roşii" de pe litoralul atlantic era cu totul de neînţeles pentru indienii statorniciţi în preajma Golfului Mexic. Ştiind că potrivit datelor furnizate de etnografii contemporani în întregul continent american se vorbesc şi astăzi nu mai puţin de 1700 de dialecte, iar în cuprinsul unui singur stat – Mexic – sunt curent folosite 33 de limbi, care se înrudesc între ele cam atât cât finlandeza cu nipona sau malgaşa, nu ni se va părea

I

«il ciudat că în spaţiul imens dintre Río Grande del Norte şi extremul-nord continental se vorbeau cinci familii de limbi ce însumau câteva sute de dialecte.

O atare diversitate îşi află în mare parte obârşia în izolarea triburilor, în slaba dezvoltare a schimburilor economice şi culturale dintre diversele populaţii amerindiene. Este semnificativ însă faptul că numeroase dintre graiurile „pieilor roşii" au un vocabular foarte bogat, unele însumând chiar 20.000 de cuvinte. Ne putem lesne da seama ce înseamnă acest număr, dacă ne gândim că un cetăţean care vorbeşte, de pildă, o engleză medie foloseşte rareori o „zestre" mai mare de 10.000 de cuvinte. Nu este aşadar de mirare faptul că o bună parte din Limbile amerindiene sunt în stare, în pofida structurii lor gramaticale rudimentare, să exprime nuanţele gândirii.

* * *

În cuprinsul acestei cărţi ne vom strădui să înfăţişăm cititorului – schiţând în linii mari – viaţa „pieilor roşii" aşa cum se desfăşura ea în primele secole ale contactului „feţelor palide" cu triburile amerindiene ce vieţuiau la miazănoapte de Río Grande del Norte şi mai ales în secolul 19, din care se păstrează numeroase mărturii. Río Grande demarchează hotarul dintre Mexic şi regiunile septentrionale ale Americii de Nord. Vom face astfel cunoştinţă cu „pieile roşii" din ţinuturile în care sunt statornicite astăzi două mari state: S.U.A. şi Canada.

GINŢI, triburi şi confederaţii

În perioada în care primele valuri de coloni europeni depăşesc zona literală a Atlanticului – secolul 16 – şi pătrund spre interiorul spaţiului continental, urmând cursul marilor ape, comunităţile populaţiei băştinaşe din aria ţinuturilor septentrionale ale Lumii noi se aflau – ca stadiu de dezvoltare socială şi economică – în orânduirea comunei primitive, orânduire în care membrii societăţii sunt cu toţii egali între ei. Temeiul acestei orânduiri era proprietatea colectivă şi folosirea în comun a pământului, uneltelor şi în general a tuturor mijloacelor de producţie, munca se făcea în comun, iar roadele muncii pământului şi produsele vânătorii şi pescuitului se împărţeau în comun.

Diversele colectivităţi existente în acest timp în spaţiul geografic amintit se aflau – în funcţie de împrejurările specifice ale traiului lor – pe trepte diferite de dezvoltare a orânduirii comunei primitive. Astfel, în regiunile meridionale ale continentului, pe coasta vestică, de-a lungul litoralului pacific, găsim comunităţi amerindiene aflate pe o treaptă mai timpurie a comunei primitive – indienii californieni, culegători de rădăcini şi seminţe sălbatice, şi într-o anumită măsură vânători; în alte zone ale Americii de Nord, în vastul bazin al fluviilor Missouri şi Mississippi vieţuiau triburi amerindiene cu o organizare socială mai avansată, aflate în stadiul premergător diviziunii societăţii în clase, populaţii ce cultivau pământul ca îndeletnicire statornică şi principală: *mandanii*, *ojibra-ci-ppeva* şi alţii.

Celula socială a triburilor amerindiene din regiunile situate la nord de Río Grande era *ginta* – colectivitate ce cuprindea indivizi înrudiţi prin legături de sânge care-şi trăgeau obârşia din acelaşi străbun.

Comunitatea gentilică cea mai complexă şi în acelaşi timp cea mai temeinic studiată de către oamenii de ştiinţă – sociologi, istorici şi etnografi – a fost cea a irochezilor.

Sistemul de înrudire determinat de organizarea gentilică specifică crea o serie de relaţii familiare complicate. „Irochezul" – arată Fr. Engels în lucrarea sa „Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului" – numeşte fii şi fiice nu numai pe propriii săi copii, ci şi pe cei ai fraţilor săi, iar aceştia îi spun tată. Copiilor surorii sale el le spune însă nepoţi şi nepoate, iar ei îi zic unchi. Invers, irocheza numeşte fii şi fiice, în afară de propriii ei copii, şi pe cei ai surorilor ei, iar aceştia o numesc mamă. În schimb copiilor fraţilor ei, ea le spune nepoţi, iar ei o numesc mătuşă. Copiii fraţilor îşi zic între ei fraţi şi surori, la fel şi cei ai surorilor. În schimb copiii unei femei şi cei ai fratelui ei îşi spun unii altora veri şi verişoare, şi acestea nu sunt simple denumiri, ci expresia unor concepţii realmente în vigoare în ceea ce priveşte gradul de apropiere sau depărtare, identitatea sau deosebirea rudeniei de sânge; iar aceste concepţii formează baza unui sistem de înrudire capabil să exprime câteva sute de legături diferite de îiuru-dire ale unui singur individ".

Studiind trăsăturile specifice ale gintei irocheze, învăţatul american Lewis Morgan şi-a găsit temeiuri ştiinţifice valoroase pentru a elabora o serie de concluzii materialiste privind evoluţia societăţii umane în stadiul de dezvoltare al orânduirii comunei primitive.

Iniţial, în comunităţile amerindiene aflate în regiunile de la nord de Río Grande a dominat ca element fundamental de organizare socială *ginta matriarhală*. Evidenţa rudeniei se ţinea urmărindu-se linia maternă, după cum drepturile de moştenire se reglementau tot pe temeiul acesta. Este de la sine înţeles că în asemenea condiţii femeia avea în societate un rol însemnat; fenicia băştinaşă s-a dovedit de altminteri un muncitor harnic şi priceput, contribuind în aceeaşi măsură ca şi băr-Ijatul la îmbunătăţirea traiului. Mai târziu dezvoltarea proprietăţii private, a schimburilor economice, precum şi războaiele dese şi transformarea prizonierilor în sclavi a favorizat acumularea de bunuri în mâinile căpeteniilor militare, ducând la epoca în care bărbaţii joacă rolul esenţial.

Fiecare gintă purta numele unui animal sau al unei zburătoare – totemul – ce întruchipa imaginea strămoşului comun, „pieile roşii" socotind că-şi trag obârşia îndepărtată din anumite vieţuitoare. Mai

multe ginţi alcătuiau o fratrie, iar mai multe ginţi sau mai multe fratrii formau un *trib*. Tribul *seneka* era alcătuit din opt ginţi, care aveau fiecare un totem propriu: ursul, cerbul, castorul, broasca ţestoasă, sitarul, bâtlanul şi şoimul.

Ginţile, baza organizării sociale în comuna primitivă, îşi alegeau şeful militar şi *sahemul* – căpetenia ce diriguia comunitatea în timp de pace – prin votul obştesc al tuturor membrilor adulţi.

Triburile aveau şi ele o căpetenie pe timp de pace şi un conducător al oştilor. Căpeteniile se consultau ori de câte ori era nevoie cu „sfatul bătrânilor", organ ales de asemenea de către obşte. Atât şeful tribului şi căpetenia războinicilor cât şi membrii sfatului bătrânilor puteau fi revocaţi în cazul când se dovedeau nevrednici sau puţin silitori în îndeplinirea obligaţiilor lor.

Hotărârile importante se luau în faţa întregii obşte, de a cărei sfaturi conducătorii ţineau totdeauna seama.

În general triburile amerindiene n-au depăşit stadiul organizării tribale. Unele triburi însă au cunoscut forme de organizare superioare acestui stadiu. S-au format astfel puternice grupuri de triburi ca *Uniunea celor şapte focuri* – alcătuită de indieni *dacota* – pe care europenii o numeau „Marea confederaţie a preriilor" – şi *Uniunea celor cinci triburi*, pe numele ei indian *Ho-de-no-sau-nee*, formată de către *irochezi*.

Ho-de-no-sau-nee cuprindea iniţial – în secolul 18 – cinci triburi înrudite prin sânge: *seneka*, *kaiuga*, *onondagak*, *oneida* şi *ihokawi*. Ulterior li s-au alăturat şi *tuskarora*, care făceau parte tot din familia triburilor irocheze. O legendă interesantă prin perspectiva ei poetică relatează că ideea unirii celor cinci triburi a încolţit în mintea unui bătrân înţelept, Dagandawida, care într-o noapte a avut o sugestivă viziune: se făcea că un as arbore gigant se mâiţa spre cer, iar rădăcinile sale – cinci la număr – se înfigeau puternic în adâncimea pământului. Un condor plana lin peste A'arful său ce străbătea înălţimile. Arborele – metaforă a imaginaţiei vii a amerindienilor – reprezenta întreaga comunitate irocheză, iar cele cinci rădăcini – triburile ce o alcătuiau. Straja din înalt – condorul – simbolizează gândul ce trebuie să-i însufleţească pe toţi: veghea statornică de a se menţine pacea.

În fapt, *Ho-de-no-sau-nee* a fost rezultanta unor interese militare şi economice, generate de ofensiva mereu sporită a triburilor migratoare din zonele înconjurătoare.

Această puternică uniune tribală – ce număra vreo douăzeci de mii de suflete – s-a închegat pe la începutul secolului 15 şi a durat patru secole, impunându-şi cu tărie autoritatea comunităţilor din jur; acestea fie h s-au supus, fie au fost silite să cedeze, migrând în alte regiuni şi lăsându-le în stăpânire pământurile. Trăinicia confederaţiei se explică nu atât prin înrudirea comunităţilor tribale – baza –, cât prin faptul că triburile şi-au păstrat deplina independenţă în conducerea treburilor interne şi li s-a recunoscut egalitatea.

Ho-de-no-sau-nee – cea mai avansată formă de organizare politică pe care au cunoscut-o „pieile roşii" – avea un vast teritoriu comun, împărţit între triburile confederate. Limba vorbită de membrii comunităţilor irocheze – deşi deosebită ca dialect – avea o aceeaşi obârşie, factor ce contribuia în mod activ la strângerea legăturii dintre cele cinci triburi.

2.

Uniunea era condusă de un sfat al căpeteniilor format din 50 de *sahemi* aleşi de ginţi; ei aveau acelaşi rang şi se bucurau de o mare autoritate, cuvântul lor fiind hotărâtor. Ca şi în cadrul fiecărui trib, sfatul căpeteniilor uniunii îşi ţinea dezbaterile în faţa tuturor membrilor comunităţii.

În timp de război, luptele le conduceau două căpetenii militare care îşi împărţeau în mod chibzuit toate îndatoririle ce decurgeau din funcţia lor obştească. Când era vreme de pace, uniunea neavând o căpetenie anume pentru a exercita puterea executivă, toate hotărârile le lua sfatul uniunii, care urmărea totodată şi executarea măsurilor prevăzute.

Să pătrundem împreună, acum, în vastele întinderi ale ţinuturilor nord-amerindiene. Vom face cunoştinţă cu o seamă de triburi aflate pe diferite trepte de organizare socială şi economică.

culegătorii recoltelor sălbatice

Unele comunităţi indiene îşi întemeiau în mare măsură alimentaţia pe recoltarea anumitor plante sălbatice.

Astfel, indienii preriilor şi cei din regiunea pădurilor (*kania*, *apaci*, *diegueno*, *porno*), la anumite date ale anului sorocite de *sahemi*, porneau mic şi mare să culeagă fructele cedrilor, iar alte triburi – ghindă, roşcove, bulbii graşi şi hrănitori ai pipirigului, păstăile arborelui mesquito, rădăcini de mascal, ori felurite seminţe, potrivit vegetaţiei regiunii.

Cele mai caracteristice populaţii culegătoare de recolte din America septentrională erau triburile – *ojibra*, *cippeva*, *irocheze*, *algonkine* şi *sioux* – statornicite în preajma marilor lacuri, zonă mlăştinoasă, unde creşteau pe o arie de mii şi mii de hectare imense „lanuri" de orez sălbatic cu bob bogat şi hrănitor.

Atunci când bătrânii pricepuţi ai tribului dădeau de ştire căpeteniei că orezul e copt, numai bun de cules, se aduna „sfatul orezului" statornicit din vreme de sahemi şi se hotăra câţi dintre membrii tribului vor trebui să plece pentru a culege recolta, cine va veghea ca lucrările să se petreacă aşa cirni s-a chibzuit, precum şi zilele când se va săvârşi culesul fiecărui câmp de orez.

Rituri magice – incantaţii, dansuri şi cântece – premerg pornirii pe ape a luntrelor. I se cere încuviinţare Soarelui şi duhului apelor, şi duhului orezului. Apoi, potrivit ordinului sahemului, în zorii zilei hotărâte sute de luntre se avântă pe întinsul lacurilor.

E luna *mă-no-nim-e-ko-ghe no*. Aşa sună în graiid indienilor *ojibra* numele „timpului când se culege orezul", luna august a calendarului nostru.

I.un trele se strecoară în lanurile sălbatice. Femeile le conduc cu iuţeală. Cunosc bine locurile. Le-au mai parcurs înainte pentru a săvârşi aceeaşi treabă ce o fac an de an: legarea firelor de orez în mănunchiuri pentru a uşura recoltarea plantelor.

2 s

Acum, cu beţigaşe subţiri, ele lovesc spicele. Boabele cad înăuntrul bărcilor. Când luntrele sunt pline, se reîntorc la mal şi femeile descarcă pe ţărm, la loc uscat şi ferit, recolta adunată, pornind apoi iar să încarce rodul câmpurilor vaste ce îşi aşteaptă culegătorii.

Fără îndoială că multe boabe de orez cad în apă, unde, în nămolul fertil al lacului, vor reînnoi ciclul vegetal, pregătind indienilor *ojibra*, *irochezi*, *algonkini* şi celorlalţi culegători de orez sălbatic recoltele viitorului.

Odată cules, orezul e aşternut în straturi subţiri, pe un soi de rogojini alcătuite din şuviţe înguste de coajă de mesteacăn, bine întreţesute, pe care se usucă lent, câteva zile, sub soare. Dar până să se bucure de bobul dulce şi hrănitor al orezului, indienii mai hărnicesc mult pentru a-l treiera şi vântura, curăţindu-l complet de coaja sa ţepoasă.

Prevăzători, indienii iau apoi măsuri de a depozita şi păstra

vreme îndelungată boabele preţioase care îi vor hrăni în iarnă. Gropi mari, ai căror pereţi de lut se ard pentru a le face impermeabile, vor cuprinde multe sute de coşuri de orez.

Conştienţi de succesiunea recoltelor şi de bogăţia merindelor ce le agonisesc, populaţiile de culegători îşi statornicesc îndeobşte aşezările în zona câmpurilor sau a pădurilor, aşa cum s-a întâmplat cu indienii *cippeva*, *algonkini* şi multe alte comunităţi de culegători de recolte, a căror economie cunoaşte o treaptă de dezvoltare mai înaltă decât triburile de culegători nomazi ce rătăcesc în teritoriile lor însuşându-şi la voia întâmplării roadele câmpului sau ale pădurii.

Evident, comunităţile tribale culegătoare a recoltelor câmpurilor nu-şi limitau străduinţele pentru a dobândi hrana numai la aceste activităţi; ele vânau de asemeni cu armele sau puiùnd meşteşugite capcane şi laţuri, fiare sălbatice, precum şi animale mai mici, ca iepuri, rozătoare, şoareci „cu buzimare" – marsupiali specifici faunei nord-americane – ori felurite zburătoare.

ISCUSIŢII PESCARI ŞI VINATORI DIN NORD-VEST

În nord-vestul continentului, ţinut în care domneşte o climă rece, mai aspră şi nestatornică, locuiau risipite pe litoralul Oceanului Pacific – de la golful nordic Yalcutat până la strâmtoarea Juan de la Fuca la sud, precum şi într-o puzderie de insule învecinate, relativ mai dens populate – triburi de pescari şi vânători de animale marine dintre care mai de seamă erau comunităţile de indieni *dinghiţi*, *noothii* şi *kaddaşi*.

Mai în tot cursul anului, în vreme ce femeile culegeau ierburi bune la gust, rădăcini şi roade ale pădurii, bărbaţii se îndeletniceau cu aşezarea capcanelor şi mânuirea năvoadelor – împletite măiestrit din anume fibre vegetale – a harpoa

80 nelor şi lăncilor scurte cu care săgetau peştii când se aflau cu canoele în apele Utorale, privind în transparenţa apei.

Când venea timpul depunerii icrelor, puhoaie de somoni argintii soseau din larg ca un flux nestăvălit, urcând împotriva cursului fluviilor pentru a-şi lăsa ouăle cât mai aproape de izvoare, unde le sunt prielnice apele. Atunci, ca şi alte triburi de pescari şi vânători, *dinghiţii* pescuiau zi şi noapte, umplându-şi năvoadele şi luntrele uşoare, dar încăpătoare. Era şi firesc să fie aşa: perioada cu pricina nu e lungă şi proviziile adunate în acest răstimp constituie cel mai adesea temeiul hranei în mai tot cuprinsul anului.

Pentru orice pescar e desigur im prilej de mare bucurie când prinde o pradă mai osebită, numai că dacă „împăratul crapilor" avea în visurile unuia din tovarăşii de pescuit ai lui Sadoveanu zece kilograme, aici „împăratul somonilor" atingea câteodată o greutate de cinci ori mai mare. În aşteptarea unei asemenea captiui, *dinghiţii* nu dispreţuiau însă nici alte soiuri de peşti, mai puţin… făloşi, dar mai siguri şi mereu la îndemână. Atât în mânuirea năvoadelor în râuri, cât şi în ce priveşte pescuitul şi vânătoarea pe mare, ei ajunseseră la o tehnică relativ înaintată. Navigând în bărcile lor suple şi uşoare, *dinghiţii* se avântau pe ape înarmaţi cu harpoane, suliţe şi praştii cu proiectile de piatră, siguri de trăinicia plaselor ţesute din fibre vegetale. Uneltele lor erau lucrate din os şi piatră şlefuită. Arama, singurul metal pe care-l cunoşteau, o găseau în valea Râului-de-aramă – Copper River, cum îl

II

găsim înscris în hărţile contemporane – şi o prelucrau „la rece".

Dar nu întotdeauna se duce pescarul după peşte. Calcanul sau somonul poate fi şi el ademenit să vină în „mâna" pescarului. În acest scop, *dinghiţii* se pricepeau să construiască zăgazuri alcătuite din trunchiuri de arbori ori garduri de nuiele şi capcane, meşterite cu multă pricepere şi chibzuit aşezate, în care peştii odată pătrimşi nu mai ieşeau decât spre a nimeri în… năvoadele pescarilor.

Dar iată-ne în plină vară. Locuitorii satului s-au răspândit pe malurile fluviilor şi râurilor înspre amont. Aici şi-i u ridicat vremelnic colibe. Neosteniţi, ei pescuiesc, vânează ori culeg roadele sălbatice ale pădurilor. Odată campania sfârşită, se vor reîntoarce în sat, la casele lor durate îndeobşte pe ţărmul oceanului, trainice şi arătoase, construite din bârne solide, cioplite iscusit cu tesla de piatră. În regiunea de baştină, în vreme ce bărbaţii se îndeletnicesc cu pescuitul şi vânătoarea, mai cu seamă a animalelor oceanului – vidra de mare cu osebire era mult preţuită pentru frumuseţea şi trăinicia blănii ei –, femeile prepară, pentru a-l conserva vreme mai îndelungată, somonul, uscându-l în aer liber, la soare, ori afumându-l zile întregi la foc domol.

Femeile *dinghiţilor* ţeseau, folosind ca urzeală fibre vegetale, mantii şi veşminte felurite. Ele lucrau şi stofe din lână. Dar cum îşi procurau lâna? într-un fel întrucâtva asemănător celui folosit la pescuitul somonilor. Şi animae, construiau nişte ţarcuri din pari şi nuiele, către care goneau caprele şi berbecii sălbatici; după ce tundeau

animalele, le slobozeau apoi pentru a trăi în libertatea câmpului şi a pădurii.

Destoinici şi îndrăzneţi vânători de animale marine erau şi bărbaţii tribului nordic *noothii*, care-şi aveau aşezările de-a lungul litoralului pacific. În sprintenele lor ambarcaţii, ei înfruntau cu mult curaj şi dibăcie giganţii oceanului – balenele, pe care le urmăreau zile şi nopţi de-a rândul.

Să ne deplasăm în timp cu gândul într-o dimineaţă de primăvară, când luntrele tribului *noo-thas* se află în plin ocean, pornite să vâneze ca-şaloţi.

Prova marii luntre, condusă de Ochi-ager, căpetenia *noothaşilor*, sparge creasta înaltă a valurilor, înaintând cu repeziciune. Doisprezece vâslaşi o mână neobosiţi spre ţinta vie. Deşi boarea zorilor învăluie încă faţa apelor într-o uşoară pâclă alb-verzuie, jetul respiraţiei uriaşului animal a fost zărit de departe. Iată-l înotând liniştit, nepăsător. Pare o insulă singuratică pierdută în ocean.

Vâslaşii aruncă din când în când o privire spre Ochi-ager, care, în picioare, aşteaptă înfiorat, cu harponul în mână, apropierea caşalotului. Timpul fuge. Deodată, din apă, balena îşi scoate, sforăind, capul. Imensul locuitor al adâncurilor se află doar la cinci metri. Ce lesne ar fi să arunce acum harponul! Dar nu-i cu putinţă. Ochi-ager ştie prea bine; arma cioplită în piatră e mult

prea gréa… Aşa cum au făcut toate căpeteniile dinaintea lui – singurele care au dreptul de a conduce vânătoarea şi de a da prima lovitură – va trebui să atace numai atunci când luntrea s-a apropiat la distanţa potrivită de trupul balenei, pentru a izbuti dintr-o lovitură să-i înfigă temeinic harponul în inimă.

Vâslaşii trag aer în piept. Încă o sforţare. Paletele cu care lopătează aproape că nu fac zgomot. Sub faţa apei, întunecată, săgetează o siluetă uriaşă. Marea începe deodată să se zbuciume, valuri mari se sparg de coastele luntrei; caşalotul izbit cu setei de Ochi-ager loveşte orbeşte cu coada sa de temut, încercând să zdrobească barca. Uşoara ambarcaţie se clatină. E gata să ia apă. Chibzuit condusă, ea se depărtează însă rapid, vâslaşii lopătând din răsputeri. O funie împletită din fibre vegetale, rezistentă şi suplă se desfăşoară mereu. La celălalt capăt e legat harponul. Funia se menţine la suprafaţă datorită unor „mingi" de piele de focă, pline cu aer, flotoare originale ce sunt fixate

de ea, la o distanţă anumită unul de altul.

Vânătoarea nu conteneşte: o altă limtre, care până acum naviga înadins într-o latură, înaintează cu iuţeală. Ajuns la câteva braţe de caşalot, conducătorul celei de a doua ambarcaţii aruncă la rându-i un harpon cu vârf dinţat. Un strigăt puternic anunţă sonor victoria; caşalotul a fost atins. Uriaşul fuge, fuge mereu, pierzând necontenit sânge, ce colorează în roşu aprins apele oceanului.

Luntrea lui Ochi-ager se apropie iar de caşalotul rănit de moarte. Căpetenia, cumpănind bine, taie cu repeziciune tendoanele cozii cu lama tăioasă a unei lănci anume pregătită. Câteva zvâcnituri ce stârnesc valuri puternice, şi balena rămâne nemişcată. Doar gura enormă se mai deschide din când în când. O ultimă lovitură de lance în inimă. Un şuvoi gros de sânge înscrie finalul acestei mari înfruntări. Dar greul de-abia acum începe: aducerea colosului până la ţărm. Noaptea cade rapid. Vânătorii n-au însă răgaz. Ei leagă cu funii caşalotul răpus şi apoi, remorcând trupul gigantului, pornesc în grabă spre ţărm, acum mult depărtat. Vin zorii. Şi-apoi iar beznele nopţii. Vâslaşii zdrobiţi de osteneală abia mai mişcă ramele. În zorii celei de a doua zile apare la orizont pământul. De la ţărm se desprind câteva luntre. Tribul va sărbători cum se cuvine, multe zile de-a rândul, isprava vânătorilor săi.

Balenele sunt însă un vânat rar. Indienii noo-*tkas* pescuiesc şi cu năvoadele şi vânează în largul apelor felurite alte animale ale oceanului, ca vidre şi purcei de mare. Ei nu pregetă să pună laţuri pe ţărm pentru a prinde pescăruşi şi alte păsări marine, după cum nu-i lasă indiferenţi ouăle zburătoarelor – ce abundă în aceste ţinuturi – şi. nici cele ale broaştelor ţestoase.

VÂNĂTORII DIN PĂDURILE CANADEI ŞI DIN ŢINUTURILE DE MIAZĂNOAPTE ALE STATELOR UNITE

Pinii cu cetini întunecate şi cedrii înalţi se înalţă nemişcaţi în miezul iernii. Pădurea e adormită sub zăpadă. Intensa tăcere albă e spartă deodată de gemete surde ce sfârşesc într-un urlet înfricoşător. Să fie o fiară pornită la vânătoare? De bună seamă că nu. Toate jivinele cunosc prea bine legea tăcerii atunci când pornesc la pradă. E vorba, poate, de o fiară rănită? Nici atâta. Sălbăticiunile au discreţia lor înainte de a muri; scâncetul şi gemetele pe care le scot nu se aud nici la o sută de paşi prin atmosfera vătuită a pădurii. O fiară prinsă în capcană? Poate că da. Indianul – e oare *atábase*, *kri* sau *algonkin*? –

care înaintează tăcut, atent şi încordat, pe vârzoabe – un fel de schiuri scurte, care-l ajută să nu se înfunde în zăpada moale – ştie bine despre ce e vorba. Toate fiarele prinse în capcanele, cursele ori laţurile lui meştere păstrează o tăcere mută. Toate, în afară de femela ursului grizzly – stăpânul pădurilor de cedri. Prinsă, ursoaica scoate într-adevăr urlete sfâşietoare, menite să-i dea de ştire soţului că a fost încolţită. Şi iată-l pe masivul, întunecatul şi duiosul ei tovarăş de viaţă dând fuga la locul năprasnei. Cu ghearele-i ascuţite, cu dinţii, el încearcă din răsputeri să rupă corzile, măcar să le slăbească puţin, cât de cât, pentru a o salva. Dar totul e zadarnic. Curelele sunt trainice, capcana nu-şi sloboade aşa uşor prada. Atunci, ca într-o străveche poveste spartană, ursul grizzly îşi ucide consoarta, numai ca să n-o lase să cadă vie în mâinile vrăjmaşului. Şi dacă ursul grizzly e una din cele mai fioroase fiare ale pădurii canadiene, ne putem lesne închipui cam ce dispoziţii nutreşte faţă de cel care a uneltit moartea ursoaicei lui.

Indianul însă, *atábase*, *kri* ori *algonkin*, îl cunoaşte prea bine şi e prevenit. El înaintează cu prudenţă, ţinându-şi arcul încordat „în bătaie". Şi nu sunt rare cazurile de felul acestuia, când vânătorul care a întins capcana prinde în loc de o fiară două: ursoaica şi ursul laolaltă.

Iată dar că după pescarii *dinghiţi* şi paşnicii agricultori *irochezi*, şi înainte de a intra în tabăra vestiţilor vânători de bizoni din prerii, am făcut cunoştinţă cu încă unul din grupurile de indieni americani: triburile de vânători din pădurile de cedrii ale Canadei şi din regiunile nordice ale teritoriului de azi al Statelor Unite.

Arma lor de căpetenie era tot arcul cu săgeţi; pe lângă aceasta, ei se mai slujesc de măciuci ghintuite, de suliţe şi cuţite cu vârfuri de piatră. Vânau cu osebire cerbul-caribu, elanul, berbecul sălbatic, muflonul şi, precum am văzut, ursul cenuşiu, pe care, asemenea altor sălbăticiuni, îl prindeau şi cu ajutorul capcanelor întinse în desişurile întunecate ale pădurilor.

Indienii din aceste regiuni de miazănoapte vânau iama prin păduri în grupuri pe care numai întâmplarea le aducea laolaltă. În vremea anotimpului călduros însă se întâlneau în locuri dinainte stabilite, schimbau între ei vânat, arme şi unelte, aceste schimburi economice erau însoţite mai întotdeauna de ospeţe bogate şi serbări prelungite multe zile şi nopţi.

FIII PRERIEI – VINÀTORI DE BIZONI

În satul indienilor *mandani* de pe malul de răsărit al fluviului

Missouri dansul continuă. Nu s-a scurs timp nici cât ai fuma o pipă de când marea căpetenie a tribului a luat hotărârea să se adune cu toţii aci, în marea piaţă din inima satului. Bărbaţii sunt în ţinută de vânătoare, purtând scuturi ovale, înarmaţi cu arcuri şi lănci şi cu chipurile acoperite cu măşti – capete comute de bizoni, special pregătite şi decorate. În grupuri alcătuite din câte zece ori cincisprezece, bărbaţii, formând cercuri-cercuri, dansează fără contenire în ritmul când lent, când rapid al tobei, ceasuri de-a rândul, aşteptând să se ivească bizonii. Iată, unul din dansatori a obosit; forţele îl părăsesc şi cade sleit la pământ. Atunci ceilalţi mimează cu gesturi largi că îl „vânează"; se încordează un arc, o săgeată cu vârful teşit îl atinge, omul se prăvale – ca şi cum ar fi fost ucis – iar cei din jur îl trag de picioare în afara cercului, unde se prefac că îl taie în bucăţi. E magicul dans al bizonilor care începe în satele preïiei ori de câte ori multrâvnitele ciurde întârzie să-şi facă apariţia. Multipla şi nebunească horă nu încetează – dansatorii schimbându-se mereu – până când turma de bizoni se iveşte la orizont. Poate să treacă până în acest ceas o zi, două sau chiar mai mult…

Bizonul, uriaşul faunei nord-americane, mai înalt şi mai spătos decât bourul moldovenesc, pe care ni-l amintesc legendele, nu rareori avea opt sute şi chiar o mie de kilograme greutate şi se vădea în stare, când era aţâţat, să devină un adversar de temut.

Lat în spate, avea grumazul mult înălţat, ca un gheb uriaş, acoperit de o coamă lânoasă, lungă, de o culoare fumurie-întunecată, bătând în roşcat în lunile de mare fierbinţeală când soarele îi decolorează perii. Coamele scurte, dar puternice şi uşor încovoiate îi erau o pavăză şi o armă redutabilă: nici ima din vieţuitoarele pădurii sau ale câmpiei nu se încumeta să-i ţină piept. Niciuna, afară de „fiii preriei" – „pieile roşii".

Amerindienii vânau bizonii nu numai din patima lor neîndestulată pentru peripeţiile şi primejdiile vânătorii, nu numai minaţi de bucuria de a înfrunta un adversar pe măsura iscusinţei şi forţei lor, dar mai ales pentru faptul că acest gigant rumegător constituia o extraordinară „cămară vie" de alimente şi materii prime necesare gospodăriei lor.

Pentru „pieile roşii" bizonul a constituit o adevărată enciclopedie a utilităţii. Amerindienii se hrăneau pe îndestulate cu carnea lui, se îmbrăcau şi îşi acopereau locuinţele cu pielea acestuia.

Ochii, limba şi cocoaşa bizonului erau socotite unele dintre cele mai delicioase bucate şi nici celelalte cărnuri ale gigantului rumegător nu erau de lepădat. Din vinele bizonului se prelucrau excelente coarde de arc; omoplaţii serveau adesea drept carcasă pentru şeile de piele – fără scări – ale băştinaşilor; din coame îşi făceau cupe de băut, iar grăsimea o foloseau fie în alimentaţie, fie pentru a prepara sulimanurile colorate cu care se boiau cu prilejul luptelor sau al feluritelor festivităţi religioase. Zdrobind oasele, indienii extrăgeau o măduvă tot atât de gustoasă ca untul cel mai bun şi, în sfârşit, din copite obţineau prin fierbere un clei deosebit de folositor la alcătuirea scuturilor şi a arcurilor, precum şi în diverse treburi gospodăreşti.

Iată că unul din oamenii de veghe a dat semnalul: în zare s-a ivit o ciurdă de bizoni. Dansul încetează şi într-o clipită toţi războinicii sunt gata de plecare.

O forfotă tăcută însufleţeşte tabăra. Măştile sunt lăsate atârnate în corturi alături de *toma-hawkul* – securea cu tăiş ascuţit – şlefuit din rocă obsidiană, arma de temut a numeroase triburi indiene.

În vreme de pace, tomahawkul era o unealtă cât se poate de folositoare, servind ca toporişca pentru doborârea arborilor. La unele triburi amerindiene, această tradiţională armă, decorată cu ciopliturişi picturi, serveşte uneori şi… drept lulea, o ţeavă subţire străbătând întreg corpul măciucii.

Dar astăzi securea de luptă rămâne în corturi. În înfruntarea cu bizonii sunt mai potrivite alte arme: arcul cu săgeţi şi lancea.

Vânătorii se adună în cete. Pe chipurile lor lucii de sudoare strălucesc şi mai tare dungile albe, negre şi roşii cu care s-au împodobit potrivit ritualului. Şi trupul le este vopsit în dungi groase paralele. Au lăsat mantiile grele, şi imii chiar tunicile, pentru a fi mai sprinteni şi mai liberi în mişcări. De coapse le sunt aninate tolbe uşoare din piei de căprioară sau râs, înţesate cu săgeţi, tăiate din crengile unor copaci de esenţă tare.

Săgeţile, prevăzute cu vârfuri de os, de silesc şi câteodată de aramă, se vădesc a nu fi toate asemănătoare: unele, cu vârful ucigător slab îmbucat în vergeaua de lemn, sunt înzestrate cu ţepi ca cei ai spicelor de grâu, în aşa fel încât să rămână în rană chiar după ce săgeata a fost extrasă; altele, dimpotrivă, au vârful bine îmbucat, aşa încât extrase din rană să mai poată fi folosite şi altă dată. Vârfurile celor dintâi sunt de obicei muiate în otrăvuri vegetale. În timp de pace,

săgeţile stau în tolbă cu vârful în jos, spre a se preveni vreun accident; când indienii pornesc însă la luptă, săgeţile – înveninate sau nu – sunt plasate întotdeauna cu vârfurile îndreptate în sus, fiind trăgătorului cât mai la-ndemână.

Unii pe jos, alţii călări, indienii pornesc în cete la vânătoare. Ei înaintează încet, prudent, în linişte, pentru a nu stârni vreo zarvă care să neliniştească bizonii.

Tot tumultul de până adineauri s-a stins ca în poveste. Arcurile prinse de o curea aşteaptă clipa când vor fi încordate. Unii vânători au arcuri făcute din lemn de frasin ori de corn, meşterite îndelung la foc şi înmuiate în esenţe anume pentru a le da mai multă tărie şi elasticitate. Ici-colo, vezi şi arcuri lucrate dintr-o bucată de os de balenă, dobândit prin schimb de la pescarii de pe litoral. Cele făcute din coame de muflón – bivolul sălbatic – sunt mai rare şi cu atât mai de preţ: ele valorează cât un cal vrednic la fugă. I

Vânătorii ţin în dreapta lănci, unele lung) aproape de patru metri, cu vârfuri la fel de ascuţite ca şi ale săgeţilor, iar în stânga scutul.

Nehpsit din echipamentul *mandanilor*, scutul t făcut din piele de bizon, afumată vreme de trei zile şi întărită cu clei obţinut din copite de cerb ori de bivol. Pavăza aceasta e atât de rezistentă, încât pune stavilă nu numai săgeţilor, ci şi glon-telui de puşcă dacă acesta nu loveşte perpen clicular, fapt pe care amerindienii n-au întârziat să-l remarce; de aceea ei se plasează totdeauna pieziş când au de înfruntat o armă de foc.

Dar ciurda bizonilor înaintează. Uriaşele rumegătoare se apropie încet-încet de sat, păscând în tihnă iarba preriei. Neaţâţaţi, bizonii sunt cât se poate de paşnici, dar odată înfuriaţi, vai de nepriceputul care le-ar încăpea în coarnele ascuţite sau sub copite! Deocamdată ei înaintează liniştit, într-o formaţie care e întotdeauna aceeaşi: în fmnte zburdă câţiva tăuraşi tineri – „cercetaşii". Urmează grosul ciurdei; vacile şi viţeii se află în mijloc, iar în jurul lor păzesc ca o adevărată gardă taurii. Coloana e înciieiată de bizoni vârstnici, urmăriţi la o bună distanţă de o ceată de lupi ai preriei, care abia aşteaptă să se răzleţească vreim tăuraş spre a tăbărî toţi asupra-i.

La un semn al căpeteniei, un pâlc de călăreţi se avântă în întâmpinarea bizonilor. Ei călăresc într-un chip care ar părea ciudat celor ce nu-i ştiu tâlcul, ţinându-se agăţaţi de xmul din flancurile calului. Această poziţie neobişnuită îşi are rostul ei: din partea cealaltă

călăreţii nu pot fi văzuţi de bizoni sălbăticiunile, zărind caii, îi iau drept o herghelie de mustangi şi îşi continuă Uniştiţi drumul. Dar într-o clipă *mandami* răsar în şa; ei îşi avântă caii într-un galop năvalnic şi se năpustesc spre cireada scoţând strigăte de luptă. Şi, aşa cum s-a mai petrecut de atâtea ori, primele rânduri ale cirezii se răzleţesc îrme-bunite de groază, alcătuiesc un grup aparte şi se îndreaptă, bulucindu-se, tocmai în direcţia pe care o doresc vânătorii. Acum începe să săgeteze arcul, neîntrecutul arc al „pieilor roşii" din prerie. Mânându-şi calul – care a fost cum nu se poate mai bine dresat – spre poziţiile cele mai prielnice, atacând vijelios, ferindu-se cu iscusinţă de coarnele şi copitele uriaşului, vânătorul ţinteşte şi, cu un şuier pe care numai el îl distinge în ploaia de săgeţi şi lănci ce curge necontenit, săgeata pătrunde sub omoplat, străpungând dintr-o parte în alta trupul animalului. Bizonul se prăvăleşte la pământ. Cumpănindu-şi lancea, vânătorul se apropie cu iuţeală şi, în pofida ostenelii

4 S

ce l-a răzbătut, loveşte cu putere, dându-i colosului lovitura de graţie.

Crâncena înfruntare dintre vânători şi bizoni continuă. Până când, socotind că numărul bizonilor abătuţi este îndestulător spre a asigura nevoile tribului pe întregul anotimp, căpetenia şuieră un semnal ştiut şi opreşte lupta. Indianului nu-i plac masacrele inutile. Şi-apoi bizonii trebuie într-o măsură cruţaţi: ei sunt cei care le asigură hrana de bază şi pieile atât de necesare.

Dinspre sat se îndreaptă acum, către bizonii năruiţi şi însângeraţi, femeile. În vreme ce vânătorii istoviţi îşi mai trag puţin sufletul, iar cei prinşi în coarne de animalele furioase îşi oblojesc rănile, femeile cară vânatul în sat, unde, după ce îl vor jupui, vor purcede la împărţirea cărnii.

De jur-împrejur s-a aşternut din nou, atotstă-pânitoare, liniştea preriei. Vulturii se rotesc în larg ocol, bucurându-se de festinul ce-i aşteaptă.

Trebuie spus – şi aceasta constituie o dovadă grăitoare a capacităţii amerindienilor de a se adapta unor condiţii noi – că felul de trai înfăţişat în rândurile de mai sus, propriu multor triburi de indieni, nu e şi cel tradiţional. *Dakota*, *mandanii*, *ceienii*, *comanşii* şi ceilalţi „fii ai preriilor" nu sunt toţi originari din aceste ţinuturi, într-o vreme, anterioară ofensivei coloniştilor europeni, ei îşi aflau aşezările mult

mai spre nord şi est, într-o vastă zonă ce se întinde mii de kilometri pătraţi în valea fluviului Mississippi. Valurile succesive de „feţe palide" ce înaintau îi şi-hseră să se retragă mereu spre interiorul continentului, în imensitatea preriilor, vinde s-au adaptat cu

 timpul noului mod de viaţa impus de condiţiile locale.

Ei nu cunoşteau nici roata, nici vitele de povară. Câinele era cel care transporta poverile. Cum? Printr-un ingenios şi simplu sistem. Indienii legau cu curele de piele de gâtul şi trupul animalului două prăjini de lemn. Unite printr-o legătură la capătul superior, ele se desfăceau în unghi ascuţit – ca un V întors – şi se prelungeau pe o linie oblică, de-o parte şi de alta a trupului câinelui, atingând pământul. La o anumită distanţă, potrivită cu chibzuinţă, cele două prăjini erau unite cu alte cureluşe care formau un fel de plasă unde se aşezau sarcinile respective – alimente, vânatul răpus, corturile împachetate… Un asemenea mod de transport, oarecum mai comod pe zăpadă decât cel cu vehiculele cu roate, dar mai puţin lesnicios pe pământ uscat, nu era totuşi prea anevoios, ţinând seama că solul era cel mai adesea acoperit de ierburi pe care capetele prăjinii alunecau fără a întâmpina împotrivire. Sistemul acesta de transport cu „târşitori" a fost larg utilizat chiar şi mai târziu, după ce băştinaşii au cunoscut „marele câine năzdrăvan" cum spuneau indienii *Dakota* şi *apaci* calului.

Abandonaţi din felurite pricini de către primii colonişti, în primele timpuri ale colonizării Ame-ncîi şi chiar mai apoi, caii ce au supravieţuit s-au sălbăticit, înmulţindu-se şi răspândindu-se prin prerie. Caii sălbatici – mustangii, cum au fost numiţi mai târziu – formau numeroase herghelii alcătuite din sute şi chiar din mii de animale care rătăceau prin câmpii după iarbă, fiăştinaşâi şi-ăil dat curând seama de foloasele pe care le pot avea de pe urma nobilului patruped: vădindu-se a fi cel mai iute dintre toate animalele preriei şi înlesnind deci urmărirea şi prinderea oricărui vânat, agil, inteligent şi devotat, calul a ajuns în scurtă vreme nu numai un excelent auxiliar la vânătoare, ci şi un adevărat prieten şi tovarăş al indienilor. Un călător american care şi-a petrecut la începutul secolului trecut ani îndelungaţi în mijlocul triburilor amerindiene din prerii relata felul în care – amestec de dibăcie, forţă şi duioşie – prindeau şi domesticeau indienii mustangii, unele dintre cele mai sperioase animale din toată preria.

Caii sălbatici simţeau apropierea omului de la o depărtare de

mai bine de un kilometru şi jumătate, chiar când vântul nu bătea din direcţia respectivă. În vreme ce elanul, cerbul sau antilopa te lasă să te apropii până la o bătaie de arc, ochiul mustangului e atât de ager, încât deosebeşte deân-dată omul de celelalte animale ale câmpiei şi se depărtează de el în fugă.

Călătorul de care aminteam, în povestirea sa, ne transportă în peisajul preriei acelor ani depărtaţi. Iată, im mustang rămas în urma hergheliei fuge stârnind colbul preriei încinsă de soare. Galopând pe un cal domesticit, îl fugăreşte un tânăr vânător *Dakota* ce-şi roteşte în aer *lasoul*. Acesta este o armă pe cât de rudimentară, pe atât de eficientă: el e alcătuit dintr-o curea îngustă şi trainică de piele, care are la un capăt un laţ de un metru, un metru şi jumătate. Galopând în urma prăzii, în

4.

dianul zvârle laţul cu o uimitoare precizie spre gâtul animalului urmărit. L-a prins. Acum tânărul *Dakota* îşi domoleşte goana. Trage încetul cu încetul de lasso. Mustangul cu răsuflarea aproape tăiată, înăbuşit, sleit de puteri, cade la pământ. Vânătorul se repede şi-i leagă cu un curmei picioarele dinainte, iar când mustangul deschide botul să răsufle, cu un laţ subţire din piele de cerb îi prinde un căpăstru de falca de jos. Laţul lasoului e acum puţin lărgit, ca animalul să nu se înăbuşe. Amăgit, socotindu-se liber, mustangul caută să se ridice. Vânătorul, însă, trăgând din toate puterile în jos, de căpăstru, nu-i îngăduie să se scoale decât pe picioarele dinainte, pe care le leagă zdravăn cu o curelușă. Ca să se înalţe de-a-ntregul, mustangul ar trebui să-şi saltă capul înapoi, dar indianul neclintit, împlântat parcă în pământ, la câţiva paşi în faţa lui, ţine zdravăn de căpăstru şi nu-l slăbeşte de loc. Astfel, după necontenite încercări de a se elibera – zbateri ce constituie o adevărată luptă, care durează uneori vreme de câteva ore – calul sălbatic nu mai are altceva de făcut decât să rămână aşezat cuminte; iar indianul, apropiindu-se încetul cu încetul, trage mereu de căpăstru scoţând strigăte scurte, dar asurzitoare, care înspăimântă captivul. Când a ajuns lângă mustang şi poate, în sfârşit, să-l atingă cu mâna, tânărul *Dakota* îi dezmiardă întâi nările, apoi pe nesimţite îi trece mâna peste ochi, capetele lor se apropie şi, lipindu-şi buzele de botul mustangului, îi suflă în nări propria lui răsuflare. Din această clipă, ca prin minune, muşchii calului se destind şi spaima i se risipeşte: mustangul a recunoscut în persoana biruitorului său un prieten. De

acum înainte, omul poate să-i plimbe mâna pe coamă, să-l mângâie pe trup şi într-un sfert de oră îl poate chiar încăleca. Curând, mustangul nu se mai simte ispitit să fugă; el s-a legat de stăpânul lui şi numeroasele isprăvi pe care le vor săvârşi împreună îi vor înfrăţi în acelaşi elan, în aceeaşi izbândă.

Viteji, dibaci, cu un înalt simţ al onoarei şi independenţei; indienii *Dakota*, *ceienii* şi *Icedo* sunt şi aceia care vor opune cea mai dârză rezistenţă colonizatorilor europeni.

AGRICULTOKI

ŞI CONSTRUCTORI DE CANALE

Unele triburi amerindiene – mai ales cele cantonate în regiunile de şes din estul şi sud-vestul continentului – se îndeletniceau în mod statornic cu agricultura. Desigur că mulţimea de ciute, cerbi, biberi şi jderi care mişuna prin pădurile ce învrâstau şesul nu i-a lăsat nicidecum nepăsători; dimpotrivă, erau vânători ageri şi nici îndeletnicirea pescuitului nu le era necunoscută. Acolo unde şi-au dat însă toată măsura iscusinţei lor a fost cultura chibzuită a pământului.

Dintre toate triburile de agricultori, *navahi*, *de-laware*, *ojibra*, *criki*, *algonkini* etc. – comunităţi i aflate pe o treaptă de cultură materială mai evoluată –, *irochezii* au fost cei mai pricepuţi în cultivarea pământului.

Cu săpăliga cu tăiuş de piatră, îngrăşând pământul cu cenuşa pădurii defrişate ce făcea loc an de an ogoarelor, *irochezii* cultivau, cu mult înainte de venirea europenilor, numeroase plante, dintre care unele cu totul necunoscute acestora din urmă. Porumbul – ce creştea înalt şi cu ştiulete bogat încărcat – bobul, bostanul, mazărea, floarea-soa-relui, pepenele verde, dovleacul, tutunul, iată numai câteva din culturile lor mai de seamă.

Din lemnul unui soi local de arţar, *irochezii* extrăgeau seva pe care o fierbeau îndelung, obţinând un dens suc zaharat, sau chiar grunjuri de zahăr solidificat, nu prea alb, dar hrănitor şi gustos.

În câmpurile întinse din sud-vestul continentului – cam în aria actuală a statelor Arizona şi New-Mexico din S.U.A. – trăiau triburile puternice ale indienilor *puehb*, *navahi*, *tjvăpais* şi *yumaşi*, ce alcătuiau active comunităţi agricole.

Pueblo – cei mai numeroşi – îşi statorniciseră aşezările într-un vast perimetru care se desfăşura din regiunile nord-estice ale Arizonei până la apele fluviului Río Grande în sud, iar în vest până în California.

Indienii *pueblo* – numiţi astfel fiindcă aşezările lor construite din cărămidă nearsă aminteau conchistadorilor satele din Spania, *pueblos* în limba caştiliană – erau de asemenea pricepuţi cultivatori ai pământului. Câmpuri întinse de porumb gigant şi de batate – o plantă mult înru

dită cu cartoful – şi culturi de tomate, fasole, bostani şi ţelină erau lucrate cu stăruitor efort, în acest stadiu ei necunoscând alte unelte agricole decât săpăliga şi un foarte rudimentar plug de lemn. În schimb, *pueblo* – şi multe alte triburi localnice, ca *navahi*, *yumaşi*, *zuni*, *sirahuaşi* şi *ypaişi* – îşi irigau ogoarele cu ajutorul unei reţele de canale prin care aduceau pe câmpurile cultivate fie apa izvoarelor din împrejurimi, fie apa de ploaie adunată în rezervoare. Acestea din urmă, ca şi canalele, adânci de mai bine de un metru, erau pardosite cu lespezi de piatră pentru a împiedica infiltrarea apei în pământ şi implicit risipirea ei;

Acest sistem de irigaţie artificială, practicat încă din al şaptelea secol al erei noastre, ca şi locuinţele lor în terase sunt o indicaţie a înrudirii culturii lor cu civilizaţiile mai avansate ce s-au dezvoltat în teritoriile meridionale aflate la miazăzi de Río Grande.

VIAŢA DE TOATE ZILELE A „PIEILOR ROŞII".

Legea nescrisă, dar în orice împrejurare respectată, a tuturor triburilor amerindiene, era aceea de a primi îndatoritor oaspeţii şi de a-i cinsti cum se cuvine. În vreme de noapte sau de furtună, pe ger sau pe arşiţă, oricând, călătorul străin care cerea ospitalitate găsea un loc de odihnă, apă proaspătă pentru a-şi astâmpăra setea şi bucate din toate câte avea gazda în locuinţa sa. Era socotit nevrednic cel ce încălca această îndatorire. De altfel, expresie a rânduielilor din străvechea organizare a comunei primitive, în aceste comunităţi nu existau membri ai obştei care să fie lipsiţi de hrană, în timp ce alţii să aibă de prisos. Chiar în vreme de restrişte, când vânatul era sărac sau recoltele slabe, rezervele erau împărţite între toţi membrii tribului, până se sfârşeau toate alimentele.

Indienii aveau un înalt simţ al onoarei, dreptăţii şi loialităţii şi luptau aprig pentru a le apăra. Dispreţuiau pe cei nehotărâţi şi lipsiţi de cura], întâmpinând primejdiile fără teamă, vădind iscusit meşteşug al luptei cu vrăjmaşii şi al încleştării cu sălbăticiunile de tot felul.

Răzleţite pe un imens teritoriu de dimensiuni continentale,

marea majoritate a triburilor avea însă – prin învoieli tacite ori prin tratate, tot verbale – terenuri mai mult sau mai puţin delimitate în care vânau sau îşi statorniceau aşezările.

Terenurile de vânătoare, de cultură ori de pescuit ale triburilor erau îndeobşte hotărnicite. Graniţele teritoriului tribal nu puteau fi încălcate fără învoiala colectivităţii. Dacă un străin îşi permitea să vâneze ori să pescuiască pe acest teritoriu, el era pasibil de pedeapsa cu moartea. Respectarea teritoriului tribal avea putere de lege – o lege care trebuia respectată cu străşnicie. În caz de neînţelegeri, căpeteniile împreună cu sfatul triburilor reglementau situaţiile şi luau hotărâri. Dintre acestea, unele se reflectă şi în toponimie. Puţini mai ştiu astăzi, de pildă, că numele statului american Massachusetts, de pildă, îşi are obârşia într-o frază rostită cândva de o căpetenie a „pieilor roşii"; cuvântul însemna în graiul indienilor „pe malul stâng pescuim noi, pe cel drept voi"…

Şi fiindcă a venit vorba de aceasta, trebuie să arătăm că multe din vechile denumiri indiene ale locurilor se mai păstrează pe hărţile contemporane ale unora din ţinuturile sau localităţile aflate la nord de Río Grande – Utah, Miami, Wyomâng, Idaho… Manhattan.

Ştiţi ce înseamnă ultimul cuvânt în graiul vechilor locuitori? „Pământul celor ameţiţi de băutură". Manhattan – insula stâncoasă în care se află azi inima New York-ului – a fost cumpărat de olandezi de la o căpetenie a indienilor *seneka* pe 20 de monezi de argint şi câteva lăzi de rachii, tare. Istoria cuvintelor are, după cum se vădeşte, rădăcini adânci şi, câteodată, amare.

Gândind la „pieile roşii", vă ispitesc de bună seamă multe alte întrebări: cum arătau oare locuinţele lor tradiţionale? Cum se înfăţişau indienii şi ce port aveau, ce bucate le plăceau şi cum îşi petreceau timpul în afara vremii dedicate vânătorii, culesului, lucrării ogoarelor sau aruncării undiţelor şi năvoadelor? La aceste întrebări şi la altele poate încă neformulate încearcă să răspundă paginile ce se rânduiesc mai departe.

CORTURI, „CASE OBŞTEŞTI" ŞI BLOCURI CU PATRU CATURI ŞI 350 DE APARTAMENTE

Paleta bogată, spiritul iscoditor, însetat de nou şi talentul inspirat al unui pictor francez, pe nume Georges Catlin, ne-au lăsat sute de imagini din viaţa indienilor nord-americani, în mijlocul cărora a trăit în acele timpuri când colonişti

53

europeni pătrund pe văile râurilor şi se risipesc în adâncul teritoriului. Printre cartoanele sale pline de schiţe, portrete şi privelişti din ţinuturile „pieilor roşii" ne-au rămas multe imagini, deosebit de plastice şi în acelaşi timp exacte a diferitelor tipuri de locuinţe amerindiene.

Înfăţişarea lor diferă ca formă şi dimensiuni, stil şi materiale de construcţie de la o regiune geografică la alta, şi adesea de la o comunitate la alta. Caracterul statornic sau nomad al triburilor, ocupaţia lor, materialele de construcţie aflate la îndemână, obiceiurile şi tradiţiile neamului respectiv sunt factori ce determină în complexul lor această diversitate.

Nomazii, care se deplasau mereu în cursul anului pe vastele spaţii ale terenurilor de vânătoare, îşi aveau ca locuinţă practică, mobilă şi uşor de durat *tipiul*, un fel de cort conic. Acesta era alcătuit dintr-un schelet format din zece până la douăzeci de prăjini drepte şi subţiri, descojite, acoperit cu piei de bizon bine tăbăcite sau cu plăci mari de scoarţă de mesteacăn, frumos decorate cu imagini pictate ori cu desene scrijelite cu vârf de os.

O sută până la trei sute de corturi şi uneori chiar patru sute alcătuiesc un sat, *tipiurile* fiind dispuse de regulă în cerc, lăsând în mijloc o arie largă – piaţa sfatului – un adevărat for, unde sunt dezbătute de către obşte problemele de interes general şi se ţin marile ceremonii tradiţionale sau serbările prilejuite din cine ştie care alte pricim…

54.

I

Tipiurile, construcţii uşoare ce puteau fi ridicate în două-trei ceasuri şi desfăcute m şi mai puţin timp, sunt foarte potrivite vieţii acestor comunităţi de vânători mereu în mişcare fiindcă adeseori…

…Pe uliţele satului aleargă, în ceasurile dintâi ale dimineţii, câţiva crainici. Ei vestesc că marea căpetenie a hotărât plecarea. Stâlpii de susţinere ai marelui cort al şefului de trib sunt demontaţi şi deodată acoperământul din piele de bizon fâlfâie în vânt şi se prăvăleşte moale, pe faţa câmpiei. Ca la un semnal, bărbaţii, femeile şi băieţandrii strâng cu o mare iuţeală pieile şi stâlpii de sprijin. Văzând cu ochii, satul dispare de pe faţa pământului. Caii aşteaptă nerăbdători, muşcând căpăstrul; fără zăbavă, ei sunt încărcaţi cu povara pe care o poartă cale

de zeci de kilometri la fiecare nouă deplasare. Stâlpii cortului, fixaţi doi câte doi cu câte o bară transversală, au fost prefăcuţi în târşitorile în formă de V de care am mai pomenit. Vârful unghiului e legat de greabănul calului, iar partea opusă se târăşte pe pământ. Pe bara transversală se aşază prelata cortului, făcută sul, precum şi o bună parte din bagaje. Deasupra iau loc două sau trei femei şi copii. Fiecare cal e mânat de fete sau femei, care umblă pe lângă animal, ducându-l de căpăstru. Călări, bărbaţii se află în fruntea caravanei, însoţiţi de haite zge) motoase de câini, încărcaţi de asemenea cu bagaje. Tribul deplasându-se pe urmele vânatului – care la rându-i migrează în căutarea păşunilor –, satele de corturi sunt astfel montate şi demontate de câte şase sau şapte ori într-o singură vară. În urma satului indian n-a mai rămas nimic. Aşa porunceşte. tradiţia: să nu se lase nimic în urmă şi să se şteargă chiar urmele mormintelor celor ce s-au stins în timpul aşezării lor în acele locuri.

Un alt tip de locuinţă, caracteristic în special triburilor *algonkine*, întâlnit la răsărit de Mississippi, era *wigwamul* – construcţie uşoară de forma unei cupole emisferice. Asemenea locuinţe puteau fi ridicate în numai câteva ceasuri.

În aria unui cerc cu un diametru de patru până la şase metri se înfigeau, la o distanţă de un pas, prăjini elastice de lemn care se încovoiau astfel încât să-şi unească vârful formând o cupolă. Alte prăjini dispuse orizontal dădeau tărie acestui acoperiş original. Scoarţa de mesteacăn sau cedru, ori pieile de animale acopereau apoi şarpanta de lemn, lăsându-se doar o îngustă deschizătură – uşa. Unele *wigwamuri* – în special în regiunea Marilor lacuri, unde rogozul şi trestia se găseau din belşug – erau acoperite cu rogojini fin împletite. Ele puteau adăposti opt. zece şi chiar douăzeci de oameni.

Tipiul şi *wigtoamul* erau specifice triburilor nomade şi seminomade care nu erau prea mult legate de un anumit loc sau de o regiune anumită. Comunităţile statornice, ca de pildă triburile de agricultori, îşi durau locuinţe mai trainice şi de dimensiuni mai mari. O astfel de locuinţă se întâlneşte la triburile uniunii irocheze. „Casa lungă" a irochezilor avea un schelet alcătuit din pari înalţi bine descojiţi; ei erau „încheiaţi" la capătul superior cu alţi pari dispuşi orizontal ce formau cadrul tavanului. Carcasa acoperişulm – dispusă în tanghi ascuţit sau alcătuind o boltă – era construită de asemenea din trunchiuri cioplite de arbori. Toate încheieturile erau făcute cu

ajutorul unor funii subţiri dar trainice, împletite din fibre vegetale. Scheletul pereţilor era învelit ca şi acoperişul fie cu bucăţi mari de scoarţă de copac cusute cu fibre, fie cu rogojini.

„Casa lungă" a irochezilor avea – potrivit cu numărul locatarilor, destul de numeroşi de regulă – o lungime de 15 până la 30 de metri şi atingea o înălţime de aproape patru metri. În aceste vaste locuinţe stăteau laolaltă mai multe familii înrudite prin sânge, care-şi făceau gospodăria în comun. Aceste obşti familiare – *ovacire* – erau formate din 20 până la 25 de persoane.

O astfel de locuinţă obştească era împărţită în interior în mai multe cămăruţe dispuse câte patru sau şase pe fiecare latură a casei, lăsându-se la mijloc un coridor larg. Camerele – repartizate câte una fiecărei familii – aveau pereţi despărţitori doar lateral; spre coridorul central erau complet deschise. O draperie de fibre sau piele servea la nevoie pentru „a închide uşa" camerei respective.

De-a lungul coridorului se înşiruiau patru sau şase vetre la care îşi pregăteau bucatele locatarii „casei lungi". Fumul focurilor aprinse era evacuat prin deschizături anume făcute în acoperişul locuinţei.

În jurul caselor se ridicau magazii mai mari şi mai mici. O vastă construcţie destinată sfatului căpeteniilor şi „casa farmecelor", unde oficiau vracii, împlineau aşezarea.

Unele sate aparţinând anumitor triburi agricole aveau o structură mai complicată şi erau mult mai bine întărite. Iată cum se înfăţişează un sat, potrivit relatărilor aceluiaşi călător american de la sfârşitul secolului trecut.

Să ne închipuim că ne-am găsi în acea vreme pe ţărmul răsăritean al „tatălui apelor", uriaşul fluviu nord-american Missouri. În faţa celor ce vin dinspre răsărit se deschide o vale largă, adăpostită de un lung şir de dealuri cu frunţi netede şi nu prea înalte, acoperite de păduri dese. În zarea viorie se profilează, întunecaţi, munţii. Privit de la liziera porumbiştilor ce se întind până aproape de pahsadă – gard înalt întocmit din trunchiuri necojite de arbori –, imaginea satului e cu totul neaşteptată: numeroase cupole emisferice, unele cu un diametru de 12, iar altele de 15 până la 20 de metri, sunt concentrate într-o arie relativ mică. Între o emisferă şi alta, spaţiul liber e foarte restrâns, doar atât cât să poată trece un om sau, strâmtorat, un călăreţ.

Fiecare emisferă constituie o locuinţă. Satul alcătuit din două sute de asemenea „apartamente", ce adăpostesc în medie zece

persoane, formează o comunitate ce numără mai bine de 2000 de suflete.

Satul e astfel plasat, încât e apărat din două laturi de un promontoriu stâncos, înalt de 15 metri, înclinat spre apele fluviului care fac în acest loc o buclă largă. Cea de-a treia parte e fortificată cu o puternică palisadă alcătuită din trunchiuri de copaci groşi, adânc implântaţi în sol – întăritură ce are o înălţime cam de şase metri.

Între arborii nedecojiţi ai palisadei sunt lăsate goluri, pentru a îngădui locuitorilor satului să tragă cu săgeţi în inamicul ce i-ar ataca. Spre deosebire de sistemul prefeudal şi feudal al aşezărilor întărite, şanţul de apărare nu e săpat în afara palisadei, ci înăuntrul ei. Această măsură ingenioasă permite apărătorilor, adăpostiţi în tranşeea respectivă, să mânuiască lesne arcul, palisadă – un adevărat scut – ferindu-i totodată de primejdia săgeţilor ce ar putea pătrunde printre rosturile dintre trunchiuri.

Temelia caselor emisferice, ce se aseamănă cu o tigvă tăiată la mijloc, este săpată la o adâncime de 60 – 65 de centimetri, nivel la care se stabileşte şi podeaua locuinţei. Aceasta se află astfel o pătrime în pământ. Zidurile alcătuite din stâlpi uşor înclinaţi, lungi de doi metri, susţin un acoperiş armat cu mai multe rânduri de crăci puternice. Atât zidurile, cât şi acoperişurile sunt îmbrăcate cu mai multe straturi groase de argilă, până ce locuinţa capătă forma sa specifică.

Partea superioară, exterioară a casei formează un fel de terasă uşor concavă, bine lustruită de paşii locatarilor, care-şi petrec pe acoperiş o bună parte din timpul lor de răgaz, discutând sau cântând, meşterind la un arc, decorând măştile de dans sau pur şi simplu fumând frunze de tutun verde, privind cum se hârjonesc câinii pe uliţele înguste ale satului. Tot pe aceste acoperişuri, nu o dată poţi vedea câte un tânăr războinic aflat în ajunul unei lupte decisive său. În al vreunei sărbători de consacrare, petrecându-şi ceasuri încheiate într-o profundă reculegere şi în tainicele meditaţii recomandate de tradiţie.

Înăuntru, casele sunt spaţioase şi bine aerisite. Vatra, plasată în mijlocul camerei, îşi trimite fumul în afară printr-un orificiu circular practicat în acoperiş. Mobilierul – nu prea numeros – e mai temeinic lucrat şi mult mai confortabil decât în aşezările indienilor nomazi. De o parte şi de alta a pereţilor se află mai multe firide în care sunt montate paturi joase, formate dintr-un cadru de lemn sau de nuiele împletite,

pe care se află o piele de bizon cu părul întors în afară. Ea nu e aşternută, ci *montată*. Încă pe când e jilavă, pielea bizonului este bine întinsă pe cadru şi fixată cu cuie de os sau de lemn. Uscându-se, ea se contractă, realizând o „somieră" moale şi elastică, foarte comodă. Firidele-dormitor sunt despărţite de restul încăperii printr-un soi de perdele „baldachin", lucrate tot din piei de animale, frumos decorate şi adesea pictate cu scene de luptă şi de vânătoare. Ele dau sălii multă culoare şi vioiciune, un aspect aproape somptuos.

În faţa fiecărui „baldachin" se află un stâlp ce poartă aninată în nişte pene de lemn implântate lateral în el, în mai multe „etaje", întreaga „zestre" a locatarului. Rastel de arme, garderob şi vitrină de podoabe, această „mobilă universală" prezintă un spectacol extraordinar. Încununat de ţeasta cornută a unui bizon, vopsită în nuanţe ţipătoare – masca de dans pe care o are orice luptător –, stâlpul susţine veşmintele şi cununile de pene, tolbele pentru vânat şi merinde, lucrate cu mărgele divers colorate în otive geometrice.

cingătorile de asemenea decorate bogat, şaua fără scări şi căpăstrul, şi apoi scutul şi armele. Mantii de dans, blănuri şi pături ţesute în desene cu o cromatică vie împlinesc acest decor pe cât de bizar în diversitatea lui, pe atât de atrăgător.

Ici-colo sunt aşezate tigve vopsite în roşu, verde şi galben. În ele se păstrează apă. În coşuri conice, împletite din mlădiţe de corn, răchită şi plop, sunt adunate grăunţe, seminţe, făină şi poame de pădure.

Lângă vatră trebăluiesc mai multe femei. Au faţa rotundă, arămie, iar părul şi-l poartă în cosiţe lungi, strălucind de ulei. Alături, câteva fete, cu faţa albă, uşor bronzată, dezghioacă ştiuleţi de porumb. Ciudat: părul le este alb cu reflexe ar ginţii, deşi faţa copilărească vădeşte că nu au mai mult de 15 – 16 ani. Tenul lor te face să te gândeşti la tinerele europene. Ele sunt însă fiice ale tribului *mandanilor*. Mulţi dintre *mandani* seşase cu părul alb sau de culoarea cenuşei. Mulţi au trăsături perfect simetrice şi ochii mari, blânzi, când verzi, când gri, iar uneori chiar albaştri. Femeile cu părul argintiu şi-l lasă aşa, mândrindu-se cu culoarea lui neobişnuită; bărbaţii însă se ruşinează de o asemenea nuanţă – pe care nu o socotesc potrivită unui bărbat, unui luptător – şi îşi vopsesc părul cu sucuri vegetale ori îl acoperă cu lut roşu, cum îi stă bine oricărui viteaz războinic.

Originalele case semisferice ale *mandanilor* erau întrecute doar

de arhitectura triburilor de indieni *puehlo*.

Folosind numai piatra şi lemnul, neavând la îndemână decât unelte rudimentare şi fiind ajutaţi în transportarea materialelor de mărunţii cărăuşi din câmpie – câinii, indienii *puehlo* au ridicat construcţii de mari dimensuni, supraetajate, înalte uneori de peste 15 metri.

Ei îşi durau aşezările pe platforme naturale mai înalte sau sub adăposturile ce le ofereau unele grote uriaşe cu o largă deschidere frontală. Privite de departe, casele-sat pueblo par un imens joc de cuburi dispuse în trei şi patru caturi, fiecare etaj superior retrăgându-se cu o anumită distanţă şi lăsând astfel largi terase în faţă. Acest stil arhitectonic inedit era dictat în special de necesităţile de apărare ale comunităţii. De la o terasă la alta şi de pe pământ până la uşile primului nivel, accesul era asigurat doar de scări de lemn mobile, care odată ridicate făceau dificilă intrarea în sat – aşezare ce constituia în fapt un bloc, o vastă locuinţă colectivă, care adăpostea în 350 până la 500 de odăi întreaga populaţie a satului pueblo.

Greu de cucerit, aceste fortăreţe de cărămidă nearsă şi lut bătătorit, cu trei şi patru caturi, prezentau însă neajunsul că obligau pe locuitorii lor, în special pe femei – care se ocupau atât de cultura pământului, cât şi de gospodărie – să facă drumuri nenumărate şi obositoare fie pentru a aduce apă de la izvoare, fie pentru a culege din pădure ori de pe câmp cele necesare pentru pregătirea hranei.

Oricum, ele constituiau o interesantă realizare arhitectonică atât prin concepţia construcţiei, cât şi prin soliditatea ei – fapt demoiish'at de zidurile şi terasele vechilor sate pueblo rămase încă în picioare, care pot fi văzute şi astăzi în unele zone ale Statelor Unite.

VEŞMINTE ŞI PODOABE

Cum erau îmbrăcate „pieile roşii" din ţinuturile aflate la nord de Río Grande? Pentru a răspunde la această întrebare ne-ar putea ajuta Mah-to-toh-pa – Învingătorul-celor-patru-urşi –, una din marile căpetenii ale viteazului trib al *mandanilor*. Un crochiu colorat executat de pictorul şi scriitorul francez Georges Catlin, cu care ne-am mai întâlnit în paginile cărţii, ni-l înfăţişează cu multă putere de sugestie.

Căpetenia *mandanilor* poartă o bluză de un alb luminos, croită din piele de cerb, ce coboară trei palme mai jos de coapse. Ea acoperă un soi de pantalon scurt până aproape de glezne. Şi totuşi nu-i pantalon. Se aseamănă mai degrabă cu doi ciorapi de piele care urcă

până în tahe, unde sunt legaţi cu două cureluşe înguste. Marginile bluzei se prelungesc cu franjuri lungi; de la încheietura mânecii la umăr atârnă alte numeroase şuviţe subţiri de piele, roş-viu şi albe.

Părul negru lucios, înmlădiat cu untură de grizzly, cade pe umeri în şuviţe. În creştetul capului, el este împletit într-un fel de coc în care sunt implântate pene de corb şi uliu.

În jurul gâtului, Mah-to-toh-pa poartă un colan format din 60 de gheare de urs negru. Numărul lor nu este întâmplător; ele amintesc îndrăzneţele sale înfruntări cu stăpânul pădurii: Mah-to-toh-pa a doborât, aşadar, 15 urşi, dintre care patru într-o singură luptă – fapt ce l-a făcut să adopte numele amintit, după obiceiul străvechi al tribului său.

La centura sa lată din piele de bizon poartă prins tomahawkul, securea de luptă, şi pipa păcii, lucrată cu artă din steatită roşie. Pipa este împodobită cu o sculptură în lemn de cedru, înfăţişând un cap de vultur, precum şi cu pene de uliu divers colorate.

O manta lucrată din piele moale de bizon tânăr de prinsă pe umeri cu o agrafă de os, fin cizelată cu motive geometrice. De sus şi până în poalele terminate cu o bordură de peri albi de bizon, mantaua poartă pictate în culori vii scene din viaţa marii căpetenii – imagini ale vânătorilor îndrăzneţe şi ale luptelor sale biruitoare cu vrăjmaşii tribului *mandanilor*.

Alături de învingătorul-celor-patru-urşi, rezemat de un copac, se află scutul său de luptă, confecţionat din piele tare de bizon, ornat cu pene de acvilă şi copite de antilopă. De o creangă stă aninată tolba cu săgeţi şi arcul. Arcul lung de aproape doi metri, făcut din lemn tare, este puternic încovoiat sub strânsoarea unei coarde împletite din trei vine de bivol sălbatic. Săgeţile poartă la un capăt pene de uliu sau vultur, iar la celălalt vârfuri ascuţite de „lemn de fier", silex ori spini – unii otrăviţi.

La marile ceremonii, el îmbracă – aşa cum fac mulţi viteji din trib – cununa din pene de vultur, prinse de o fâşie îngustă de piele decorată cu desene mărunte: romburi, pătrate şi triunghiuri policrome.

Cununa sa e privită cu admiraţie de cei mai tineri. Câte victorii nu aminteşte ea! Nu oricine îşi poate împodobi fruntea cu pene. Acesta-i dreptul doar al celor ce au participat la luptă şi s-au vădit curajoşi. Prima pană de vultur e ca prin ml grad – un semn al bărbăţiei

şi al victoriei. Următoarele înscriu ca o cronică vie acţiunile temerare ale vânătorului şi luptătorului.

Spuneam mai la începutul acestui capitol că învingătorul-celor-patru-urşi ne va ajuta *în parte* să cunoaştem veşmintele şi podoabele *mandanilor*. El ne înfăţişează imaginea indianului preriei. Ceilalţi amerindieni din ţinuturile aflate la nord de Río Grande se îmbrăcau oarecum deosebit. Materiile prime pe care le aveau la îndemână, stadiul civilizaţiei lor, precum şi clima ţinutului influenţau, evident, atât îmbrăcămintea, cât şi felul şi bogăţia podoabelor „pieilor roşii".

Triburile din ţinuturile mai reci – Idaho, Labrador – se înveşmântau în tunici confecţionate din piele de ren şi elan, dec Orate cu împletituri multicolore, şi se încălţau cu mocasini lucraţi de asemenea din piele de ren ori din piele de focă – unul din animalele ce constituiau baza vânătorii pe ţărmul şi în apropierea coastelor oceanice dinspre miazănoapte. În anotimpul rece.

5 – Pleue roşu 65

care domina de altfel în cursul anului, purtau veste cu mâneci lungi şi „ciorapi" – toate din blană de castor, vulpe albă, jderi, râşi şi nurci. Din blănuri îşi lucrau mantale, pături şi lăicere. Femeile, în general, purtau o cămaşă din piele de căprioară sau de elan, rochii lungi până la glezne şi, în anotimpul ploios sau rece, o mantie lucrată din piele de bizon tânăr. Părul lung, împletii de cele mai multe ori în cosiţe, îl susţineau pe frunte cu şuviţe înguste de piele fină, ornate cu desene policrome.

Unele triburi amerindiene din regiunile nordice îşi făureau din joase de balenă, ren sau focă arme tăioase, cuţite, topoare, vârfuri de lance ori har-poane, undiţe, ace, undrele; tot din os, ei meşteşugeau cu artă nenumărate podoabe şi statuete. Amulete, întruchipând figuri umane, fiinţe mistice sau animale totemice, un fel de fibule pentru încheierea mantalelor de blană, piepteni decoraţi cu motive geometrice sunt numai câteva din obiectele de artă lucrate în nopţile întunecate ale iernii de inspiraţii meşteşugari amerindieni.

Populaţiile agricole foloseau în mai mică măsură pielea sau blănurile, ele recurgând îndeobşte la produsele pe care le ofereau vegetaţia – fibrele anumitor plante –, animalele domestice – părul de capră – sau zburătoarele – penele diferitelor păsări: acvilele, corbii, ulii, pasărea-cardinal şi altele.

„Pieile roşii" din câmpie, ca şi indienii din marile păduri, pregăteau ţesături vegetale destul de trainice şi fine din liber – stratul mlădios aflat sub coajă – de conifere ori din scoarţă de mesteacăn sau alţi arbori, cum e cedrul.

Iată „reţeta de fabricaţie" a stofelor lucrate de indienii din regiunile nord-vestice ale continentului american: Scoarţa cedrilor tineri era desprinsă cu grijă de pe trunchi cu ajutorul unui cuţit bine ascuţit din os de urs. După ce stătea câteva zile în apă şi se înmuia îndestul, era aşternută pe lespezi netede şi bătută cu maiuri de piatră până devenea foarte densă şi în acelaşi timp mlădioasă. „Stofa" obţinută se îmbiba în sucurile unor plante cauciucofore pentru a deveni impermeabilă şi, în fine, se decolora; pe fondul clar obţinut se pictau apoi în culori vii figuri geometrice sau siluete stilizate de animale: urşi, bizoni ori carribu. Pictura era executată manual sau la unele triburi mai avansate prin stampare cu ajutorul unor tipare de lemn.

O BOGATĂ LISTA DE BUCATE

Seminţiile de „piei roşii" – sensibil diferite în ceea ce priveşte condiţiile de viaţă, în funcţie de caracterul ţinuturilor pe care le populau şi implicit de natura ocupaţiilor lor – îşi pregăteau bucate frugale dar variate, alcătuite din produsele culesului sau ale culturii pământului, din vânat şi pescuit.

Să presupunem că am poposit pe înserat în satul unui trib *montagnais-naskapi* din Labrador.

E primăvară. Timpul încă răcoros nu împiedică femeile indiene să pregătească cina pe îndelete. Aşezate ciuciş în faţa caselor durate din trunchiuri zdravene şi acoperite cu scoarţă de mesteacăn, ele aruncă din când în când pietre înroşite la foc în oala plină cu zeamă, potrivită cu buruieni aromate, în care fierbe – în apa încălzită astfel – carnea de elan. Oala e făcută din pielea unui carribu. O cenuşă special preparată, amestecată cu un anume nisip adus dintr-o râpă depărtată, o face săreziste la flacără.

Azi, în zori, vânătorii s-au vădit deosebit de norocoşi: au Prins în capcană mai mulţi castori cu came fragedă şi blănuri mătăsoase. Copiii adulmecă cu poftă aroma făgăduitoare ce se răspândeşte din coada grasă a castorului – bucăţica cea mai gustoasă – care se frige înfiptă într-o frigare, la un foc viu. Alături, două bătrâne pregătesc din făină de ghindă *bannak* – un fel de pâine nedospită asemănătoare lipiei. În

coşuri meşteşugit împletite din scoarţă alb-argintie de mesteacăn se află conuri fragede de pin şi miez auriu de ghindă adunate de copii.

Un strigăt modulat se aude de departe, urmat de altele asemănătoare bocănitului renilor. Întregul sat se însufleţeşte. Este strigătul de victorie al clanului *Renilor-iute-de-picior* în *wigwamul* cărora, am poposit. Au pornit de trei zile să vâneze departe urşii grizzly – uriaşi cenuşii ai pădurilor de pini. Urşii sunt purtaţi curând în sat de vânătorii tribului, legaţi de labe cu coarde vegetale de câte două crengi zdravene, de-abia desfrunzite. Veselia e mare. Carnea de urs e foarte preţuită nu numai pentru savoarea ei, dar şi pentru faptul că indienii au credinţa că înfruptându-se din trupul ursului împărtăşesc totodată forţa şi vitejia „stăpânului pădurii".

Din ursul vânat nimic nu se pruncă. Dinţii, urechile şi perii întunecaţi de pe creştet, precum şi ghearele revin fără doar şi poate vrăjitoruluitămăduitor care va prepara din ele tahsmane şi „medicamente" pentru tot soiul de boli ale sufletului şi trupului; blana ţine adesea loc şi de cearşaf şi de pătură iarna; din unele porţiuni ale intestinelor vânătorii îşi fac puternice coarde de arc, iar din maţele subţiri femeile pregătesc sfori i aţă pentru cusut pieile veşmintelor mai fine. Sângele constituie baza unei mâncări întăritoare pentru cei slăbiţi de rănile dobândite în luptă, iar carnea se frige, ori în cea mai mare parte este conservată pentru vreme îndelungată. Din carne bine mărunţită – de bizon, urs, bivol, cerb sau elan – amestecată cu grăsime şi marmeladă densă de afine crude – bogată sursă de vitamine – se prepară o pastă care uscată o vreme la soare constituie hrana de căpetenie în timpul deplasărilor îndelungate. Acesta-i *pemmikanul*, hrană condensată cu mari calităţi nutritive ce a fost adoptată demult şi de către europeni. De altfel, majoritatea expediţiilor în regiunila arctice şi antarctice sunt aprovizionate cu acest produs fabricat în zilele noastre de întreprinderi industriale moderne.

Evident, lista de bucate a amerindienilor varia atât după regiuni şi ocupaţia principală a băştinaşilor, cât şi în funcţie de anotimp. Dacă „pieile roşii" – pescari şi vânători – din nord mâncau îndeosebi peşte, carne de focă şi ren, condimentându-şi bucatele cu sâmburi piperaţi, anumite specii de muşchi ce dau un gust uşor acidulat, ierburi aromate şi seminţele fragede ale conurilor de pin, vânătorii preriilor îşi întocmeau xm meniu mai bogat. El era alcătuit din carne de bizon, cerb, urs sau muflón – preparată sub felurite chipuri – neignorând însă

nici rădăcinile şi bulbii anumitor plante, mugurii de arbori şi fructele pădurene, ori alte roade ale câmpului – seminţe ale plantelor sălbatice şi ierburi aromate. Unele triburi – mergând pe urmele unor păsărele iubitoare de miere – se înfruptau şi din fagurii stupinelor de albine sălbatice şi ştiau să extragă din fructele unor plante – ca de pildă indienii din Cahfornia – sucuri zaharate, care prin fermentare dădeau o băutură acidulată, uşor alcoolică.

Triburile a căror îndeletnicire principală era cultura pământului, îşi bazau alimentaţia pe consumul „plantei-căpetenii" – porumbul, din care mai toate neamurile amerindiene ştiau să coacă un fel de pâine, fireşte nedospită. Porumbul constituia, de asemenea, la multe triburi agricole, sursa unor alte feluri de mâncare: ştiuleţii cu bobul fraged erau fierţi sau copţi în spuză. Sub formă de „floricele" sau turte prăjite în uleiuri vegetale, îndulcite cu zeamă de arţar sau – în unele ţinuturi de pădure – cu mierea albinelor sălbatice, porumbul îşi afla un loc de frunte printre bucate. Iată de ce unele triburi agricole divinizau această darnică plantă „ruptă din soare".

Batatul – un soi de cartof dulce – şi o seamă f de legume, dintre care tomatele îşi revendică întâietatea, împlineau lista de bucate odată cu marmelada de afine, coacăze şi merişoare, precum şi! unele plante aromate şi picante: un soi de ardei iute, măcriş, ţelină sălbatică.

Miezul coniferelor tinere, fraged şi îmbălsămat, ca şi seminţele fructelor de pin erau foarte apre-*l* ciate de *naskapi*. Şi era un semn de atenţie deosebită din partea gazdelor – când te aflai în cabana de vălătuci a unor indieni din Alaska – să ţi se servească la masă un fel de îngheţată făcută din fructele copăcelului sapin.

O băutură fierbinte şi aromată după masă, nimic mai potrivit. De această părere erau multe triburi de „piei roşii" – ca *apaci*, *porno*, *diegu-ono*, *camia* – care pregăteau din făină de ghindă prăjită, îndulcită cu miere sălbatică, o băutură ce \seamănă mult la gust cu cafeaua. Indienii, deşi beau lapte de vacă sau de capră, nu ştiau să pregătească niciun fel de produse lactate – ca smântână, unt sau brânză. În vinele ţinuturi mai I sudice unde creştea maniocul, amerindienii preparau, însă, din rădăcinile acestei plante o pastă consistentă, care după ce era lăsată să dospească – învăluită în scoarţă de copac – într-o mlaştină, căpăta gustul brânzei fermentate; acest fel de bucate s-a vădit a fi pe placul multor călători europeni din America veacurilor 17 şi 18.

Algonkinii din Alaska mâncau în sezonul de pescuit

considerabile cantităţi de somon auriu şi calcan; şi atât de abundentă era „recolta" de peşte, încât o mare parte trebuia păstrată vreme îndelungată, uscând-o la soare sau afumând-o la foc, potrivit metodelor învăţate de la vecinii lor de altă seminţie, eschimoşii, care – din lipsă de combustibil – consumau mai întotdeauna vânatul marin în stare crudă. *Eskimo* înseamnă de altfel în graiul indienilor *algonkini* „mâncătorii de carne crudă"; aceştia din urmă fiind după cum se vede „naşii" eschimoşilor.

Indienii din Alaska ofereau oaspeţilor mai de seamă, ca o delicatesă rară, capete de somon sau de calcan, ţinute în pământ ars vreme de câteva săptămâni, până ce carnea dospea şi peştele căpăta o „aromă" pătrunzătoare. Un fel straniu de bucate, dar nu mai ciudat decât preparatele europene rockfort, gorgonzola sau quarguel – brânzeturi fermentate, cu un miros tot atât de puţin ispititor pentru cei care nu sunt obişnuiţi cu atari specialităţi.

Lumea zburătoarelor îşi aducea şi ea… contribuţia la întocmirea meniului diverselor triburi de amerindieni. Curcanul – domesticit de către populaţiile agricole din sud-vest şi sud-est –, un fel de găinuşă sălbatică şi o seamă de alte păsări, îndeosebi în anotimpul migraţiilor spre sud, constituiau obiectul unor variate pregătiri culinare. Iată cum preparau indienii din prerii păsările mari, curcanii în special: După îndepărtarea măruntaielor, care erau socotite impure, se introduceau înăuntrul păsării ierburi aromitoare şi un soi de ghindă cu gust piperat. Pasărea, în penetul ci, era introdusă apoi într-o groapă unde se frigea, aşternută pe pietre supraîncălzite şi având de asemenea pe deasupra bolovani înroşiţi în foc.

Groapa se acoperea bine cu cenuşă. După un ceas, pasărea era pe deplin rumenită. Rămânea numai să se îndepărteze penele – ce se desprindeau foarte lesne – pentru ca mesenii să se bucure de o friptură excelentă.

Înainte de a începe masa, indienii preriilor rosteau un cuvânt magic – descântec şi totodată îndemn duhurilor de a lua parte la festin: *Hopc-ne-chee-va-pa-she*!…

Prânzul se încheia totdeauna cu o pipă bine îndesată cu *knick-k neck* – tutun indian – din scoarţă fin mărunţită de salcie roşie, amestecată cu anume ierburi de pădure şi câmpie.

Arta culinară a amerindienilor cunoştea însă o mult mai amplă gamă gastronomică. O bătrână din tribul *kwakiutl*, relatează un

antropolog ce a cercetat regiunile de nord-vest ale Americii pe la sfârşitul veacului 19, i-a transmis acestuia, din memorie, mai bine de 150 de reţete pentru, t prepara vegetalele şi peştele şi a rămas pe altă dată să-l înveţe cum se găteşte în 30 de feluri carnea de urs.

CUM ÎŞI DOBÂNDEAU „PIEUE ROŞU" NUMELE?

Pe-toh-pes-kiss şi Wun-naston sunt doi viteji amerindieni. Numele lor nu vă spune nimic? Şi totuşi el este foarte simplu şi sugestiv. Primul înseamnă Ciocul-ascuţit-al-vulturului şi aparţine unui vestit luptător irochez, iar cel de-al doilea – unui vânător destoinic din tribul *mandanilor*, Bizonul-alb-fără-teamă.

Numele „pieilor roşii" exprimau fie totemul personal al indianului – un animal sau zburătoare cu care se considera înrudit prin originea sa – fie aminteau o victorie deosebită ori evocau o calitate aparte a respectivului: Corbul-cel-înţelept sau Cerbul-iute-de-picior.

În cele mai multe triburi copiii nu căpătau la naştere vreun nume. Băieţii erau chemaţi până în anii adolescenţei prin apeluri sonore stabilite de cei din familia lor, sau numindu-i simplu ote, copile. Ei îşi dobândeau un nume doar la vârsta de 14 ani, când, potrivit tradiţiilor, se retrăgeau în pădure, sau într-un loc izolat, la o zi-două depărtare de sat. Aici ţineau post negru vreme de cinci zile. Până şi apa le era interzisă. Primul animal ce-l întâlneau în cale după trecerea timpului cuvenit de izolare, sau imaginea acelei vietăţi pe care o întrevedeau în vis, era *totemul*, duhul protector, al cărui nume îl vor purta de-acum înainte. Ei îşi mai adăugau şi alte nume, pe care le câştigau obţinând un succes la vânătoare, în lupte, în mânuirea pirogii sau în întreceri sportive. Picior-sprinten desemna un bun alergător ca şi Ren-iute-de-fugă. Ochi-ager, Bizon-negru, Cerb-mare sunt numele unor cunoscute căpetenii ale „pieilor roşii". O ispravă puţin lăudabilă putea să-i confere o vreme celui în cauză un nume nu uşor de purtat. Dar orice izbândă îi putea prilejui respectivului să-şi schimbe numele, adoptând altul mai vrednic. Nu rareori, după o faptă de armé sau *a* întâmplare extraordinară, indienii îşi schimbau numele, neîmplinind altă formalitate decât aceea de a-şi povesti isprava la cea mai apropiată adunare a întregului trib, în faţa căreia îşi declara noul nume ales.

Se obişnuia de asemenea ca prieteniile mai puternice să fie întărite prin preluarea de către cel mai tânăr a numelui celui mai vârstnic. Ei deveneau astfel „fraţi de sânge".

Fetele, la vârsta pubertăţii, primeau un nume fie de la părinţi, fie de la logodnic. Adeseori, numele lor – relevând înclinaţia spre metaforă a amerindienilor – era imagistic, poetic: Izvor-care-murmură. Licurici, Steaua-dimineţii, Luminile-curcubeului, Floarea-miresmelor-serii. O cunoscută dansatoare amerindiană se numea SinSa-paa – adică Gâză-de-foc-ce-zboară.

Femeile nu-şi schimbau numele prin căsătorie şi nici în urma decesului soţului, ele purtându-şi numele de fată sau înlocuindu-l când doreau potrivit legilor nescrise ale tribului.

JOCURI ŞI ÎNTRECERI SPORTIVE

Mingea zboară pe gazon. Aclamaţii puternice subliniază îndemânarea şi rapiditatea jucătorilor. Ambele echipe se vădesc în plină formă. Un strigat unanim însufleţeşte stadionul… Iată un reportaj sportiv al cărui text s-ar potrivi foarte V) ine descrierii făcute de un călător european, ce a vizionat în ţinuturile „pieilor roşii" o pasionantă întrecere sportivă. Scena se petrece, însă, în urmă cu secole, iar cele două echipe sunt formate din indieni *pasamacvedii*. Ei se întrec într-un joc sportiv care pare a fi „părintele" hocheiului modern. Jucătorii alcătuiesc două echipe, formate fiecare din câte 350 de bărbaţi, care poartă bastoane subţiri, uşor curbate la capătul inferior, asemănătoare crossei de hochei; ei urmăresc pe terenul acoperit de iarbă, lung cam de 250 de metri, o minge mică ovoidală din piele de cerb, umplută cu iarbă şi muşchi uscat. În acest joc, la două porţi – *pogatovan* cum îi spuneau băştinaşii – bărbaţii îşi demonstrează iuţeala picioarelor, rapiditatea reflexelor şi iscusinţa de a abate atenţia adversarului.

Întreceri sportive cu acest caracter se organizau, de asemenea, şi în alte „discipline". Bărbaţii din unele triburi – ca *irochezH*, *comanşii şi apacii* – trăgeau la semn cu arcul, suliţa şi praştia, urmărind atât ţinta fixă, cât şi obiective mobile. Comunităţile indiene ce trăiau pe malul apelor organizau întreceri cu canoele şi luntrele monoxile; iar în regiunile nordice, „pieile roşii" se întreceau în timpul iernii cu săniile trase de câini, ori în concursuri de iuţeală pe patine de os sau rachete – schiuri foarte scurte lucrate din lemn mlădios şi cureluşe de piele de ren sau elan.

Indienii *seri*, care-şi aveau *wigwamurile* de-a lungul litoralului Californiei, se întreceau fugărind un cerb până ce animalul cădea sleit de puteri, iar *comanşii* erau cunoscuţi de asemenea ca buni alergători, ei urmărind şi prinzând din fugă mustangi – caii sălbatici ai nordului

american.

Amerindienii se întreceau numai pentru a-şi întreţine forţa, agilitatea şi iscusinţa, de dragul jocului, şi nu pentru premii sau alte distincţii. Sportul era o necesitate…

Iubind exerciţiile fizice care întăreau trupul, amerindienii manifestau şi o preocupare statornică pentru întreţinerea curăţeniei şi sănătăţii corpului lor. Ei se scăldau şi înotau zilnic în apele lacurilor şi ale râurilor din apropierea *puebloului* sau *teigwamului* şi făceau adesea băi de aburi.

Aburul îl produceau într-o instalaţie pe cât de simplă, pe atât de eficientă. „Baia de abur" era instalată de regulă la marginea apelor, într-un *tipi* – cort – nu prea vast, acoperit cu piei de bizon. În mijlocul cortului se afla o vatră circulară, alcătuită din pietre bine netezite. Deasupra acesteia era plasat un coş împletit din mlădiţe subţiri de mesteacăn sau salcie, suficient de amplu pentru a adăposti un om cinchit.

Pe fundul coşului se aşterneau câteva braţe de plante aromitoare şi ierburi medicinale. Apoi cel ce urma să facă baia de aburi supraîncălziţi se instala în coş, ciuciş. Afară, la un foc puternic, se încălzeau bolovani rotunzi până deveneau roşii. Un „băiaş" prindea cu un soi de cleşte de lemn bolovanii încinşi, îi plasa în vatră sub coşul de nuiele şi-i stingea apoi cu apă vărsată dintr-o tigvă. Aburii formaţi se ridicau prin împletitura rară a coşului şi, străbătând vraful de plante bălsămice, învăluia corpul celui ce se îmbăia.

Operaţia se repeta de câteva ori până ce *tipiul* se umplea de abur dens. După o vreme, indianul ieşea din coş şi se zvârlea în undele apei din] un unde înota câtva timp, după care revenea pe mal să se usuce în preajma focului. El îşi ungea apoi părul cu uleiuri vegetale, iar trupul cu un strat subţire de untură de urs, care da strălucire pielii bronzate.

Această originală baie de aburi nu lipsea din niciun sat amerindian şi nici chiar din taberele vremelnic statornicite în apropierea lacurilor sau cursurilor de apă.

DANSUL LAIC $1 „TEATRUL DE ESTRADĂ".

Indienii dansau cu pasiune şi cu un înnăscut simt al ritmului, ceasuri de-a rândul, cu multă supleţe şi dinamism.

Cele mai multe din dansurile lor aveau un ca-ţacter magic, ele constituind – aşa cum s-a putut urmări în paginile precedente, o

manifestare rituală prin care indienii nord-americani invocau lumea divinităţilor şi a duhurilor – *kacinas* – în care credeau. Dar nu puţine erau prilejurile când indienii dansau în afara festivităţilor rituale, dincolo de arcul magic trasat de vrăjitori, pentru simpla lor plăcere de à ritma şi a se împodobi cu măşti groteşti, pentru bucuria de a cânta şi a se veseli.

Dacă în dansurile magice, bărbaţii îşi acopereau faţa cu măşti anumite – configurând chipuri de animale, mai mult sau mai puţin stilizate –, cu prilejul dansurilor laice de cele mai multe ori nu purtau mască, ci îşi sulimeneau numai chipul în culorile tribului; în mâini agitau mici tigve pline cu pietricele, ori cu un soi de clopoţei de lemn, sau izbeau lăncile de arcuri, în ritm sincopat. Uneori, în jurul dansatorilor, alţi bărbaţi cântau dintr-un fel de fluier sau ritmau un cântec monoton, lovind într-o piele de bizon întinsă pe o ramă.

La unele triburi, cum erau *irochezii*, *hopi* sau *zuni*, *mutimatl* şi *navâni*, actorii laici – *koijemci* – apăreau „pe scenă" între două dansuri magice, cu trupul sulimenit în roşu ori trandafiriu şi purlând măşti hazlii ce le ascundeau chipul pe de-a-ntregul.

În aceste interludii *koyemcu* – dansatori, măscărici cu duh şi mimi – distrau adunarea cu tot soiul de dansuri hilare, salturi şi tumbe, imitând strigătele şi mersul ursului cenuşiu, al vulpii, coiotului – carnivor înrudit cu lupul – sau a altor animale, stârnind râsul şi voia bună a spectatorilor.

Adesea dansatorii mimau scene din viaţa tribului, scene în care cei de faţă recunoşteau anume întâmplări petrecute de ei. Aceste pantomime erau cu atât mai gustate de „pieile roşii", cu cât aveau şi un sens satiric la adresa unora dintre membrii comunităţii tribale.

În cadrul unor asemenea spectacole publice, tineri şi mai vârstnici căutau să-şi vădească iuţeala mişcărilor, agilitatea trupului şi priceperea în a mânui armele, isteţimea minţii. Se configura un adevărat „teatru de estradă" animat de „înghiţitori de săgeţi" – dibaci exerciţiu în care excelau indienii *navăhi* şi *mutimatli* – ori de alţi „scamatori" care jonglau cu lăncile şi tomahawkul sau chiar cu cărbuni aprinşi, pe care îi aruncau în noapte şi-i prindeau iar cu mâinile goale, într-un ritm foarte rapid.

Lupte mimate – un amplu şi colorat balet ce însufleţea zeci de participanţi – închideau adesea aceste spectacole originale şi vesele.

O viaţă interesantă, obiceiuri şi practici originale, tradiţii bogate

în sensuri… Una din acestea este şi cea legată de faimoasa pipă a păcii, a cărei folosinţă şi tâlcuri le vom desluşi împreună mai departe.

CALUMETUL PĂCII

O hartă foarte veche a ţinuturilor statului nord-american Minnesota, întocmită cam pe la sfârşitul celui de al optulea deceniu al secolului al 17-lea, cuprinde o însemnare cu totul neobişnuită în dreptul unei depresiuni vecine cu un lac: „Pământul sacru al păcii". E transcrierea literală a numelui ce-l dau indienii acestei regiuni, a cărei configuraţie şi peisaj nu-s mai puţin neobişnuite.

Regiunea este scăldată parcă în roşu, în felurite nuanţe, de la sângeriu până la faţa aprinsă a cărămizilor arse. Stânci sfârtecate, dezgolite de carnea pământului, înconjură o vastă depresiune ce adăposteşte un străvechi lac glaciar, dominat de un grup izolat de monumente durate din stânci, ridicate în urmă cu mii de ani de către oamenii primelor epoci ale orânduirii comunei primitive. Un triptic de pietre albe uriaşe – niunite de amerindieni „Cele trei fecioare" – se înalţă singuratice privind spre un perete prăpăstios de cuarţ strălucitor, bogat în culori diverse, ce se înalţă în faţa lor. O câmpie întinsă se desfăşoară larg la picioarele stâncii verticale.

Morene glaciare risipite, colţi uriaşi, rostogoliţi şi rotunjiţi de giganţii de gheaţă de odinioară, se află ici-colo – mărturii nu numai ale unui trecut geologic frământat, ci şi ale unei arhaice civilizaţii locale. Pe faţa lor sunt săpate cu dălţi de piatră numeroase imagini de animale – bizoni fugăriţi de vânători înarmaţi cu lănci, urşi, broaşte ţestoase şi şerpi, precum şi fiinţe fabuloase ca iepuri copitaţi, şobolani cu chip de om sau zburătoare cu enorme ciocuri dinţate.

În acest decor impresionant al cărui colorit îl dă o rocă cărămizie numită *haltinit*, piatră nu prea dură ce se prelucrează uşor – „pieile roşii" veneau să sărbătorească în fiecare an pe cel mai puternic dintre duhurile cărora li se închinau – „dreptul şi mult înţeleptul *Ghitei Manito*". Potrivit unei străvechi legende, zeul suprem şi-a făufi – Pieile roşii 81

rit în această vale din roca sângerie un calumet, pipă cu trupul lung, pe care a aprins-o îndemnând toate zeităţile să privegheze ca seminţiile să statornicească o pace fertilă.

O altă legendă se împleteşte cu acest mit, venind să explice cromatica bizară a văii pietroase şi izolate situată între munţi neospitalieri. Bătrânii amerindieni povestesc că în vremuri

îndepărtate s-au rupt zăgazurile cerului şi întreg uământul a fost năpădit şi înghiţit de ape, odată cu *wigwamurile* oamenilor. Bărbaţi, femei şi copii s-au adunat aici, mai spre înalt, pentru a scăpa de invazia apelor. Dar cei mai mulţi au pierit, sângele lor transformându-se în roca roşie de haltinit, piatră căreia „pieile roşii" îi atribuie o forţă miraculoasă. Doar din această rocă, şi numai din această zonă limitată se prelucrează pipele păcii, care se fumează după un ritual anumit, în vremuri de mare cumpănă, sau mai cu seamă atunci când sfatul celor vârstnici are de hotărât pornirea sau încetarea luptelor.

Pe „Pământul sacru al păcii", veneau în pelerinaj indienii din diferite triburi, prilej în care armele erau îngropate în afara zonei sfinte, la o sută de paşi de hotarul ştiut de bătrânii ginţilor. Aici înceta urmărirea vrăjmaşilor şi nimeni nu avea voie să se prindă în luptă, sub pedeapsă de moarte. În cadrul unui ritual complicat se dăltuiau roca şi se ridica atâta piatră cât era trebuitoare pentru a se lucra din ea noi calumete ale păcii, pipe ce luau uneori chipul unor animale sau păsări şi erau împodobite cu pene divers colorate.

Bătrânii tribului ce alcătuiau sfatul înţelepţilor, adunaţi în jurul focurilor, trecându-şi pipa unul altuia, fumau ceasuri de-a rândul în cinstea marelui şi înţeleptului Manito, de la care aşteptau, prin împlinirea acestui ritual, luciditatea de a alege soluţia cea mai bună. Era, fără îndoială, în acest ritual şi esenţa unei experienţe înţelepţeşti de a hotărî cu chibzuire, fără grabă, cu calirul cuvenit.

multe comunităţi amerindiene – mai cu SL.iină la triburile din Liga irocheză –, pipa păcii era prevăzută cu o huruitoare. Când căpeteniile roteau pipa, huruiala iscată s-auzea puternic până departe şi constituia semnalul de încetare a luptelor, care conteneau fără zăbavă şi împotrivire. „Clasul păcii" era ascultat de toţi fără osebire.

Această pipă constituia, totodată, un instrument de acreditare a solilor porniţi să ducă tratative cu triburile vrăjmaşe, sau însărcinaţi să transmită urări de prietenie şi pace.

De îndată ce ajungeau în puebloul clanului spre care porniseră, solii erau întâmpinaţi de întreaga obşte, înveşmântată în haine de sărbătoare. Trimişii se apropiau neînarmaţi de căpetenia tribului, executând o pantomimă ce sugera respectul şi preţuirea clanului lor. În vreme ce escorta intona cântece, solul atingea fruntea, umerii şi pieptul şefului tribului cu pipa împodobită cu pene albe, albul fiind la indieni – ca şi astăzi, pretutindeni – semn al păcii.

Odată acest preambul împlinit, el umple pipa cu tutun, o aprinde şi cu o solemnitate deosebită o înfăţişează primei căpetenii a clanului. Acesta

— În caz că acceptă pacea – preia pipa şi, potrivit ritualului transmis din tată în fiu, lasă să se ridice o pală de fum spre cer şi sloboade un alt fum spre pământ. După aceea, calumetul păcii trece la căpeteniile următoare, urmând şirul tuturor celor de faţă, care trag fiecare numai un singur fum. Când cercul se închide şi pipa, minunat împodobită, revine solului, pecetea de neşters a cuvântului dat „omologheazăˮ pactul păcii, care nu poate fi anulat decât dacă una din părţi nu-şi respectă îndatoririle luate.

MINŢI ISCUSITE, MUNI ÎNDEMÂNATICE

Indienii, deşi îşi petreceau o bună parte din vreme la vânătoare ori culegând roadele pădurii şi ale câmpului, întărind palisadele aşezărilor sau robotind la construcţia unei canoe, găseau totuşi răgazul de a meşteri îndelung lemnul, cornul sau osul, de a născoci diverse şi fermecătoare feluri de a îmbina culorile ţesăturilor ori ale penetului zburătoarelor. Într-o formă mai primitivă sau mai rafinată, această inspirată muncă vădeşte setea de frumos a indianului şi aplecarea lui spre artă şi meşteşug temeinic.

Desigur, fructul acestei dorinţe a indianului de a transfera şi în *wigwamul* său culorile bogate ale naturii, de care se simte legat şi cu care are credinţa că se înrudeşte, de a-şi decora veşmintele, armele şi chiar uneltele, nu e totdeauna desăvârşit, meşteşugul şi arta „pieilor roşiiˮ diferind de la o grupă de triburi la alta, în funcţie de nivelul culturii lor materiale şi spirituale. Astfel, unele triburi şi-au câştigat o binemeritată faimă prin anumite meşteşuguri artistice, precum *dinghiţii* care înnobilau ardezia şi lemnul prin sculpturile lor; o serie de alte comunităţi tribale s-au vădit, de asemenea, deosebit de îndemânatice în olărie ori împletirea vaselor.

MEŞTEŞUGURILE ŞI ARTA DECORATIVĂ

„Pieile roşiiˮ, mai cu seamă triburile din sud-vest, erau iscusiţi îndeosebi în a împleti fie fibre vegetale, frunze sau mlădiţe, fie gânjuri, păr de cal ori şuviţe înguste de piele sau de scoarţă de copac.

Indienii californieni – *iuki*, *maidu*, *porno* şi *laşik* – împleteau trainice şi fine rogojini de stuf, utilizate ca aşternut sau lăicere, acoperământ pentru case ori ca uşă rabatabilă. Tot în California / s-a dezvoltat meşteşugul de a lucra vase din nuiele şi gânjuri dispuse în

spirală, cusute între ele cu fibre vegetale. Folosind această tehnică, indienii californieni produc şi în zilele noastre coşuri felurit dimensionate – împletite cu nuiele verzi, albe (descojite) şi cafenii, pentru a forma oniamente cromatice –, recipiente pentru păstrarea roadelor culese şi a seminţelor, blide şi talere ornamentale, coşuleţe pentru păstrarea frunzelor de tutun acoperite cu capace din piele de căprioară, pălării pentru femei şi-un fel de rucsacuri pentru cărat poveri sau copii mai mici.

Apacii împleteau din nuiele de salcie, curăţate de coajă şi înmlădiate în apă, urcioare şi alte recipiente mai mari, uşoare şi impermeabile. Golurile dintre mlădiţele împletite le astupau cu fâşii subţiri de piele de veveriţă sau de căprioară, înmuind apoi vasul într-o licoare fierbinte, preparată cu răşină de cedru.

„Pieile roşii" au născocit *hamacul* – cuvântul îşi are obârşia de altfel în dialectele triburilor *algonkine* – împletit din fibre vegetale şi erau neîntrecuţi – mai cu seamă indienii *guato* – în a face plase fine – *mosquito* – împotriva ţânţarilor, ţesându-le în ochi deşi din fibrele frunzei de *tuctim*.

Unele triburi – ca indienii *motagnais-naskapi* – s-au făcut cunoscute prin priceperea ţesătorilor lor, care lucrau somptuoase mantii de dans din penajul anumitor zburătoare, mai ales din cel al păsării-bondar (colibriul Americii de Nord, o zburătoare micuţă cu pene colorate într-un roşu strălucitor). *Naskapi* erau neîntrecuţi, de asemenea, în ţesutul unor călduroase pături de dormit – *pongo*, din păr de câine ori de capră. Indienii *imvahi* şi multe alte triburi agricole din prerie şi-au cucerit o mare faimă prin meşteşugitele lor ţesături – stofă de veşminte, lăicere şi pân-zeturi subţiri. În acea vreme femeile *navahe* lucrau la războaie verticale, construite din scânduri de lemn negeluite, cu o vatală din lemn tare. Urzeala ţesăturilor o constituiau fibrele vegetale, iar bătătura era din fire de păr de capră, pe care le colorau cu săruri minerale şi tincturi vegetale.

Roşul, albul şi negrul dominau în cromatica ţesăturilor, decorate cu desene geometrice, stilizate. Aceste ţesături, prin originalitatea lor au stârnit admiraţia primilor europeni care au luat contact cu „pieile roşii"; şi astăzi lucrările de artizanat executate de amerindieni sunt mult preţuite de iubitorii de frumos. (Evident, în secolele ce au urmat pătrunderii în masă a colonilor europeni, ţesătorii amerindieni au învăţat să folosească fibrele de bumbac şi lină. Producţia lor artizanală

se bazează azi în mare măsură pe stofe şi pânzeturi cu motive decorative indiene, ţesute cu fire de lână, bumbac şi… nailon.)

Multă măiestrie vădeşte hărnicia mâinilor îndemânatice ale „pieilor roşii" atât în modul cum se prelucrau pieile de bizon, muflon, elan, cerb ori mustang, cât şi în felul cum erau argăsite şi lucrate blănurile de lup, vulpe, breb sau jder. Pieile animalelor vânate erau pregătite cu multă iscusinţă, toate materiile prime indienii dobândindu-le direct din natura înconjurătoare.

După ce pielea crudă era bine, curăţată de resturile de carne şi grăsime, rămase ici-colo după jupuire, era introdusă în mâlul unei ape stătătoare şi ţinută acolo timp de câteva zile.

Înmlădiată, pielea era curăţată de peri şi apoi dubită cu un tanant original – o pastă pregătită din creier de bizon sau cerb, scoarţă Je

7/

stejar negru ori pulbere de ghindă. Pe capre de lemn, sau atârnate de crengile unui arbore singuratic, expus vântului şi soarelui, pieile erau lăsate să se zvânte o vreme, după care, cu ajutorul unor maiuri de piatră, erau subţiate şi netezite. Urma ultima şi cea mai importantă fază a prelucrării: afumarea. Timp de două zile, uneori şi mai mult, pieile erau supuse fumului, care aveau darul de a le da moliciune, supleţe.

Odată scoase din *tipitil* special amenajat pentru această operaţiune finală, pieile intrau în mâinile îndemânatice ale femeilor. Şi câte nu se făceau din piele în *wigwamul* indian: prelate pentru acoperirea corturilor, mantale pentru anotimpul ploios şi pentru iarnă, veste scurte de toată ziua, genunchiere şi un soi de pantalon „trei-sferturi", ce-l purtau în unele triburi din nord chiar şi femeile, hamuri pentru atelarea câinilor în ţinuturile reci din miazănoapte; şi-a-*poi* tolbele de săgeţi, traistele de merinde, pungile de tutun, burdufele de apă ce le purtau cu ei îndeosebi indienii din triburile californiene – „copiii deşertului mohave"; capcane şi laţuri pentru animale şi păsări, lasouri pentru a prinde vânatul din fugă şi câte alte obiecte utile şi de podoabă.

În perioada ulterioară pătrunderii coloniştilor albi, odată cu înmulţirea hergheliilor de cai sălbatici în spaţiile nord-americane, „pieile roşii", după cum am văzut, au „adoptat" nobilul animal, acesta devenind un tovarăş nedespărţit al indienilor din numeroase triburi –

cum erau *comanşii*, *apacii* şi *ceienii*. Frâuri de piele încrustaie cu decoraţii policrome, şei din piele netedă de căprioară şi cerb împodobite cu împletituri de piele colorată, mărgele roşii, albe şi negre, plăci de aramă lucitoare şi chiar mici oglinjoare tăiate hexagonal sau în romburi constituiau cele mai de preţ obiecte ale „pieilor roşii" şi în acelaşi timp mândria meşteşugarilor amerindieni.

Ca şi ţesăturile, podoabele lucrate în piele erau decorate cu motive geometrice, liniare sau unghiulare, adesea reprezentând simboluri ce sintetizau, în limbajul expresiv al liniilor, semnele totemice ale tribului ori ale celui ce le avea în stăpânire.

O CERAMICA ORIGINALA

Dintre comunităţile indiene statornicite în câmpie, îndeosebi în regiunile sud-vestice – triburi care prin ocupaţiile lor erau sedentare –, au existat unele ce s-au relevat nu numai în priceperea de-a cultiva cereale şi legume, ci şi prin *ţ* meşteşugul artistic de a făuri obiecte de ceramică trainice şi de un desăvârşit gust artistic. Cei mai iscusiţi în olărie erau astfel indienii *hopi*, care au ajuns să realizeze o ceramică fină, decorată policrom, fie cu motive geometrice, fie cu chipuri stilizate de oameni, animale totemice ori fiinţe fabuloase – fruct al bogatei imaginaţii a neamurilor amerindiene care creaseră, cum am arătat anterior, un Panteon pe cât de fantastic, pe atât de divers.

Ceramica populaţiei *hopi* – reprezentată prin plăci şi discuri decorative, oale sferice şi mari recipiente pentru apă, grâne şi fructe – se impune prin factura ei originală şi prin predominarea nuanţelor de galben-auriu, portocaliu şi castaniu.

Hopi nu-şi modelau oalele, şi în general ceramica, după metodele în genere cunoscute – cu roata –, ci foloseau o tehnică străveche. Ei pregăteau din argilă amestecată cu oxizi metalici un fel de şnururi subţiri, pe care le torsionau ca un şurub. Aceste „şnururi" de lut le înfăşurau apoi ca pe un rond de panglică pentru a modela un disc, o tipsie sau o tavă. Oalele şi recipientele le lealizau, de asemenea, pornind de la o mică bază sferică şi suprapunând şnururi de lut ce formau cercuri la început de diametru mai mic, apoi tot mai mari până ce ajungeau să formeze o semisfera. Diametrul lor scădea progresiv către gura recipientului.

Sobră, dar totodată graţioasă şi expresivă, este şi ceramica indienilor *pueblo* şi *zuni*, iluminată de figuri geometrice, incizate cu pigmenţi albi, roşii, negri şi portocalii.

Dacă în decoraţia ceramicăşi textilă predomină reprezentările stilizate, simbolice, acest caracter nu-l mai regăsim totdeauna în alte manifestări ale artei amerindiene din nordul continentului. Reprezentări realiste de animale sau chiar scene de vânătoare, în care apar şi luptători înarmaţi, găsim adesea pictate pe învelişurile de piele ale corturilor din sălaşurile preriilor, sau chiar în decoraţia hainelor de piele „întoarsă" pe care le purtau bărbaţii.

STÂLPII TOTEM
ŞI SCULPTURA TLINGHIŢILOR

În satele băştinaşilor de pe litoralul Pacificului, în Alaska şi Canada, se ridicau în faţa caselor de bârne puternici stâlpi de lemn, înalţi adeseori de 15 – 20 de metri, pe a căror faţă exterioară, uşor curbată în afară, erau sculptate în relief imagini de animale – urşi, zburătoare, balene, vidre, broaşte ţestoase, lupi. Aceştia erau *stâlpii totem*, adevărate „cărţi de vizită" ale celor ce le ridicaseră în faţa casei lor. Imaginea majoră a stâlpului reprezenta animalul patron al bărbatului, totemul său, urmau apoi în ordine totemul soţiei, al clanului din care făcea parte stăpânul casei şi apoi chipul duhurilor ce „apărau" locuinţa de „rele".

Sculptaţi în lemn de cedru sau dirţ conifere de esenţă tare, aceşti stâlpi totemici – din care mulţi pot fi văzuţi şi azi în unele sate indiene din Canada – constituie, prin expresivitatea imaginilor sculptate şi prin bogăţia motivelor decorative ce complinesc cadrul sculptural, una din cele mai interesante manifestări ale artei decorative indiene a triburilor amerindiene din regiunile de miazănoapte ale continentului.

Obiecte decorative de un excelent gust artistic şi, în acelaşi timp, finisate cu multă grijă şi dibăcie, lucrau şi indienii *dinghiţi*, care foloseau în acest scop ca material de bază ardezia şi lemnul. Uneori discurile, căuşele sau bolurile lucrate de ei erau încrustate – închipuind motive zoomorfe sau florale – cu os sau baga, meşterii anonimi adind un deosebit simţ al compoziţiei şi al desenului.

CONSTRUCTORII DE NAVE

În căutarea unor locuri mai prielnice de vânat şi pescuit, amerindienii – spirite temerare şi active – n-au pregetat să se avânte cu bărcile lor sprintene, suple şi iuţi în undele tumultuoase ale marilor fluvii nord-americane: Mississippi, Missouri, Yukon, Colorado, Niagara, precum şi în alte mari râuri şi lacuri – Erie, Huron, Ontario – din

cuprinsul vastelor spaţii continentale. Nici marea nu i-a înspăimântat. În luntrele lor fragile, ei navigau şi în apele nordice ale Atlanticului şi Pacificului spre a pescui somoni şi calcani; în]5 reajma ţărmurilor vânau de asemenea foci, vidre marine şi alte vieţuitoare ale oceanului.

Indienii s-au dovedit a fi pricepuţi şi inspiraţi constructori de luntre – unele ambarcaţii fiind atât de mari încât erau mínate de câte doisprezece vâslaşi. Iar canoele rapide şi elegante de astăzi – ce se dovedesc vrednice în marile concursvxri internaţionale – îşi află „străbunii" în atelierele în aer liber ale „pieilor roşii".

Unele triburi de pe litoralul Pacificului îşi construiau luntre monoxile din trunchiul scobit al unui copac – cedru sau pin –, ambarcaţiuni cu care înaintau rapid în apele litorale, folosind vâsle cu palete înguste. Alte triburi ca *mandanii* Şi anumite comunităţi indiene din câmpie utilizau nişte ambarcaţiuni originale cu o formă aproape circulară – aşa-zisele „buU boat", luntrele-bivol. Ele erau alcătuite dintr-o ramă construită din stinghii de lemn, peste care se întindeau piei de bizon bine cusute, impermeabilízate cu untură de peşte şi răşini de conifere.

În regiunile nordice ale continentului, în ţinuturile canadiene de astăzi, indienii navigau pe căile de apă înguste ale Labradorului, în canoe făcute din coaja mesteacănului canadian – cunoscut de botanişti sub numele de *Betula papy-fera* – sau din piei de focă.

Un etnograf englez de mare autoritate ştiinţifică, referindu-se la canoea indienilor *montag-nais-naskapi*, spunea: ..." confecţionată fără unelte metalice şi fără cuie, această, luntre este o capodoperă de artă aplicată primitivă". Modul de construcţie al acestei ambarcaţiuni extrem de suplă, uşoară şi rapidă este deosebit de interesant şi merită să ne oprim puţin pe malul Yukonului pentru a privi la munca harnică a constructorilor indieni.

Iată, trunchiul înalt al mesteacănului a şi fost despuiat de coaja sa alb-argintie. Meşterul indian aşază scoarţa tăiată în bucăţi mari pe o arie de pământ învârtoşat, acoperit cu nisip mărunt de râu. Partea exterioară a scoarţei este întinsă pe ol. Pe o linie mediană, însemnată cu un cărbune pur şi simplu fixată din ochi, se aşază o. amă, lucrată mai din vreme din lemn tare şi uşor de cedru. Cu grijă, meşterul, ajutat de ucenici, băieţandrii săi, prinde marginile scoarţei de mesteacăn de lemnul ramei, fixându-le de acesta – pe fiecare latură – cu câte o ramă exterioară făcută dintr-o stinghie subţire, lungă cât barca, ce se

încovoaie până la extremităţile navei. O primă fază s-a încheiat.

Luntrea este apoi umplută bine cu pietre ro-timde, grele – care joacă rolul unui puternic calapod destinat a întinde scoarţa şi a-i da forma cuvenită. Intervin „cusătoresele", care încep a încheia bucăţile de scoarţă cu fire de liber de molid, înmuiate din timp în apă fierbinte pentru a le face mlădioase şi, deci, în stare de a fi folosite ca „aţă". Dar apa nu va pătrunde oare prin găurile făcute de undrelele de os? Nu. Toate cusăturile sunt unse, cu grijă, cu răşină şi clei de peşte care le impermeabilizează. Intervin apoi iar meşterii care rânduiesc stinghii subţiri de lemn de-a lungul şi de-a latul bărcii, pentru a-i asigura trăinicia şi totodată elasticitatea necesară. Pe şantier e acum gata de lansare o nouă şi solidă canoe – o ambarcaţie suplă, cu fundul uşor curbat, largă la mijloc, cu extremităţile puţin ridicate, ca un vârf de opincă. Potrivit obiceiului indian, ea e condusă cu ajutorul unei lopeţi scurte, mânuite de un vâslaş aşezat îngenuncheat la spatele bărcii.

„Pieile roşii" din California – mai ales indienii din triburile *karma* şi *tiibatnlahal* – construiau plute din pipirig ce ajungeau să aibă o lungime de circa cinci metri, prevăzute cu un bord întărit, nave originale care asigurau transportul unui echipaj de şase sau chiar opt persoane.

Îi

MITURI, TOTEMURI ŞI MAGI

„Pieile roşii", ca toate populaţiile aflate pe o treaptă de dezvoltare istorică mai înapoiată, în stadiul orânduirii comunei primitive îşi înfăţişau lumea ca o creaţie a duhurilor supranaturale, întreaga lor viaţă fiind dominată de credinţa că destinele omului se află în mâna stihiilor care hotărăsc, după cum le e voia, asupra a tot ce se petrece pe pământ, guvernând forţele naturii şi intervenind direct în viaţa de toate zilele a pământenilor.

Imaginaţia deosebit de fertilă a triburilor amerindiene aflate în ţinuturile de la nord de Río Grande a creat un vast Panteon de duhuri – fiinţe fabuloase ce întruchipau vânturile şi ploaia, focal şi apele, fulgerul şi tunetul, toate stihiile

7 – p1» U «resll văzute şi nevăzute ale naturii. Ele erau subordonate „marelui spirit", cel ce stăpânea, potrivit crezului „pieilor roşii", întreaga lume a forţelor magice, duh suprem pe care indienii *sioux* îl numeau *Dakota*, *algonkinii* – *toaconda*, iar *irochezii* – *arenda* sau *manitu*.

„Pieile roşii" socoteau că nu numai vieţuitoarele, ci chiar şi obiectele neînsufleţite – piatra praştiei, arborele, stânca sau arcul – au un tiz nevăzut, duh care corespunde în lumea spirituală a altor religii cu sufletul. Dacă arcul făurit de un vânător *algonkin* îşi nimerea ţinta, aceasta se datora, potrivit credinţei lor, intervenţiei favorabile a duhului nevăzut; iar dacă săgeata sa se abătea, spiritul se vădea nemulţumit sau întărâtat din cine ştie ce pricini.

Acestor spirite li se aduceau ofrande – în preajma coacerii grânelor sau a fructelor, înainte de a porni la vânătoare ori la pescuit – pentru a le câştiga bunăvoinţa. Invocaţiile făcute cu acest prilej le invitau să se coboare în lanuri şi pe ogoare şi să hărăzească rod îmbelşugat câmpurilor.

Izvorâte din observarea forţelor naturii, a fenomenelor şi a prefacerilor ce se petrec în răstimpul când horesc anotimpurile, şi reflectând totodată sensul esenţial al activităţii lor economice, cele mai de seamă sărbători la triburile agricole se prăznuiesc în zilele îimoitoare ale primăverii, ale Anului nou, sau în perioadele marilor lucrări agricole. Principalele sărbători ale *irochezilor* erau astfel „ziua arţarului", „serbarea grânelor verzi".

„Ziua semănatului", „festivitatea grânelor coapte" şi apoi „ziua culesului".

Aceste festivităţi, ce punctau începutul sau sfârşitul unor perioade de mare însemnătate pentru viaţa tribului, erau destinate atât să înduplece duhurile protectoare, cât şi să îndepărteze stihiile potrivnice. Dansuri colective, potrivit unor ritualuri cunoscute din străbuni, ofrande şi invocaţii magice însufleţeau adesea zile întregi obştea.

Să ne închipuim în ziua „sărbătorii porumbului verde" în satul tribului irochez *minatori*.

Învârtind fără contenire hârâitori făcute din beţişoare de pin, fibre de arţar şi păr de capră, crainici împodobiţi cu pene şi având chipul brăzdat de dungi roşii şi negre aleargă printre corturi, anunţând vestea mult aşteptată: porumbul a atins „vârsta laptelui". Bucuria e mare. De treisprezece zile, în fiecare dimineaţă femeile aduceau vracilor ştiuleţi fragezi, nedezghiocaţi de pănuşe. Aceştia îi cercetau cu luare-aminte şi îi respingeau de fiecare dată, spunând că încă nu-i timpul potrivit. Dar azi vracii au hotărât că a sosit vremea să se aducă prinoase „marelui spirit" pentru a-şi arăta bunăvoinţa.

Focurile sunt înviorate cu lemn uscat. Mic şi mare, întreaga obşte se adună în aria bătătorită din faţa „casei tainelor", înconjurând în cerc larg „oala mare" – aninată de două furci de lemn –, în care fierb ştiuleţii de porumb. Focul arde cu flăcări roşiatice, ce sticlesc parcă în ochii vracilor care dănţuiesc în jurul lui, agitând frenetic în ambele mâini coceni de porumb verde.

Într-un cerc mai larg s-au prins în dans zeci de alţi membri ai tribului, în vreme ce obştea răspunde cu un refren monoton la incantaţiile vracilor. Dansul nu conteneşte până când „medicii-vrăjitori" nu anunţă că porumbul e pe deplin pregătit pentru a fi hărăzit „marelui spirit". Cu gesturi teatrale, ei scot din apă ştiuleţii şi-i aruncă pe rând în focul unui rug dinainte pregătit. Dansul reîncepe într-un ritm mai viu, continuând fără încetare, până când porumbii sunt mistuiţi pe de-a-ntregul de jeratic. La un semn al vraciului, larma şi dansul încetează. Cenuşa şi cărbunii sunt îngropaţi în pământ. Trei bărbaţi aprind. Simbol al înnoirii, alt foc, frecând cu mare iuţeală două lemne – unul de esenţă mai tare, altul mai moale. Flăcările focului saltă vesele, după cum bucuroasă e şi întreaga obşte căreia i-a venit, în sfârşit, rândul să se ospăteze cu porumbi, până acum interzişi. O altă oală pântecoasă e pusă la foc, după care urmează multe altele, şi numai după ce şi-au luat cele cuvenite căpeteniile şi Vrăjitorii, se ospătează pe săturate tribul

— Întâi luptătorii, apoi femeile, copiii şi bătrânii. Praznicul poate dura câteodată chiar zece zile în şir, şi nu sunt rare cazurile când la sfârşitul sărbătorii veselii petrecăreţi îşi dau seama că o bună parte din recoltă s-a mistuit. Dar nimeni nu se necăjeşte pentru asta. Sărbătoarea a fost minunată şi până la anul amintirile ei se vor împleti cu dorul celei care urmează să vină.

Pentru a-şi asigura izbânda la vânătoare sau la pescuit, unele triburi, ca de pildă cele din câmpie

— Înainte de a-şi pomi cetele în întâmpinarea sălbăticiunilor, sau în zorii dimineţii când îşi lansau pirogile ori limtrele pe apă – dănţuiau după un ritual magic; ei îşi acopereau capul cu ţeste cornute de bizon sau purtând măşti din fibre ori tigve decorate, care configurau chipul vânatului sau imaginea stilizată a fiinţelor fabuloase ce le invocau. Cântecele şi strigătele ascuţite ale vânătorilor făceau să vuiască pădurea ori întinsul preriei, întreaga obşte cunoscând în) aceste zile o mare şi neostenită însufleţire.

Fenomenele naturii, cărora nu le desluşeau înţelesul, îi înspăimântau, spaimă care genera superstiţii, practici magice şi dansuri rituale. Unul dintre cele mai spectaculoase dansuri e „dansul soarelui". Să poposim în tabăra indienilor *navahi*.

...Ne aflăm spre sfârşitul anului european. Sol-stiţiul de iarnă se apropie. E vremea când „pieile roşii", convinşi că soarele a „obosit", se străduie să-i reînvie cumva puterile sleite. Odată cu căderea nopţii, a fost aprins un foc straşnic. Un grup de dansatori – aşa-zişii „sori pribegi" – boiţi sărbătoreşte cu suliman alb pe chipuri şi cu pletele lungi, unse din belşug cu untură de urs, lăsate pe umeri, se rotesc din ce în ce mai iute jur-împrejurul focului, ţinând în mâini beţişoare împodobite cu un smoc de pene divers colorate. Ei se apropie tot mai mult de foc, dispreţuind dogoarea vâlvătăilor care îi loveşte în obraz. Unul câte unul îşi aprind, la flăcările rugului, smocul de pene; după ce un ghemotoc s-a mistuit, un alt dansator îşi aprinde penetul toiagului în aclamaţiile asistenţei, care vede în această împrospătare un simbol al soarelui renăscut. Mişcându-se, precum soarele însuşi, de la răsărit către apus, dansul continuă. Într-un anume ceas apar şaisprezece bărbaţi, mascaţi şi daţi cu suliman roşu pe chip şi corp, care duc într-un coş împletit din mlădiţe fragede, împodobit cu flori, un chip simbolic al soarelui. Ei înaintează până la un stâlp înalt, se dau un pas îndărăt şi anină simbolul solar în vârful parului, de unde, după un scurt răstimp de încordată tăcere, este din nou coborât, până ce nu se mai vede. Aproape de ivirea zorilor apar încă o dată dansatorii, vopsiţi pe de-a-ntregul în alb. Ei aprind acrmi la jar o bucată de scoarţă de cedru şi, luptându-se pentru ea, sar chiuind în toate direcţiile peste vâlvătăile focului. De îndată ce soarele se arată cu adevărat, în gardul viu de pini ce împrejmuieşte locul serbării – gard în care e deschisă doar o singură poartă spre răsărit – câţiva voinici croiesc cu tomahawkurile încă trei porţi: spre miazăzi.

apus şi miazănoapte, simbol al puterii soarelui de a răzbate în toate zările văzduhului. Festivităţi diferite ca ritual dar cu aceeaşi esenţă religioasă aveau loc de asemenea cu prilejul iniţierii adolescenţilor, în cadrul cărora tinerii până mai ieri socotiţi copilandri sunt primiţi în mod solemn în rândurile bărbaţilor, printre luptătorii tribului.

O atare ceremonie este sărbătoarea „afumării scutului", când tânărul care a doborât cel dintâi bizon din viaţa lui de vânător îşi

pregăteşte singur, de faţă cu tot tribul, din pielea animalului, scutul, de care nu se va mai despărţi niciodată.

Multe alte asemenea solemnităţi cuprind un ceremonial şi încercări ce solicită novicilor o mare rezistenţă fizică, fără de care n-ar putea face faţă probelor grele, adesea de o crâncenă duritate, menite să le pună la încercare vitejia şi dârzenia.

La vârsta pubertăţii, şi fetele eriu supuse unor încercări şi ritualuri de iniţiere, ce se desfăşurau cu o mare solemnitate în prezenţa căpeteniilor Şi a întregului trib; ritualul era condus întotdeauna de vraci – „făcătorul de farmece" sau „medicul-vrăjitor", cum i se spune în mai toate povestirile privitoare la viaţa amerindienilor.

Personaj de vază în viaţa triburilor amerindiene, vrăjitorul era socotit drept căpetenie religioasă a comunităţii. El pretindea că deţine puterea miraculoasă de a citi în viitor şi de a comunica nemijlocit cu duhurile nevăzute, de a stârni ploile şi de a le închide – când vrează gazurile, de a tămădui bolile şi rănile de tot felul, precum şi de a lega cu blesteme şi farmece pe cei vrăjmaşi.

Folosind cu iscusinţă cunoştinţele ce le avea privind proprietăţile ucigătoare, narcotice I s-au vindecătoare ale plantelor, vraciul izbutea să-şi „demonstreze" uneori puterile tratând pe cei bolnavi cu diferite elixire, infuzii, uleiuri aromate şi alifii, pregătite din ierburi sau alte substanţe vegetale cu virtuţi tămăduitoare. Vracii opreau astfel hemoragiile cu o plantă hemostatică, cunoscută şi în pădurile noastre, sau vindecau rănile acoperindu-le cu frunze a căror sucuri aveau – cum s-a stabilit mai târziu – calităţi antibiotice.

La unele triburi californiene, cu prilejul anumitor festivităţi rituale vraciul administra dănţuitorilor – care nu lipseau la nicio sărbătoare – o băutură amară cu proprietăţi hipnotice, preparată cu sucul plantei peyotl; aceasta-i făcea să aibă halucinaţii colorate şi apoi să adoarmă în somn greu până în zori. „Doctorul-vrăjitor" se străduia să acrediteze astfel, prin felurite înşelătorii, afirmaţiile sale că „marele spirit" i-a împărtăşit din tainele şi forţele-i oculte.

Pentru a impresiona pe cei din jur, vracii oficiau într-un *tipi* sau o căsuţă izolată „casa tainelor". De sforile vegetale legate de beţele cortului ce adăpostea „lăcaşul misterelor" atârnau zburătoare împăiate, lilieci negri cu aripile deschise sau colane de capete de uliu şi gheare de vultur, mărgele alb-violete înşirate în coliere rituale, pungi

felurite cu ierburi de leac, şerpi mumifiaţi, aripi de păsări sau câte un picior de iepure, broaşte uscate şi un întreg arsenal de fetişuri făcute din pene, scoici, mai mari ori mai mărunte, beţişoare crestate, păr din bizon, de carribu şi câine, tigve cu heori, preparate din sângele animalelor vânate, sucuri vegetale şi – apă de izvor. O atmosferă stranie, alcătuită alandala, anume pentru a stârni mirare, spaimă şi încredere oarbă.

Atunci când invoca duhurile şi pe *marele Manitu*, ori prezida dansurile rituale, vraciul îşi îmbrăca veşmintele vrăjitoreşti ornate bizar cu colane de gheare de fiare sălbatice, capete de bufniţe, cucuvele ori ulii, precum şi cu şuviţe de păr împletite cu pene pestriţe. Faţa îi era acoperită de o mască vopsită în culori ţipătoare, reprezentând chipul totemului tribului sau al altui animal. În această mască fantastică era tăiată o deschizătură îngustă pentru a lăsa câmp deschis privirii vraciului. El agita semnul demnităţii lui – o lance de care atârna „sacul cu vrăji" –, stârnind teamă în rândurile celor de faţă, care se abăteau înfrigurați din calea sa.

Vrăjitorii se bucurau astfel de mare autoritate şi lor li se oferea – spre a dărui apoi „marelui spirit" – cea mai bună ciozvârtă din animalul vânat, fructele mai dulci sau bucatele cele mai alese pregătite cu prilejul sărbătorilor.

Dacă un vânt neprielnic gonea de pe cer norii care prevesteau ploaia – stârniţi, chipurile, de invocaţiile vrăjitorului – şi seceta continua să ardă câmpurile, vraciul tălmăcea acest fapt ca un semn că duhurile sunt deocamdată potrivnice. Autoritatea sa nu era astfel ştirbită. Dar dacă vrăjitorul se arăta nevolnic să vindece rănile sau să aline suferinţele bolnavilor din trib şi când prea mulţi din pacienţii lui piereau, atunci era înlocuit de un altul care se dovedea mai iscusit în a impresiona credulitatea membrilor tribului cu vrăji şi practici spectaculoase.

Vracii – în acelaşi timp ghicitori, vrăjitori şi tămăduitori – luau uneori parte activă la lupte şi influenţau puternic – prin autoritatea lor religioasă – hotărârile căpeteniilor.

10.5

TERITORIILE DE VÂNĂTOARE ALE LUI OO MANITU SAU „VALEA UMBRELOR

„Pieile roşii" socoteau că după moarte „duhul" oamenilor migrează într-un ţinut magic unde soarele străluceşte într-una pe cer,

apele sunt limpezi şi vânatul îmbelşugat. În teritoriile de vânătoare ale lui Oo Manitu – cum numeau *algonkinii* acest ţinut transcendental – umbrele morţilor îşi continuau existenţa în pace senină şi îndestulare. Dar pentru a ajunge în valea umbrelor şi pentru ca duhul omului să nu se rătăcească în neguri trebuiau săvârşite – potrivit credinţelor lor – anumite ritualuri, pe placul spiritelor katcina şi al marelui Manitu.

Algonkinii îşi înveleau morţii în piei de bizon sau de cerb şi-i înmormântau în gropi adânci împreună cu toate armele lor – suliţe, arcuri Şi tolbe de săgeţi, scuturi şi tomahawk –, masca dansurilor rituale şi colanul de turcoaze, talis-manul luptătorilor.

Câinii celor stinşi din viaţă erau ucişi înainte de a fi desăvârşite ritualurile funerare, pentru ca duhurile acestor animale să ajungă mai devreme în „minunatul ţinut în care vânează umbrele străbunilor" şi să vestească astfel sosirea luptătorului mort.

Hopi îşi înhumau de asemenea morţii după ce îi îmbăiau şi-i ungeau cu licori „vrăjite" – sucuri de plante şi arbori.

Mortul chircit, astfel încât putea să i se rezema capul pe genunchi, era îngropat totdeauna cu faţa înspre apus, direcţie în care se afla – spuneau mai marii vracilor – „lăcaşul umbrelor". După ce groapa era bine acoperită cu pământ, se înfigea adânc, în dreptul inimii celui mort, un toiag, pentru a-i sluji drept sprijin în drumul până la vastele teritorii de vânătoare ale duhului suprem.

Alte comunităţi tribale – ca de pildă indienii *omaha* care trăiau în valea fluviului Missouri – nu-şi îngropau morţii, ci îi aşezau pe o platformă îngustă, decorată cu pene, coame de cerb ori cranii de animale, instalată între crengile puternice ale copacilor, sau pe schele ridicate în locuri singuratice, cum procedau indienii din valea fluviului Mississippi.

Aceste morminte aeriene erau alcătuite din patru stâlpi bine bătuţi în pământ, deasupra cărora se fixau orizontal – cu ajutorul unor curmeie vegetale – mai multe bârne ce formau o platformă îngustă. Pe podină era aşezat impui mortului invent într-o pătură ori într-o ţesătură din coajă de mesteacăn. Armele şi podoabele celui iecedat, darurile indelor şi prietenilor – de cele mai multe ori grâne, fructe şi tutun – erau aşezate alături de el, pentru a-i servi în viaţa nepământeană. Cozi de bizon, capete de animale sacrificate cu acest prilej, colane de scoici, pene colorate şi talismane magice împodobeau stâlpii ce susţineau platforma funerară.

Indienii *ojibra* îşi înhumează morţii, dar deasupra mormântului ridică un wigwam minuscul alcătuit din nuiele şi laeţe – „casa umbrelor" – în care depun, introducându-le printr-o ferestruică anume, ofrande – alimente, tutun şi apă –, precum şi pungi de piele de cerb „cu farmece" pentru a îmbuna spiritele potrivnice.

Rituri diverse, pe cât de felurite erau şi credinţele şi obiceiurile „pieilor roşii".

ŞTIINŢA POPULAR.\ ŞI IZVOARELE EI

Înzestraţi cu un viu spirit de observaţie, copii ai codrilor şi ai spaţiilor vaste, trăind cea mai mare parte din timp în contact nemijlocit cu natura, amerindienii au ştiut să citească uneori marele slo – ar al acesteia şi să tragă multe învăţăminte, lărgindu-şi de-a lungul generaţiilor orizontul cunoştinţelor lor despre fenomenele fireşti şi „virtuţile" plantelor de tot felul, despre obiceiurile şi însuşirile zburătoarelor, vieţuitoarelor pământului şi ale apelor. Dacă în stadiul civilizaţiei lor, care – cu unele excepţii – nu depăşise organizarea comunităţii tribale, se lăsau copleşiţi de tăria sti-biilor dezlănţuite, „pieile roşii" au ştiut însă să folosească creator cunoştinţele practice căpătate în contact cu natura, trecându-şi din tată în fiu cele ştiute despre mersul stelelor şi măsurarea vremii, despre mijloacele cele mai bune de a se împărtăşi cu roadele pământului, de a-şi făuri arme şi unelte cu care să-şi agonisească cele de trebuinţă.

În paginile următoare vom da câteva aspecte ce desluşesc orizontul cunoştinţelor populare ale seminţiilor indiene din ţinuturile aflate la nord de Río Grande.

CĂLĂUZELE NOPŢII

În mitologia „pieilor roşii", populată de duhuri prietene şi potrivnice omului, de magi şi fiinţe fabuloase, întâlneşti adeseori legende fermecătoare privind lumea astrală.

O astfel de legendă ne înfăţişează întâmplările năzdrăvane ale unui vânător *navah*, care odată, demult, descoperind în câmpie un sequoia uriaş – ce-şi înălţa atât de departe crengile, încât i se pierdea creştetul în nori – s-a simţit ispitit să se urce până în vârf. Dar arborele era aşa de înalt, că îndrăzneţul vânător a depăşit curând lumea păsărilor ce zburătăceau printre crengile de sus ale gigantului şi urcând mereu, zile şi nopţi, a ajuns în cer, în vastele prerii albastre unde zburdau cerbi nenumăraţi.

Un duh rău – întruchipat de o bătrână maşteră –, înciudat pe

tânărul *navah*, a dat foc arbdrelui şi acesta a ars în vâlvătăi, mistuindu-se. Vânătorul a rămas sus, stingher, în însingurarea lui neavând tovarăşi decât cerbii cu care rătăceşte de-atunci fără odihnă pe preriile albastre din tăriile cerului.

Văzuţi de jos, ei alcătuiesc în mitologia amerindienilor din nord constelaţia Pleiadei, pe care „pieile roşii" o iau ca reper în peregrinările or nocturne, când străbat, pe urmele vânatului, câmpiile şi pădurea. Ei cunosc îndeobşte principalele constelaţii şi stele, cărora le dau nume apropiate de cele pe care le avem şi noi în popor. Constelaţiei Dragonului îi spun „Şarpele-cel-mare", iar Luceafărului – „Steaua-ce-luminează-dimineaţa".

Calea lactee. Carul mare. Carul mic şi Steaua Polară le sunt de asemenea familiare şi călăuze încercate în întunericul nopţii.

FARMACOPEEA AMERINDIANĂ

Amerindienii nu aveau şcoli, dar încă de la vârsta jocurilor începeau să studieze natura înconjurătoare, îndrumaţi de vârstnici, ei învăţau să deosebească buruienile otrăvitoare ori nevrednice de a fi folosite de ierburile bune la gust sau tămăduitoare de răni şi boli felurite.

Mai fiecare plantă îşi avea în viaţa „pieilor roşii" uti Hzări specifice. Unele ierburi, seminţe sau

Ul fructe, ori scoarţa pulverizată a anumitor arbori ei au folosite ca medicamente; o seamă din acestea au fost verificate de ştiinţa modernă şi au intrat demult în farmacopeea contemporană, aşa cum porumbul şi cartoful, originare din America, şi-au extins azi prezenţa în mai toate colţurile lumii. Ei foloseau „izma-vârf-de-lance" ca antidot împotriva veninului de şarpe, iar „cânepa codrului" (*Eupatolium perfoliatum*) contra febrei, infuziile preparate din această plantă provocând o abundentă transpiraţie. G iarbă numită de *algonkini* „tămăduială-la-toate" – identificată de farmacologi drept coada calului – era prescrisă de vraci pentru maladiile aparatului circulator ca şi în farmacopeea noastră populară. „Iarba gâştei", *Galium* în limbajul specialiştilor contemporani, vindeca bolile de rinichi, iar „lemnul aromat" – *Lindenia benzoin* – era dat sub formă de ceaiuri fierbinţi celor bolnavi de friguri.

„Pieile roşii" ştiau de asemenea să extragă şi să prepare din vegetale feluriţi coloranţi de nuanţe mai vii sau mai pale, coloranţi care s-au dovedit a fi în timp foarte rezistenţi la atacul soarelui, ploii şi al

zăpezilor nordului.

Din mlădiţe tinere de soc obţineau un colorant de un verde fraged, iar din lemnul unui soi de stejar amestecat cu pulbere de nucă cenuşie şi scoarţa pulverizată a unor arbori pitici – negru intens. Desenele în culori vii, cu care împodobeau *ivigwamul* şi *tipiurile*, le realizau pictând pieile netede de bizon sau căprioară cu tincturi vegetale: stacojiul îl da coaja rădăcinii de „lemn câinesc".

U2

albastrul – frunzele „buruienii vineţii", iar galbenul luminos – păpădia şi şofranul.

Roşul, culoarea cea mai îndrăgită de amerindieni – *siouxii*, cât şi indienii *pueblo* şi *naskavi* – o obţineau din fructele coapte ale unui soi local de coacăze, cunoscut la noi sub numele de roiba. Din boabele de „boz" ei extrăgeau un colorant trainic, având o nuanţă purpurie intensă, cu care vopseau firele vegetale folosite de femei pentru a ţese veşmintele şi păturile de vară.

Amerindienii preparau coloranţi nu numai din plante, ci şi din diferite pământuri şi minereuri.

Sulimanurile pe care le foloseau pentru a-şi acoperi chipul şi trupul când porneau în luptă sau cu prilejul dansurilor rituale, ori al feluritelor festivităţi religioase, le preparau amestecând uleiuri vegetale, măduvă ori grăsimi animale cu pulberi diferit colorate. Sulimanurile albe aveau ca bază praf de cretă, var sau mamă; ocrul, atât de folosit de amerindieni, îl pregăteau din pulberi de argilă, obţinând o gamă bogată de nuanţe de la galben-pal până la portocaliu şi roşu-aprins.

Negrul îl obţineau din praf de cărbune sau grăuncioare fine de minereuri conţinând mangan, verdele din pulberi de cobalt, iar galbenul din praf de pucioasă. Indienii *montagnais-naskapi* din Labrador şi-au preparat multă-vreme roşul-aprins, cu care-şi colorau luntrele, săniile şi chiar veşmintele, cu chinovar, extras dintr-o falie stâncoasă prin care răzbătuseră la lumina zilei pături dense de oxid de mercur.

Culorile nu aveau numai o funcţie estetică; ele constituiau totodată simboluri. Roşul aprins ex

8 – PLelle roţii H3

prima viaţa, vitejia, curajul, iar albastrul – liniştea, repausul, moartea. Unele din triburile indiene, al căror univers spiritual era

dominat de forţele naturii, se închinau celor patru puncte cardinale, fiecare zare având ca simbol o anumită culoare: răsăritul – roşul, iar apusul – albastrul; galbenul desemna miazănoapte, iar verdele zarea dinspre miazăzi.

GLASUL FUMURILOR, TELEGRAFUL SONOR ŞI LIMBAJUL URMELOR

Deosebit de interesante sunt metodele şi mijloacele originale cu care amerindienii reuşeau să-şi transmită informaţii, rapid şi la mari depărtări, prin intermediul unui sistem de semnale optice şi sonore, cât şi cu indicatoare numai de ei ştiute. Astfel, „glasul fumurilor" aduce la cunoştinţă membrilor obştei, sau chiar străinilor ce îi pătrund înţelesul, o sumă de fapte, începând, de pildă, cu semnalul care indică celor rămaşi acasă că vânătoarea a fost bogată şi sfârşind cu chemarea într-ajutor a acelora ce s-au rătăcit ori se află la mare strâmtoare. O serie relativ bogată de informaţii pot fi transmise la e distanţă de mai mulţi kilometri prin modul alternat în care sunt lăsate să se ridice spre cer trâmbele de fum iscate din focuri înăbuşite. O

tehnică iscusită asigură funcţionarea acestui primitiv, dar foarte eficient telegraf optic. Peste locul aprins pe o moviliţă se aruncă putregai uscat, iarbă verde sau muşchi jilav. Vălătucul de fum ce se naşte este când acoperit cu o pătură, când lăsat liber să se înalţe spre cer. Alternanţa izbucnirilor constituie grupe de semnale optice, ce pot fi văzute ziua până la mari depărtări.

Numărul focurilor – şi implicit al sulurilor de fum – are de asemenea anumite semnificaţii. Un fir de fum singuratic înseamnă, la indienii *pueblo*, „sălaşul e aproape", două fumuri – „ne aflăm la strâmtoare", iar trei anunţă fie vânat îmbelşugat, fie încheierea victorioasă a unei lupte sau întreceri sportive. Îndeobşte, numerele cu soţ, în consemnul „pieilor roşii", aduc veşti neplăcute, iar cele impare ştiri bune.

Dar amerindienii aveau un sistem telegrafic mult mai rapid decât semnalele cu vălătuci de fum. Un instrument pe cât de simplu, pe atât de ingenios, le slujeşte pentru a transmite veşti până la mari depărtări, cu o viteză de 1 200 de kilometri pe oră. Vă aminteşte parcă ceva această cifră, nu? E viteza sunetului… Trei bubuituri puternice urmate apoi, după un scurt răstimp, de alte două serii a câte trei lovituri sacadate e semnalul codului preriei, pe care şi copiii pueblourilor îl ştiu. Atenţiune! Transmitem ştirile… Telegraful indian,

toba, gazeta vorbită a preriilor, precum şi a codrilor de cedri şi pini, începe a-şi debita veştile. Se anunţă apropierea unui detaşament necunoscut, chemarea la sfat a bătrânilor sau deschiderea festivităţilor ce le prilejuieşte sosirea primăverii. Ştiri de tot felul. Telegrafiştii-toboşari le transmit într-un cod sonor, condensat, un „morse" pe care-l descifrează auditiv, simultan, sute sau chiar mii de oameni.

Fiecare trib îşi are fără îndoială un sistem de semnale proprii, cu semnificaţii ştiute doar de membrii obştei; există însă şi semnale cu sensuri egale pentru o seamă de alte triburi megieşe: glasul tobelor de război, alarma incendiilor, sfatul păcii. Telegraful acustic amerindian – toba – creează astfel un esperanto original, în care seminţii cu graiuri diferite găsesc înţelesuri comune.

În domeniul teletransmisiunilor nescrise, o mare ingeniozitate au vădit „pieile roşii" creând totodată variatul şi sugestivul limbaj al „semnelor grăitoare". Creşterea sau simpla îndoire a crengilor, implântarea piezişă a unei săgeţi hi trunchiul unui arbore, sau înmănuncherea câtorva pene divers nuanţate, dispunerea într-o ordine ştiută a unui grup de pietricele albe ori colorate sunt numai câteva din mijloacele şi instrumentele de intercomunicaţie convenţională, folosite de fiii pădurii sau ai preriei.

Să le cercetăm în desişul pădurilor întunecate ale nordului, urmând firul îngust al potecii. Iată înfiptă pieziş într-un cedru o săgeată… E orientată spre miazănoapte. Un vânător din tribul *montagnais-naskapi* într-acolo se îndreaptă. După o vreme, dacă ştii să priveşti, vezi la o răspântie doi bolovani aşezaţi unul peste celălalt, iar imediat în dreapta lor o pietricică. Un mesaj mai lung e concentrat în aceste obiecte neînsufleţite: „Aceasta-i urmai Eu o iau spre răsărit…"

Pe trunchiul unui stejar alb apar apoi trei crestături: două circulare suprapuse şi o linie verticală pe o latură. Sunt recente… cleiul lemnului n-a început să picure. Ele înseamnă: „Atenţie! Am pus o capcană la o distanţă de două picioare spre stânga…" Ajunşi în luminiş, privirile ne sunt reţinute de un stâlp înfipt vertical în pământ. E o creangă netedă de ulm, descojită în urmă doar cu câteva zile, se pare. Lemnul e uscat şi întunecat. Fixat într-o crestătură piezişă, îndreptată spre miazăzi, se află un beţişor pe lungimea căruia sunt scrijelite cu vârful cuţitului felurite semne – im triunghi, o linie verticală groasă şi alta mai subţire, înnegrită pe jumătate cu cărbune. O cunună de frunze

veştede e prinsă, cu o mlădiţă de stejar negru, pe un ciot al stâlpului. Te gândeşti: o fi ajuns oare ajutorul la timp? A fost salvată tovarăşa indianului? Apelul e clar: în apropiere, într-un *tipi* se află doi oameni: un bărbat şi o femeie – aceasta din urmă grav rănită. Semnul morţii – negrul – acoperă jumătate din imaginea ei. Cununa aninată de stâlp arată că un vânător a recepţionat mesajul şi a pornit fără zăbavă într-ajutor, aşa cum îl îndeamnă codul de onoare al „pieiiftr roşii": când cineva e în primejdie de moarte şi cere ajutor, să i se dea chiar dacă e vrăjmaş înverşunat.

Cei aflaţi la strâmtoare sunt indienii *sioux*, iar vânătorul pornit pe urmele lor e fără îndoială un *naskapi*. Urmele din jur neşterse încă de ploaie vădesc această concluzie fără tăgadă: *sioux* poartă mocasini cu talpă mlădioasă, iar *naskapii* care-şi duc traiul pe pământuri mai pietroase au talpa mocasinilor mai groasă, învârtoşată, şi lasă urme adânci, bine conturate.

Potecile şi marile drumuri îşi aveau adesea „semnalizatoare" pe cât de originale, pe atât de eficiente. Astfel, indienii din tribul *şoşonilor*, pentru a arăta în ce direcţie se găsesc sursele de apă – izvoare, lacuri sau bălţi –, ridicau mici muşuroaie de pământ sau pietricele unde împlântau crenguţe crestate, care indicau direcţia ce trebuie urmată.

Atunci când într-o zonă bântuia vreo molimă, *apacii* aşezau din loc în loc „semnul morţii" – fie cadavrul unei bufniţe, fie chipul acesteia, cioplit într-o bucată de lemn. Indienii *montagnais-naskapi*, *ce* trăiau în regiunile subarctice şi-şi aveau sălaşurile risipite pe imense întinderi, mult depărtate unul de altul, lăsau în urmă, pentru a marca itinerariul urmat, stâlpi mici, de care legau cu fibre vegetale smocuri de iarbă sau muşchi.

Învăţaţi din anii copilăriei să cunoască viaţa câmpului şi a pădurii, cântecele şi strigătele păsărilor şi ale fiarelor, să asculte glasul vântului şi să stăpânească multe din tainele lumii vegetale care îi înconjură şi le asigură într-o măsură hrana şi îmbrăcămintea, amerindienii ştiu să citească urmele animalelor şi ale oamenilor şi să aprecieze cu exactitate vechimea acestor urme. Pe întinsul preriei sau al ţinuturilor reci din nordul continentului american boreal, în deşi să-l pădurilor sau în inima munţilor, „pieile roşii" se orientau citind cu iscusinţă în semnele „busolelor" vegetale: muşchii copacilor – se ştie – cresc mai intens către miazănoapte, după cum anumite plante îşi îndreaptă crengile tot spre nord. Acestea ca şi alte felurite semne îi

călăuzeau fără greș.

ORATORI, RAPSOZI ŞI CRONICARI

„Nu cunoşteam limba *irochezilor*, dar m-a impresionat puternic modul calm, nuanţat, în care-şi ţinea cuvântarea oratorul, gesturile sale măsurate, şi se pare foarte grăitoare, ţinând seama de atenţia încordată cu care-l asculta întreaga obşte…" – aşa scria pe la sfârşitul secolului 17, în notele sale de drum, un călător englez ce poposise în tabăra unui trib irochez. Vorbitorul – arăta el – doar coborâse de pe calul ce-l aştepta înspumat, cu frâul aninat de un copac apropiat. De bună seamă nu avusese timp să se pregătească şi totuşi a ţinut o cuvântare care a electrizat pe cei de faţă. Cu economie de gesturi, nerisipind vorbele, el condensa în fraze scurte, dar bogate în imagini, tot ceea ce avea de spus.

Indienilor nu le plăceau limbuţii. Ei vorbeau rar şi puţin. Atunci când ţineau o cuvântare însă se dovedeau a fi în genere excelenţi oratori – aşa cum consemnează, de altfel, unii călători şi oameni de ştiinţă care le-au studiat viaţa.

În timpul cuvântărilor vorbitorul nu era niciodată întrerupt. Doar din timp în timp, atunci când erau de acord cu cele expuse, ascultătorii strigau surd: ho-hol… ho-ho!… ori îşi loveau cu palma scuturile, un semn echivalent cu aplauzele din sălile noastre de teatru.

Amerindienii aveau printre ei talentaţi povestitori – adevăraţi rapsozi, care relatau în anumite prilejuri festive întâmplările de seamă din trecutul tribului.

Astfel, cu ocazia alegerii unei noi căpetenii irocheze, în faţa sfatului, înainte de confirmarea conducătorului comunităţii, bătrânii *sahemi* povesteau urcând pe firul vremii din isprăvile înaintaşilor şi aminteau toate încercările la care au fost supuşi de-a lungul anilor membrii clanului. „Rapsozii" amerindieni, pentru a ţine şirul povestirii şi a nu uita nimic din câte ştiau din bătrâni, în vreme ce vorbeau cercetau cu privirea şiragurile de mărgele violete şi albe ale wampumului, centuri împodobite care, se pare – prin ordinea şi natura desenelor decorative – aveau un rol mnemotehnic.

Aceste povestiri, ce îmbrăcau adesea veşmântul înaripat al legendei, preamăreau faptele de arme ale înaintaşilor, izbânzile lor pe câmpul de luptă şi pe terenurile de vânătoare, lăudau cinstea, curajul şi loialitatea, în epicul lor găsindu-şi un loc însemnat o înaltă conştiinţă etică, proprie tuturor amerindienilor.

Istoriografia modernă, în investigaţiile sale asupra vieţii amerindienilor din perioada preco-lumbiană şi a veacurilor imediat următoare găseşte un temeinic sprijin în letopiseţele „pieilor roşii", adevărate cronici în imagini ale traiului de toate zilele şi ale evenimentelor mai deosebite din viaţa populaţiei amerindiene. Un asemenea document îl constituie „calendarul" *Kiowa Anko*, în care sunt relatate în imagini de un realism sugestiv şi simboluri cu înţelesuri constante întâmplările petrecute în viaţa tribului de-a lungul a 36 de luni – începând din prima lună a anului 1889 şi până la sfârşitul lui 1892.

Una din cele mai ample cronici de acest fel, pictată pe o piele de bizon tânăr, bine netezită şi înmlădiată, este letopiseţul *Valam olum*, ceea ce înseamnă în graiul nostru „pictura cea adevărată". Cronicarul şi iscusitul pictor anonim însufleţeşte în imagini viu colorate, a căror nuanţe timpul nu le-a atins, viaţa oamenilor din tribul *dellaware*: victoriile lor vânătoreşti, încercările la care i-a supus natura inundându-le păşunile şi aşezările, recoltele bogate şi foametea, incendiul şi înfruntările în războaie, bucuria încheierii păcii şi alte întâmplări deosebite.

Aţi vrea poate să ştiţi în ce măsură răsfrâng adevărul aceste reprezentări? Cercetările făcute de istorici şi etnografi au vădit că toate aceste cronici erau înfăţişate mai întâi adunării întregului trib, obştea fiind chemată să-şi spună cuvântul şi să ceară să fie înlăturate acele relatări picturale care nu corespund realităţii.

Fie sub forma acestor letopiseţe – numite şi „dările de seamă din timpul iernii" –, fie în însemnări pictografice, mai puţin ample, ce relatează doar peripeţiile unei expediţii vânătoreşti sau pescăreşti – adevărate reportaje ilustrate –, atari însemnări ne ajută azi să descifrăm pagini pasionante din istoria umanităţii.

„MONEDA-PIEILOR ROŞII

La sosirea europenilor în Lumea nouă şi chiar în următoarele două-trei veacuri, schimburile de bunuri între amerindieni s-au făcut prin troc – marfă contra marfă – sau, între unele comunităţi, mai dezvoltate economic, cu ajutorul unor „monede" originale, care aveau o circulaţie destul de largă. În regiunile de miazănoapte ale Americii de Nord, pe teritoriile indienilor *haida*, se foloseau ca bani plăci de aramă trapezoidale, incizate cu figuri zoomorfe, „monede" ce constituiau totodată obiectul unui cult religios. Indienii din tribul *kvakiutl* utilizau,

de asemenea, în schimburile lor economice, ca însemn monetar, plăcuţe gravate de aramă.

„Banii-pătură" circulau în regiunile de nord-vest ale continentului, fiind constituiţi, după cum o exprimă chiar denumirea lor, din pleduri ţesute din fibre şi păr de capră, ornamentate uneori cu puful păsării-cardinal, care are un strălucitor penet multicolor. Până la începutul secolului 20, „banii-pătură" erau folosiţi de „pieile roşii" din tribul *cippeva* pentru a-şi achita contribuţia obligatorie când intrau în „asociaţiile secrete ale vânătorilor" ori în „tagma vracilor". Unele triburi de agricultori foloseau ca mijloc de plată anumite ţesături sau împletituri de piele.

Şi blănurile au constituit o monedă de mare circulaţie. În sud era „omologată" ca valoare de schimb blana ursului-spălător, iar în nord-vest *dinghiţii* – vânători şi pescari, locuitori ai litoralului pacific – utilizau în acest scop pieile de elan. Indienii din nord aveau drept monedă blana castorului. *Hudson's Bay Company* – trustul canadian ce cumpăra blănurile vânate de amerindieni şi eschimoşi – foloseau pentru preţuirea legăturilor de blăni unităţi „castori", aşa-numitele „etalon M Br" (made beaver), adică „moneda-castor". O blană de calitate excelentă era echivalentă cu „un castor".

Un instrument interesant de „înscriere" şi de evidenţă a învoielilor la indienii din nord-vestul continentului erau cingătorile *wampum* – alcătuite din şiraguri multiple, întreţesute, de scoici *quahang*, viorii şi albe, ale căror culori aveau totodată şi o semnificaţie simbolică religioasă. Dispunerea într-o anumită ordine a scoicilor dădea posibilitatea să se „citească" sensul învoielii, condiţiile ei şi chiar numeroase alte amănunte.

Uneori, înţelegeri de mare însemnătate erau „consemnate" în *toampum*, cum a fost cazul, de pildă, al „tratatului pentru pământ" încheiat în

168S la Shakamaxon între englezi – reprezentaţi de Villiam Penn – şi indienii Zei mi şi *lenspe*.

Cu vremea, scoicile *quahang*, mii cu seamă cele violete, au căpătat prin frumuseţea şi raritatea lor o valoare foarte mare, cingătorile *wampum* ajungând să circule ca instrumente de plată general acceptate pe o mare arie a continentului.

TIMPUL ŞI MĂSURA LUI

„Au trecut multe ierni de-atunci" – spuneau indienii pentru a

evoca scurgerea anilor. Nu era numai o figură de stil a povestitorului, ci un sistem de măsură a timpului. Numărul zilelor echivala la multe din triburi cu răsăriturile de soare ce s-au succedat de la o anume dată deosebită, iar lunile – douăsprezece – erau delimitate fie de particularităţile lor climatice (ca trăsătură generală în cursul anilor), fie de specificul recoltei ce se aduna în acea vreme.

Denumirile lunilor diferă – aşa cum sunt felurite şi dialectele amerindiene – de la un grup de triburi la altul. Calendarul „pieilor roşii" din tribul *mandanilor* constituie, însă, socotim noi, o ilustrare a modului imagistic şi în acelaşi timp realist de cum defineau indienii lunile anului.

Ianuarie din calendarul contemporan era numit de indienii din câmpie „iarna cea mică", februarie – „luna vânturilor", martie – „primăvara tânără", iar aprilie – „primăvara mare". Luna mai avea un nume ademenitor: „timpul fragilor", ca şi iunie de altfel: „vremea culesului zmeurei". Timpul călduros al verii preriei sugera nemijlocit „titlul" lunilor următoare: iulie era „luna roadelor coapte", iar august – „vremea zăpuşelii mari". „Luna castanilor" era septembrie, iar octombrie se numea „timpul marei recolte de castani". Noiembrie purta un nume tot atât de potrivit: „luna vremuielii" – a schimbării timpului, iar decembrie „timpul iernii mari". Imagini realiste, ce ne amintesc numele tot atât de sugestive date de poporul nostru lunilor anului: mai poartă numele florilor – *florar*, iunie – *câreşar*, iar iulie – când soarele este fierbinte şi răzbătător – e *luna lui cuptor*…

Însemnate puncte de reper calendaristice le constituiau marile festivităţi anuale care marcau un eveniment important în viaţa economică a unora dintre triburile amerindiene: festivitatea ce prăznuia începerea culesului orezului sălbatic, sărbătoarea porumbului verde… şi altele de care am amintit mai înainte.

Găsim deci un calendar incomplet, dar care puncta ritmul zilnic şi în anotimp al activităţii laborioase a indienilor nord-americani.

MUSAFIRI NEPOFTIŢI

Această cultură tânără dar fertilă, cultura triburilor amerindiene din ţinuturile aflate la nord de Río Grande, care îşi statornicise premisele unei dezvoltări armonioase, suportă în decurs de câteva secole asaltul unor repetate şi din ce în ce mai agresive forţe – forţele statelor europene colonialiste, mult mai puternice atât prin tăria armelor, cât şi prin esenţa unei civilizaţii materiale mai avansate.

Săgeata din lemn de corn înfruntă muscheta şi apoi carabina, arcul şi securea de piatră – focul nimicitor al bateriilor de tun.

O Europă în plină expansiune trimite mereu alte detaşamente să descopere ţinuturi şi avuţii noi – susceptibile de a fi cucerite prin şiretenie ori forţă.

Lumea nouă, băştinaşii acestui tânăr continent, cunoaşte în timp ascuţişul săbiilor căutătorilor de aur spanioli şi portughezi, viclenia neguţătorilor de blănuri englezi sau olandezi şi arşiţa mortală a plumbilor coloniştilor englezi şi francezi dornici de a lua în stăpânire pământuri fertile. Şi dacă pionierii europeni în râvna lor de a acapara pământurile Lumii noi nu pregetă să se încaiere între ei, găsesc însă suficiente forţe spre a nimici împotrivirea „pieilor roşii", care văd cu îndreptăţită mânie cum oaspeţii nepoftiţi îi alungă din ţinuturile pe care nenumărate generaţii de amerindieni s-au succedat, vânând sau hărnicind pe o-goarele de porumb şi orez ori în grădinile de batate, tigve şi bob.

La început indienii *algonkini* – care au încercat printre primii tăria asaltului forţelor europene – au nesocotit cât de mare e primejdia. La urma urmei „feţele palide", a căror întunecată faimă mai ajunsese cumva până la ei, nu sunt, şi-au spus atunci căpeteniile *algonkine*, decât un vrăjmaş ca oricare altul. Să punem dar mâna pe arcuri şi pe săgeţi, pe lăncile şi cuţitele noastre şi să le ţinem piept cu vitejie, aşa cum o facem de când ne-am pomenit în luptele cu triburile *kri* sau *ojibra*…

Prima înfruntare a fost scurtă. Săgeţilor „pieilor roşii" le-a răspuns fără zăbavă un tir de artilerie bine reglat, necruţător. După primul schimb de „focuri", aproape o sută de tineri războinici indieni zăceau însângeraţi la pământ. Înţelegând prea târziu ce se întâmplă, supravieţuitorilor nu le mai rămânea decât să se retragă în grabă în desişul pădurii, de unde putură urmări, cu inima amară, înaintarea „feţelor palide" – „stăpânii trăsnetului".

Jameston – 1606… Québec – 1608 şi apoi an de an, pionierii ofensivei franceze îşi înseamnă pe hărţile Canadei şi ale litoralului răsăritean noi zone cucerite. Pe coasta atlantică a Americii de Nord iau fiinţă o seamă de colonii engleze ca Massachusetts şi Virginia; colonii porniţi din Franţa – aşa-zişii „vagabonzi ai pădvuilor" – pătrund tot mai adânc în inima nordului continentului, în ţinuturile canadiene de astăzi.

1664… Coloniile întemeiate de olandezi în America, pe valea fluviului Hudson, trec toate în stăpânirea Angliei. Oraşul Noul Amsterdam, fundat de ei în Manhattan, îşi schimbă odată cu stăpânitorii şi numele; pe hărţi îl regăsim înscris New York. Ofensiva franceză devine din ce în ce mai intensă. Sunt cucerite vaste teritorii de-o parte şi de alta a fluviului Mississippi. Coloniştii francezi iau în stăpânire un spaţiu uriaş, ce se întinde începând din zona Marilor lacuri până la Golful Mexic şi Río Grande. În cinstea „regelui soare" – Louis al XIV-lea, uriaşul ţinut primeşte numele de Louisiana.

Spre deosebire de „conchista" spaniolă şi portugheză, înaintarea englezilor şi francezilor în spaţiile nordice ale Lumii noi s-a desfăşurat potrivit esenţei orânduirii lor sociale. Pe când cei dintâi se aflau în slujba seniorului feudal şi cucereau deci pământul în numele Coroanei şi al

13 S

w

Bisericii, francezii şi englezii au înglobat abia mai târziu noile teritorii în „domeniul" statal, primele „vârfuri" ale cotropitorilor constituindu-se în societăţi pe acţiuni ca *London Company*, *Compania Golfului Hudson*, *English Fast Indies Company*, *New-France Company* şi multe altele asemănătoare.

Pornite, la început, din iniţiative şi cu scopuri oarecum deosebite – pe de o parte conchista feudală, pe de alta acapararea capitalistă a bogăţiilor –, ambele metode s-au întâlnit în ultimă analiză în aceeaşi sângeroasă formă de guvernare colonială autocrata. Lupta dintre trupele europene şi triburile indiene a fost îndârjită. Dacă întreaga şi uriaşa întindere de pământ de la Capul Horn şi până la actuala frontieră dintre Statele Unite şi Canada, inclusiv numeroasele insule înşiruite de-a lungul coastelor, fuseseră supuse de spanioli în numai jumătate de veac, colonialiştii englezi şi francezi izbutiră să înfrângă abia după 400 de ani împotrivirea vitezelor popoare amerindiene din nord; în jurul anului 1880, *siouxii*, *se-minolii* şi alte populaţii amerindiene nu-şi conteniseră încă rezistenţa lor armată; în schimb cruzimea cu care s-a desfăşurat cucerirea acestor teritorii nu este cu nimic mai prejos de actele înfăptuite în sud şi este deopotrivă de semnificativă pentru barbaria care însoţeşte dezvoltarea capitalismului în colonii.

Nebănuind ce-i aşteaptă, băştinaşii i-au primit

9 – Pieile roşii pe noii oaspeţi – cum am mai arătat – cu firească bunăvoinţă şi cu aceeaşi nedezminţită ospitalitate cu care nu demult îl întâmpinaseră băştinaşii ostroavelor din Atlantic pe marele amiral al oceanelor. Când Cristofor Columb a păşit pe uscat, în insulele Bahama – relatează un istorie contemporan – „paşnicii băştinaşi au urat bun venit spaniolilor, aducându-le daruri, oferindu-le găzduire şi distracţii, şi i-au privit ca pe nişte zei sau supraoameni". Columb însuşi, într-o scrisoare din 1493, descrie astfel primirea pe care i-au făcut-o indienii: … „Ei nu refuză să dea nimic din ceea ce au, adică tot ce li se cere, dimpotrivă, poftesc pe oricine să împartă cu dânşii avutul lor şi arată atât de multă dragoste, încât ar vrea să-şi dăruiască parcă şi inimile…"

Numai că pe cât se vădeau de lacomi în a-şi însuşi bogatele pământuri ale amerindienilor, pe atât de puţin îi interesa pe europeni „inima" şi fiinţa „pieilor roşii". Cotropitorii englezi şi francezi râvneau la teritoriile indienilor, dar fără indieni; generalul Phil Sheridan, sângerosul „pacificator" al ţinuturilor apusene, a avut cinismul să exprime făţiş un gând care din nefericire nu era numai al lui: „Nu există indieni" buni, afară de cei morţi…" De altfel, prin 1894 un alt reprezentant al acestor concepţii, Mackenzie, nu se sfia să repete: „În vest, un american poate ucide un indian la cea mai mică provocare, ca şi cum ar împuşca un cerb…"

„FEŢELE PALIDE" ÎNVRĂJBESC TRIBURILE INDIENE

Desluşirea pricinii de căpetenie care a făcut ca indienii să cedeze în faţa năvălitorilor europeni este, firește, la îndemână oricui: în ciocnirea dintre două lumi, una aflată în stadiul comunei primitive şi cealaltă la începuturile capitalismului, un cuvânt hotărâtor l-au avut de spus armele de luptă. Este de la sine înţeles că într-o bătălie atât de disproporţionată, soarta mânuitorilor de arcuri şi săgeţi era dinainte pecetluită. Mai târziu, însă, când indienii au deprins – şi au învăţat curând – meşteşugul folosirii armelor de foc, cuceritorii au adăugat la panoplia lor iniţială şi alte arme, la fel de eficiente, chiar dacă nu tot atât de evident ucigaşe.

Speculând neînţelegerile dintre triburile amerindiene, coloniştii europeni au aplicat binecunoscutul principiu „dezbină „şi stăpâneşte". Prin daruri şi anumite făgăduieli, ei au izbutit să câştige alianţa unor căpetenii care s-au alăturat pe alocuri invadatorilor, luptând în contra triburilor indiene ce se împotriveau. Qr, trebuie să ţinem seama că în acest stadiu de dezvoltare socială nu putea fi încă vorba de existenţa

unui sentiment naţional la „pieile roşii", simţământ care să stimuleze o rezistenţă generală şi organizată împotriva inamicului comun. Dezbinarea şi fărâmitarea populaţiilor amerindiene a constituit astfel un factor esenţial care a înlesnit ofensiva colonialiştilor.

Numeroşi indieni au căzut sub focul armelor invadatorilor europeni; tot atât de mulţi au pierit loviţi de un inamic nevăzut şi cu atât mai temut; vărsatul. Necunoscută în Lumea nouă, această maladie adusă pe continent odată cu soldaţi» Europei a bântuit cu furie nestăvilită ani de-a rândul. Bilanţul: zeci de mii de morţi. Epidemia izbucnită în 1837 – pentru a da un singur exemplu – a măcinat întreg tribul *mandanilor*, din 1600 de oameni nemairămânând în viaţă decât a zecea parte, iar tribul vecin *hidataş* a suferit aceleaşi nimicitoare pierderi.

Amerindienii sunt loviţi de o serie de alte maladii pe care organismul lor nu le mai înfruntase: febra galbenă şi civuna bubonică, holera şi pojarul, tifosul, difteria şi tuberculoză. „Diavolul străveziu" – alcoolul – adus de „feţele palide" face totodată mari ravagii în rândurile „pieilor roşii", subminându-le sănătatea. Unele triburi ca indienii *micmac* au pierit până la unul victime ale „apei în flăcări" – alcoolul etiuc vândut de neguţătorii europeni. Paralizându-le dârzenia în faţa cuceritorilor, cu care, chipurile, îi „înfrăţea" pe plan spiritual, biserica a jucat şi ea un rol de seamă în slăbirea rezistenţei indienilor nord-americani – atât misiunile catolice din valea fluviului Sf. Laurenţiu, cât şi cele anglicane din Canada sau preoţii puritani din „Noua Anglie"; atât preoţii protestanţi, cât şi cei ai celorlalte congregaţii religioase.

LITTLE BIG HORN – MAREA BATÀLIE DIN PRERIA AMERICANĂ

În viteaza, înverşunata şi lunga lor rezistenţă îmi puţine sunt paginile de glorie pe care le-au scris indienii americani.

În inima preriei, pe Colinele negre, la graniţa ţ dintre Montana şi Wyoming, s-au strâns la sfat câteva mari căpetenii ale indienilor, *siouxi* şi etileni. Sunt de faţă bătrânul şef Nor-roşu, care prezidează, de altfel, adunarea, şeful indienilor *hunk papas*, Taurul-aşezat – Sitting Bull, cum îl numeau englezii – sau Tatanka-Yotanka în graiul indian, Calnăzdrăvan (Crasy Horse), Coadă-bălţată (Spotted Tail), Cuţit-teşit (DuU Knife) şi alţii.

Nor-roşu, pe numele lui indian Makh-Piya-Luta, fusese vreme îndelungată conducătorul rezistenţei *siouxilor* din Marea prerie şi

ştiuse să organizeze atât de bine acest „maquis” după cele mai chibzuite reguli tactice ale războiului, încât îndârjise nespus pe cotropitori. Era puternic şi viteaz bătrânul Nor-roşu, dar valul puternic al „răjmaşilor atât de bine înarmaţi îl descumpăni. Socotind în cele din urmă că lupta deschisă e zadarnică, el încearcă să demonstreze aceasta celorlalte căpetenii adunate într-un mare sfat. „Dar – îşi încheie el cuvântarea – dacă vitejii noştri războinici vor găsi cu cale să urmeze poveţele neînfricatului Taur-aşezat, nu eu voi fi cel care le va sta împotrivă. *Hawgh* (Am zis)”.

13.Î

Taur-aşezat fu cel ascultat. Chemarea sa la luptă găsi un larg ecou în inimile celorlalte căpetenii. Unul câte unul, Pui-de-corb, Calnăzdrăvan şi Cuţit-teşit, maimarele *ceienilor*, îl asigurară pe Taur-aşezat că îl vor urma şi prin foc, până la ultima lor suflare.

Şi astfel, în dimineaţa zilei de 25 iunie 1876 începu cea mai crâncenă bătălie care s-a dat vreodată pe întinsul preriei. La punctul de confluenţă dintre râurile Big Horn şi Little Big Horn, două detaşamente de „tunici albastre”, alcătuite din o mie de călăreţi şi cinci sute de pedestraşi, având în fruntea lor pe generalul Custer şi pe maiorul Reno, se pregătiră de atac împotriva indienilor semnalaţi de cercetaşi. O coloană comandată de maiorul Reno avea să atace lagărul „pieilor roşii” dinspre sud, urmând ca generalul Custer, cu o parte din trupe, să aştepte mai în josul apei resturile cetelor de „rebeli” spre a le da ultima lovitură nimicitoare. Trompetele su e atacul, maiorul Reno şi cu oamenii lui pornesc vijelios spre tabăra „pieilor roşii”, dar spre uluirea lor află în locul unui inamic surprins un lagăr pregătit de asalt după toate rânduiehle ostăşeşti. Valurile de fum iscate din *wigwamurile* incendiate de indieni îi orbeau pe soldaţi, iar gloanţele şi tăişul săbiilor nimereau nu în războinicii indieni, ci în nişte manechine înveşmântate aidoma ca „pieile roşii”, anume aşezate acolo spre a amăgi pe atacanţi. În vremea aceasta, scoţând înfricoşătorul strigăt de luptă, sute de călăreţi împodobiţi cu pene de vultur se năpustiră din toate părţile. Asaltul se prefăcu într-un adevărat defeastru pentru atacanţi. Izbiţi, copleşiţi, călcaţi în oppitele cailor, străpunşi de săgeţi şi de lănci.

mai mulţi dintre ostaşi nu mai apucară să jgungă până la râu. Iar cei care izbutiră să acos-ze cu bărcile pe mal, dimpotrivă, îşi văzură aţă retragerea către nord, unde erau masate mele lui Custer. Mulţumiţi că au scăpat oare-mnj teferi, soldaţii se refugiară pe coasta unei coline.

Aşteptau cu inimile strânse un alt atac al indienilor. Dar planul chibzuit al „pieilor roşii" îi ducea deocamdată în altă direcţie.

Ieşind în întâmpinarea soldaţilor lui Custer, îi învăluiră după obiceiul indian într-un fel de spirală care, asemenea celei ce o execută un uliu deasupra prăzii ochite, se strânge din ce în ce mai tare, până când inamicul e împresurat din toate părţile. Părăsindu-şi caii, *siouxii* înaintau acum târându-se cu dibăcie pe suprafaţa pământului şi fiecare val, fiecare movilită era un parapet bun pentru a-i adăposti. În tranşeele de apărare pe care şi le săpaseră în grabă, ostaşii europeni, asurziţi de strigătele de luptă ale indienilor, orbiţi de fumul şi de praful stârnit, înspăimântaţi de miile de săgeţi care se abăteau de pretutindeni, pierdură curând orice nădejde de biruinţă. De la o vreme, amândouă taberele isprăviră muniţiile şi lupta continuă cu arme albe. Spre înserat, rămăsese singur în viaţă, dintre europeni, dar generalul Custer, care pieri şi el apoi cu arma în mână.

Luând armele învinşilor şi aruncându-se pe caii rămaşi mai toţi nevătămaţi, vitejii *sioux* se pregăteau să se întoarcă împotriva detaşamentului maiorului Reno, când le sosi – printr-o iscoadă – vestea că dinspre răsărit vine în ajutorul inamicilor lor o nouă armată în frunte cu generalul Terry. Aşa stând lucrurile, Taur-aşezat ordona luptătorilor săi să se retragă spre munţi. Terry porni fără zăbavă în urmărirea fugarilor, care izbutiră însă să treacă graniţa şi să ajungă până în Canada. Şi acolo statură, vreme îndelungată, până când guvernul din Washington hotărî să semneze cu dânşii un tratat de pace, care a fost de altminteri ca şi multe altele asemănătoare, încălcat în anii ce urmară. Indienii erau mereu alungaţi de pe teritoriile fertile şi împinşi spre interiorul continentului. Satele erau pustiite.

GERONIMO ŞI TRIBUL VITEAZ AL APACILOR

În 1858, tânărul Geronimo, membru al marelui sfat al *apacilor*, întorcându-se de la o vânătoare, îşi găsi satul pârjolit, iar pe mama, şi soţia lui, împreună cu cei trei copii, asasinaţi. Văzuse până atunci douăzeci şi opt de zăpezi. Ales căpetenie de tribul *apacilor*, el ridică în curând la luptă şi triburile *kioiva* şi *comanşii*. Geronimo declară cotropitorilor un necruţător război. Dar ultima bă

136 talie îi fu fatală. Să-l lăsăm să povestească el singur – relatare înscrisă într-un document al epocii – cum a început: „Ne aşezasem tabăra lângă Aripsa… În a cezea zi a lunii, în zori, grosul oştirii duşmane se năpusti împotriva noastră. Erau două companii de

călăreţi, şi încă două întărite cu tunuri grele. Călăreţii – o ştiam prea bine – erau aceiaşi care îmi uciseră familia Căpeteniile cărora le împărtăşii acest dureros amănunt îmi încredinţară conducerea luptei. Îmi adunai călăreţii într-o vale bine acoperită vederii, aflată lângă fluviu. Pedestrimea inamică înainta pe două rânduri, în timp ce călăreţii aşteptau la o parte. Noi eram bine ascunşi într-o pădurice. Când ajunseră la aproape patru sute de paşi de noi şi se opriră, comandai: foc! şi mă avântai ca fulgerul la atac, în vreme ce, tot după ordinul meu. O altă ceată de *apaci* pornise să atace forţele aflate mai în spate". Încăierarea fu crâncenă şi sângeroasă. *Apacii* au ieşit biruitori. Dar, ca de obicei, din urmă venea un puhoi de trupe proaspete. Geronimo şi ai lui nu mai avură încotro şi trebuiră să se dea prinşi generalului Cook.

După ani îndelungaţi, în 1909, Geronimo, marea căpetenie a *apacilor*, îşi dădu obştescul sfârşit în temniţa din Fort Still Oklâhoma.

Imaginea luptătorului neînfricat a intrat în legendă, Geronimo – în miturile indiene – călăreşte acum slobod în ţăria cerului înstelat, în fruntea călăreţilor *apaci* pe care-i conduce spre ziua marei judecăţi cu asupritorii.

MARŞUL LEGENDAR AL CEIENILOR

Multe altele sunt bătăliile istorice în care s-au încrâncenat indienii pentru a-şi apăra pământurile şi libertatea. Istoria povesteşte astfel în pagini emoţionante rezistenţa ceienilor. Iată cum se petrec faptele…

Suntem în 1878, pe o iarnă cumplită, cu zăpadă în care te înfunzi până la genunchi. Mai multe detaşamente de soldaţi urmăresc de cincizeci de zile o „bandă rebelă" de indieni *ceieni* care nu vor în ruptul capului să se predea. Nemâncaţi, cu veşmintele zdrenţuite, însoţiţi de mame, neveste şi copii, *ceienii* străbat zilnic o sută de kilometri şi mai bine; sunt de negăsit. lată-i într-o dimineaţă, la fel de geroasă ca şi celelalte, în mijlocul unui vârtej de viscol. „Glorioasele" trupe ale „feţelor pahde" izbutesc să-i încolţească. îi prind. Blocaţi de viscol, „biruitorii" şi prizonierii lor sunt însă ţintuiţi în loc două zile încheiate. În vremea aceasta, cu energia disperării, *ceienii* japă un şanţ în pământul îngheţat şi, furându-le armele, îşi asaltează paznicii. Zadarnică vitejie. Până la urmă sunt biruiţi.

Închis în temniţa din fort, Cuţit-negru, căpetenia lor, refuză cu straşnice să-şi îndrepte oamenii spre pământurile aride din miazăzi,

care le-au fost destinate. Nici setea, nici foamea – comandantul fortului a ordonat să nu li se mai dea nici apă, nici pâine, spre a-i sili să accepte condiţiile impuse – nu-i pot îndupleca. În fort.

1 – 38

fecordarea a ajuns de nesuportat. Un ostaş intră în temniţă şi încearcă cu sila să hrănească femeile şi copiii. Îndârjirea cu care e primit îl face însă să se întoarcă degrabă; niciuna din femei n-a vrut să-şi hrănească copiii dintr-o mâncare care i-ar preface în robi.

Trec zilele… Într-o dimineaţă, întreaga garnizoană este trezită de un înfricoşător strigăt războinic, înarmaţi cu puştile pe care le luaseră ostaşilor în zilele cât stătuseră cu toţii ţintuiţi în viscol, acele arme. care nu putuseră fi găsite la nicio percheziţie, fiindcă *ceienii* le demontaseră şi le ascunseseră sub zdrenţele femeilor, prizonierii do-borâră sentinelele şi fugiră din temniţă mai departe, sleiţi de nemâncare, goi şi desculţi. După câteva zile, inegala, tragica cursă luă sfârşit. Pe zăpada imaculată zăceau îngheţaţi de moarte bravii indieni, acoperind cu trupurile lor copiii şi femeile. Suntem în noiembrie 1878. Una din ultimele încercări de rezistenţă a „pieilor roşii" a fost sugrumată.

1890. „New York Herald" ca şi ziarele din San Francisco şi Oklâhoma anunţă cu titluri de-o şchioapă vestea înfrângerii ultimilor „răzvrătiţi". Operaţiunea „pacificarea pieilor roşii" a fost încheiată. „Neadaptabililor" – câteva sute de mii – li se rezervă în unele state spaţii aparte, în hotarele cărora să-şi ducă viaţa „cum cred de cuviinţă". Aceste terenuri – în cea mai mare parte depărtate de marile artere de circulaţie *şi* uneori chiar de cursurile de apă – cuprind pă *i* duri şi coline, câmpuri de cultură nu prea rodnice, păşuni şi imaşuri. Astfel sunt create „rezervaţiile indiene". Stăpânii de mai ieri ai unui teritoriu imens, ce era grăniţat la răsărit de Atlantic, iar la apus de Oceanul Pacific, stăpânii unui spaţiu de dimensiuni continentale, străbătut de zeci de paralele, sunt nevoiţi să se strâmtoreze.

Iniţial, indienii dobândiră teritorii relativ mai întinse. Dar în ultimele decenii ale secolului 19 şi în anii ce urmară se descoperă noi zăcăminte, noi câmpuri petrolifere. Aurul negru atrage atenţia capitaliştilor şi spaţii vaste sunt înghiţite de companiile petro Here. Rezervaţiile se restrâng şi mai mult, iar unele triburi sunt izgonite spre ţinuturi aride, pe câmpuri şi păşuni sărace.

Cu timpul, presiunea devine din ce în ce mai puternică, întrucât

marile societăţi feroviare şi întreprinderile de construcţii rutiere acaparează terenuri întinse, pentru a deschide noi căi de comunicaţie spre interiorul ţării. Marile întreprinderi agricole capitaliste organizate pe scară vastă au nevoie de spaţii din ce în ce mai mari, după cum extinderea fermelor crescătoare de vite face să sporească lăcomia „farmer”-ilor de a-şi extinde hotarele păşunilor. Lent, dar covârşitor, valul puternic al ofensivei nedeclarate făţiş pentru limitarea spaţiilor acordate indienilor continuă în formele cele mai variate, înveşmântate adesea în haina lega Htăţii.

Unele din măsurile luate de organele centrale „pentru reglementarea problemei indiene”, deşi au o faţă binevoitoare, s-au vădit potrivnice intereselor „pieilor roşii”. O astfel de acţiune a constituit-o aşa-zisul *Lottement Act*, încheiat la sfârşitul celui de al optulea deceniu al secolului 18, prin care indienilor li se repartizează locuri individuale de câte 50 – 70 de hectare. Suprafaţa mare a pământurilor acordate exprimă aparent grija de a statornici o bază materială îndestulătoare nevoilor indienilor. Dar aceştia de cele mai multe ori au intrat în stăpânirea unor câmpuri puţin fertile ori a unor păşuni degradate: pe de altă parte, pădurile de pe terenurile lor nu erau în stare să le valorifice datorită mijloacelor materiale insuficiente. Fărâmiţarea loturilor prin moştenire, pierderea folosinţei terenurilor – ca urmare a faptului că mulţi indieni au fost siliţi, prin uneltiri diverse, să le închirieze cu preţuri derizorii „farmer”-ilor din împrejurimi – a înrăutăţit şi mai mult situaţia „pieilor roşii” din rezervaţii.

Alteori, proprietarii marilor ferme capitaliste exercitau presiuni economice asupra vecinilor lor indieni, neacordându-le nici dreptul de a-şi adăpa vitele la sursele de apă ce se aflau pe moşiile lor, sau atacând chiar turmele „pielor roşii”, prilej în care furau sute şi mii de vite comute, averea cea mai de preţ a indienilor.

În statele din sudul S.U.A. – unde discriminarea rasială s-a confundat multă vreme cu măsurile guvernamentale – situaţia indienilor a fost şi mai împovărată; cei ce încercau să părăsească rezervaţiile găseau cu greutate un loc de muncă, nefiind calificaţi, iar în acele cazuri când erau totuşi angajaţi, retribuţia lor era de două sau trei

Oli mai mică decât salariul celorlalţi muncitori agricoli ori industriali.

O obşte altă dată puternică şi îndestulată cu toate cele de

trebuinţă pierea sleită de puteri, încolţită de o majoritate ostilă sau nepăsătoare.

„Problema indiană" devine cunoscută în întreaga lume. împotrivirea „pieilor roşii", cât şi opinia publică mondială hotărăsc autorităţile cea tale din S.U.A. să preia, sub jurisdicţia federală, rezervaţiile indiene. Se înfiinţează un Comisariat special şi se iau unele măsuri pentru a se stimula procesul de încadrare a „pieilor roşii" în ritmul contemporan al producţiei moderne.

INDIENII AZI

Azi, în vastul spaţiu continental aflat la nord de Río Grande, comunităţile „pieilor roşii" nu însumează decât o cifră redusă: 450.000 de indieni – cât populaţia unui oraş de însemnătate mijlocie, 435.000 în Statele Unite şi aproape 15.000 pe teritoriul Canadei.

Cei mai mulţi dintre indienii din S.U.A. se află concentraţi în trei state – Oklahoma (110.000), Arizona (75.000) şi New Mexico (50.000). Restul comunităţilor indiene mai mari se află în Dakota, Minnesota şi Iowa, precum şi le California. Triburi mai puţin numeroase s-au sta tornicit în statele Oregon, Nevada, Montana. Idaho şi Wisconsin. Din puternicele şi numeroasele triburi ale irochezilor n-au mai rămas decât 6.000 de indieni care trăiesc azi în statul New York.

Comunităţile indiene sunt conduse de consilii tribale şi sunt controlate cum îşi gospodăresc teritoriile de către un Comisariat special, instituit de guvernul federal. Ele se bucură de autonomie în ceea ce priveşte judecarea anumitor delicte de drept comun, alegerea căpeteniilor şi a consiliilor tribale, cât şi încheierea de tranzacţii comerciale.

Îndeobşte, atât indienii din Statele Unite cât Şi cei din Canada au un nivel de trai mult sub media populaţiei nord-americane. Dacă unele comunităţi mai puternice au izbutit să organizeze mici întreprinderi industriale, joagăre şi fabrici de mobilă sau ateliere mai mari de producţie artizanală, cele mai multe trăiesc strâmtorate, din creşterea vitelor şi cultura pământului pe terenuri puţin roditoare. Unele din câmpurile rezervaţiilor sunt atât de sleite, încât – după cum se exprimă cu multă plasticitate un publicist american – „nici sârma ghimpată n-ar putea dăinui".

Lipsa unor măsuri eficiente, esenţiale, care să asigure organizarea unui sistem larg de şcoli profesionale, încadrarea în producţia industrială a celor calificaţi şi susţinerea cu credite

neîmpovărătoare a fermelor agricole şi a micii producţii de mărfuri constituie unul din elementele majore, care frânează eforturile „pieilor roşii" de a se integra pe deplin în viaţa economică contemporană. Un altul, tot atât de puternic, rezidă în condittile specifice ale societăţii capitaliste. Azi indienii nu mai sunt obligaţi să rămână în hotarele rezervaţiilor; au libertatea de a se deplasa oriunde vor. îi opresc însă alte limite – sărăcia şi dificultatea de a găsi un loc de muncă. Ei îşi află de regulă doar munci grele în minele de uraniu şi în genere în exploatările miniere, construcţii de drumuri etc.

Statistica oferă date semnificative privind ni velul de trai al indienilor nord-americani.

Un recensământ efectuat în şapte dintre cele mai mari rezervaţii din Statele Unite a consemnat că mai bine de jumătate dintre membrii comunităţii angajaţi în industrie sau la fermele din ţinuturile vecine nu câştigă decât circa 10 dolari pe săptămână, şi anual cel mult 500 de dolari – sumă ce reprezintă doar o câtime neînsemnată din salariul mediu al unui lucrător american calificat.

Condiţiile precare de viaţă a multora dintre indieni sunt ilustrate de faptul că în vreme ce în medie populaţia S.U.A. atinge 60 – 65 de ani, durata mijlocie de viaţă a „pieilor roşii" nu de păşeşte 39 de ani. În rândurile amerindieniloi procentul de mortalitate infantilă este de trei ori mai mare decât media populaţiei americane albe, iar, în genere, gripa, meningita şi pneumo mă fac ravagii printre „pieile roşii" din rezervaţiile mai izolate de centrele urbane.

În pofida limitelor pe care le impun condiţiile sociale şi economice în care trăiesc astăzi indi

Şeful tribului şi-a încins fruntea cu cununa de pene a marilor ceremonii erai în statele nord-anfiericane, ei aduc o contribuţie valoroasă nu numai pe tărâm economic, unde se dovedesc buni organizatori, pricepuţi şi harnici muncitori, dar şi în domeniul creaţiei literare şi artistice, demonstrând în mod elocvent capacitatea lor de a se integra ritmului şi civilizaţiei contemporane. Indienii au dat Americii de Nord cărturari şi creatori de frunte ca Samuel Parker, care s-a ilustrat ca inginer destoinic şi general viteaz în cadrul forţelor militare americane – sau etnograful şi arheologul Artur Parker, specialist în istoria *irochezilor*, şi mulţi alţi pro iesori universitari, arhitecţi şi ingineri din S.U.A. şi Canada.

Unele comunităţi mai numeroase – ca tribul *naoah* din Arizona,

care reprezintă în zilele noastre peste 20.000 de oameni – editează ziare cum e *Jurnal Ada Hooniligii*, publicaţie bilingvă, ce apare în oraşul Windou Rook, în limba navah. l şi engleză.

Lipsite de fonduri financiare îndestulătoare, triburile indiene nu pot edita decât publicaţii periodice lunare sau semestriale – reviste şi buletine. Unele dintre cele mai însemnate sunt: Indian Affairs, Navaho Times şi Omaha Community Council News.

Alfabetul navah în care sunt tipărite are un număr mai mare de semne decât cele europene, reuşind să exprime toate sunetele graiurilor amerindiene.

În domeniul plasticii moderne nord-americane fii-3 u câştigat un loc de frunte o seamă de pictori *în* – PI.). – *r* „n *IVI*

Pe drumul progresului o fabrică de cherestea a tribului navah, cea mai numeroasă comunitate indiană din S.U.A.

amerindieni ca navahul Tsinnahjinnie sau Mopo-pe din tribul *kiova*, ale căror lucrări îşi pornesc filonul inspiraţiei din vechile tradiţii picturale ale „pieilor roşii". Operele lor, valorificând motive folclorice, prezintă într-o factură originală imagini veridice din viaţa comunităţilor amerindiene de altă dată, sau surprind interesante aspecte din viaţa „pieilor roşii" moderni. În pinacotecile din S.U.A. găsim, de asemenea, tablouri valoroase, ce relevă o deplină maturitate artistică, semnate de creatori amerindieni.

Exponenţi ai creaţiei populare, artiştii decoratori Maria Martínez şi Iulian Martínez din San Ildefonso au primit nu demult ca o încununare a activităţii lor creatoare înalte distincţii federale – *Medalia de Aur* a Institutului de arhitectură şi *Laurii academici*.

În curgerea veacurilor, istoria ţinutului septentrional al continentului nord-american armică o lumină vie şi limpede asupra culturilor multiple ce s-au succedat în această arie geografică – culturi înfloritoare în vremuri prielnice – cum au fost acelea care au ridicat masivele gorgane-temple din valea fluviului Mississippi, aşezările etajate de pe înălţimile munţilor, reţelele de irigaţie ale comunităţilor *pueblo*. Dezvoltând o cultură originală, plină de vitalitate şi armonie, neamurile amerindiene şi-au vădit pe deplin spiritul creator, capacitatea de organizare, fertilul simţ artistic, virtuţile morale deosebite, virtuţi ce au inspirat operele de intensă vibraţie umani ale

Mi unor scriitori acMriMUU *Şi* europomi de mare faimă ca Fenimor» Cooper, Jack London şi dfiţi alţii.

Avântul acestei culturi tindea să prindă largi aripi în acel miez al mileniului 2 când – în împrejurările istorice ştiute – s-a produs înfruntarea şi dura ciocnire dintre Lumea nouă – comunitatea amerindiană – şi Lumea veche – valul ofensiv al forţelor europene occidentale în expansiune. Flacăra a fost vremelnic ă a Abuşifit; Azi ea tinde să crească iar. Tinde să dea societăţii contemporane o contribuţie activă ţi rodnică.

Aria de răspândire a „pieilor roşii".
cup Rusia
FABULOASA CIBOLA 5
Care e obârşia „pieilor roşii"!
Sute de neamuri – sute de graiuri 20
Ginţi, triburi şi confederaţii 22
Culegătorii recoltelor sălbatice 27
Iscusiţii pescari şi vânători din nord-vest 30 Vânătorii din pădurile Canadei şi din ţinuturile de miazănoapte ale Statelor Unite 36
Fiii preriei – vânători de bizoni 38
Agricultori şi constructori de canale 48
VIAŢA DE TOATE ZILELE A „PIEILOR ROŞII 51
Corturi, „case obşteşti" şi blocuri cu patru caturi şi 350 de apartamente 53
Veşminte şi podoabe 63
O bogată listă de bucate, 67
Cum îşi dobândeau „pieile roşii" numele? 73
Jocuri şi întreceri sportive 75
Dansul laic şi „teatrul de estradă" 78
Calumetul păcii 80
MINŢI ISCUSITE, MÂINI ÎNDEMÂNATICE. 85
Meşteşugurile şi arta decorativă. 86
O ceramică originală 90
Stâlpii totem şi sculptura dinghiţilor 92
Constructorii de nave 93
MITURI, TOTEMURI ŞI MAGI 97
Teritoriile de vântitoare ale lui Oo Manitu sau „vaj ««umbr «lor tob
ŞTIINŢA POPULARÁ ŞI IZVOARELE HI *m*
Călăuzele nopţii lin
Farmacopea amerindiană 111

Glasul fumurilor, telegraful sonor şi limbajul urmelor 114
Oratori, rapsozi şi cronicari 119
„Moneda" pieilor roşii.122
Timpul şi măsura lui 124
MUSAFIRII NEPOFTIŢI 126
„Felele palide" învrăjbesc triburile indiene 131
Little Big Horn – marea bătălie din preria americană 133
Geronimo şi tribul viteaz al apacilor 136
Marşul legendar al cei «nilor 138
Indienii azi.142

Redactor responsabil: ANGELA GHEORGKIU Tehnoredactor: GABRIELA TAÑASE

Dat *la cules*: *15.01.1965*. *Bun de tipar 19.05*. IMS. *Apărut*: 1965. *Comanda nr*. 6772. *Tiraj*: *SOliO*. *Hârtie*: *samivelină de S3 g/m 700X9ÍOI32*. *Coli*» *altoriale*: *a*, *12*. *Coli de tipar*: *i.is*. *Planae*: S.*A.T*. issa? C.Z. *pentru bibliotecile mici*: *8R → 1*.

Tiparul executat sub.com «nd «nr. 1567/1865 la Intr» prinder «a Poligrafica Clu) str. Brassal 5 – 7. Cluj – R.P.R.

Lei 3.

EDITUR A TINERETULUI